

LAW : ПРИМЕНАТА
WATCH : НА ЗАКОНИТЕ
ANALYSES : ПОД ЛУПА

ПРЕСУДИТЕ (ТРЕБА ДА) СЕ ИМПЛЕМЕНТИРААТ

Анализа на имплементацијата
на пресудите на Европскиот суд
за човекови права во Република
Македонија

ПРЕСУДИТЕ (ТРЕБА ДА) СЕ ИМПЛЕМЕНТИРААТ

Анализа на имплементацијата
на пресудите на Европскиот суд
за човекови права во Република
Македонија

**Едиција: Примената на законите под лупа
ПРЕСУДИТЕ (ТРЕБА ДА) СЕ ИМПЛЕМЕНТИРААТ
Анализа на имплементацијата на пресудите на европскиот суд за
човековите права во република македонија**

Издавач:

Фондација Отворено општество - Македонија

За издавачот:

Владимир Милчин, извршен директор

Уредници:

Данче Даниловска - Бајдевска

Нада Наумовска

Автор:

Д-р Мирјана Најчевска

Сашко Тодоровски

Асистент:

М-р Љуан Имери

Лектура:

Абакус

Ликовно и графичко обликување:

Кома

Печат:

Пропоинт

Тираж:

600

Бесплатен/некомерцијален тираж

Скопје, февруари 2013 година

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

341.985(4-672ЕУ:497.7)(047.31)

ПРЕСУДИТЕ (треба да) се имплементираат : анализа на имплементацијата на пресудите на Европскиот суд за човекови права на Република Македонија. - Скопје : Фондација отворено општество - Македонија, 2013. - 124, 120 стр. : табели ; 24 см

Насл. стр. на припечатениот текст: The judgments ought to be implemented : analysis of implementation of European Court of Human Rights' judgments in the Republic of Macedonia. - Обата текста меѓусебно печатени во спротивни насоки. - Текст на мак. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Содржи и: Анекс 1-6

ISBN 978-608-218-178-3

а) Европски суд за човекови права (Стразбур) - Пресуди - Имплементација - Македонија - Истражувања
COBISS.MK-ID 94444042

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР.....	9
ВОВЕД - ЦЕЛ НА АНАЛИЗАТА И МЕТОДОЛОГИЈА.....	11
1. ЕВРОПСКАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА И ОБВРСКИТЕ НА МАКЕДОНИЈА ВРЗ ОСНОВА НА КОНВЕНЦИЈАТА	13
2. ПРАВНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА НА ИЗВРШУВАЊЕТО НА ОДЛУКИТЕ НА ЕСЧП.....	19
2.1. ЗАКОНСКИ РЕШЕНИЈА	20
2.2. ИНСТИТУЦИИ ПРЕДВИДЕНИ СО ЗАКОНОТ	23
2.3. АКТИВНОСТИ	30
2.3.1. Активностите на Меѓуресорската комисија	30
2.3.2. Активностите на Владиноот агент.....	31
2.3.3. Активности поврзани со исплата на досудената отштета.....	32
2.3.4. Потполно извршени пресуди.....	33
2.3.5. Активности поврзани со промена на законите	34
3. ЗНАЧАЈНИ ПРЕПОРАКИ И УПАТСТВА НА СУДОТ И (НЕ)НАПРАВЕНИ ПРОМЕНИ	36
3.1. ПОВРЕДИ НА ЧЛЕНОТ 6 ОД КОНВЕНЦИЈАТА	37
3.2. ТЕЧЕЊЕ НА РОКОВИТЕ И ИСКОРИСТЕНОСТ НА СИТЕ ПРАВНИ ЛЕКОВИ.....	61
3.3. ОДГОВОРНОСТ ЗА ПОСТАПКИТЕ НА ДРЖАВНИТЕ СЛУЖБЕНИЦИ.....	63
3.3.1. Ефикасна истрага во случаите каде што постои сомнение за повреда на членот 3 од ЕКЧП.....	64
3.3.2. Одговорност на државата за постапки при употреба на полициски овластувања.....	68
3.3.3. Улогата на Јавното обвинителство	73
3.3.4. Притвор и други видови сместување во затворени институции.....	77
3.4. СЛОБОДА НА ИЗРАЗУВАЊЕ	80

4. ПРЕПОРАКИ.....	82
5. ЗАКЛУЧОК	90
АНЕКС 1 Методологија користена во изработка на извештајот.....	92
АНЕКС 2 Листа на барања испратени до релевантните органи поврзани со извршувањето на пресудите на ЕСЧП	94
АНЕКС 3 Краток вовед во обврските на Република Македонија врз основа на ЕКЧП	103
АНЕКС 4 Шема на извршување на пресудите на ЕСЧП	107
АНЕКС 5 Пример на Резолуција со која завршува извршувањето на пресуда на ЕСЧП.....	108
АНЕКС 6 Направени исплати врз основа на досудена оштета од ЕСЧП или врз основа на спогодба, односно еднострана декларација	113

ПРЕДГОВОР

Занимавајќи се со следење на имплементацијата на реформските закони, овој пат под лупа ставивме два значајни закона: Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човекови права и Законот за застапување на Република Македонија пред Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП). Истовремено, имајќи предвид дека одлуките на Европскиот суд за човекови права поттикнуваат промена на националните законодавства, политики и практики, оваа анализа ги става под лупа сите пресуди со кои Судот ѝ упатил барања за реформски зафати на Република Македонија. Како и во секоја претходна анализа од едицијата *Применаџа на законџиџе џог луџа*, почитувањето на човековите права е во фокусот на анализата. Но, овој пат тоа го правиме особено низ призмата на почитувањето на човековите права кои ги гарантира Европската конвенција за човекови права.

Анализата, од една страна, има за цел да го оцени работењето на домашните органи надлежни за имплементација на пресудите и на одлуките на Европскиот суд за човекови права и, од друга страна, да оцени колку се применети препораките на Судот за измена на законодавството заради заштита на човековите права. Анализата дава оценка за тоа колку успешно и во духот на Конвенцијата се спроведуваат веќе направените реформски измени на законодавството (на пример, оние насочени кон почитување на принципот за судење во разумен рок).

Оваа детална анализа има за цел да ги идентификува слабостите во воспоставениот систем на имплементација на одлуките на ЕСЧП и да даде препораки за успешно надминување на утврдените проблеми. Токму имплементацијата на пресудите е клучната нишка при обезбедувањето на стандардите за фер судење, па затоа, државните институции и особено судовите треба да посветат многу внимание на соодветна имплементација на пресудите.

Едицијата *Примена на законите и одлуките* е дел од потпрограмата на Фондацијата Отворено општество - Македонија „Апроксимација на законодавството“, чија основна цел е да се залага за соодветна примена на новоусвоените закони кои се поврзани со приближувањето на законодавството на Република Македонија кон законодавството на Европската унија.

Од уредниците

ВОВЕД - ЦЕЛ НА АНАЛИЗАТА

И МЕТОДОЛОГИЈА

Анализата на имплементацијата на пресудите на Европскиот суд за човековите права (понатаму во текстот – ЕСЧП или Судот), инаку орган на Советот на Европа (натаму: СоЕ или Советот) во Република Македонија, претставува своевиден мониторинг на извршувањето на одлуките на ЕСЧП во контекст на поширокото разбирање на пресудите на Судот, како основа за промени коишто треба да обезбедат подобра заштита на човековите права на национално ниво.

Целта на анализата е да се претстави актуелната состојба во врска со извршувањето на конечните пресуди на ЕСЧП во Република Македонија, да се издвојат пораките испратени со овие пресуди, да се идентификуваат промените што се направени или треба да бидат направени како дел од извршувањето на одлуките и да се детектираат проблемите во извршувањето (како во делот на поединечните, така и во делот на општите мерки).

Тргувајќи од вака дефинираната цел на анализата, во неа се опфатени:

1. Нормативните и институционалните промени направени во Република Македонија, со цел да се ефектуира извршувањето на пресудите на ЕСЧП;
2. Предизвиците во остварувањето на мандатот на новоформираните институции;
3. Практиката на извршување на пресудите на ЕСЧП во Република Македонија;
4. Постапувањето по препораките содржани во пресудите на ЕСЧП и спроведувањето на поединечните и општите мерки поврзани со одделни случаи.

Методологијата користена при изработката на извештајот опфаќа¹:

1. Анализа на Законот за извршување на одлуките на ЕСЧП² и Законот за застапување на Република Македонија пред ЕСЧП (Владиниот агент)³;
2. Анализа на документите произлезени од досегашната активност на надлежните институции;
3. Информации за извршувањето на пресудите на ЕСЧП, достапни преку официјалните податоци на Советот на Европа, ЕСЧП и Комитетот на министрите (натаму: КМ или Комитетот), релевантните државни и правосудни органи
4. Анализа на сите пресуди коишто треба да бидат извршени од страна на Република Македонија (во периодот 2002–2012)

Анализата е наменета за многу широк круг корисници: Собранието на Република Македонија, Владата на Република Македонија, Уставниот, Врховниот и сите други судови, адвокатите и невладините организации и други претставници на цивилното општество (организации и поединци) кои се занимаваат со проблематика поврзана со промоцијата и заштитата на човековите права.

Во изработката на анализата се тргна од ставот дека колку е поголем бројот на институциите кои се инволвирани во мониторингот на извршувањето на пресудите на ЕСЧП, толку е посеопфатно имплементирањето на промените и помала можноста за спроведување минимални промени, кон што вообичаено тежнеат државите.

Анализата треба да помогне во градењето систем за полесна и ефикасна имплементација на пресудите на ЕСЧП и, пред сè, за внесување законски, институционални и практични промени, коишто треба да доведат до зајакнување на системот на заштита на човековите права во Република Македонија, намалување/превенција на прекршувањата и соодветно обесштетување на жртвите на прекршувањето на основните права и слободи.

1 Пошироко за методологијата на собирање на податоците, изворите на информации и начинот на анализа, види АНЕКС 1

2 „Службен весник на Република Македонија“ бр. 67/2009

3 „Службен весник на Република Македонија“ бр. 67/2009

1. ЕВРОПСКАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА И ОБВРСКИТЕ НА МАКЕДОНИЈА ВРЗ ОСНОВА НА КОНВЕНЦИЈАТА

Со ратификација на Европската конвенција за човековите права⁴ (понатаму во текстот – ЕКЧП или Конвенцијата)⁵, Република Македонија презела обврска:

- » Да ги признае правата и слободите кои се дадени во Конвенцијата⁶ на сите кои се наоѓаат во државата.

Тоа значи дека сите права и слободи дефинирани во одделните членови на Конвенцијата им припаѓаат на сите луѓе кои се наоѓаат на територијата (под надлежност) на државата. Државата се обврзува да создаде услови секој човек на нејзината територија да може да ги практикува овие права.

- » Да не ги загрозува или ограничува правата и слободите повеќе отколку што е предвидено во Конвенцијата⁷.

Тоа значи дека државата не смее да презема активности и да создава ситуации во кои може да дојде до неможност за практикување или до отежнување на практикувањето на правата и слободите предвидени во Конвенцијата. Постојат ограничувања на одредени права што се поврзани со остварувањето на правата на другите, кои државата може да ги постави во однос на конкретни права и во конкретни ситуации. Меѓутоа, ниту едно од овие ограничувања не смее да биде

4 Европската конвенција за човековите права е ратификувана од страна на Република Македонија на 10 април 1997 година.

5 Види АНЕКС 3 - Краток вовед во обврските на Република Македонија врз основа на ЕКЧП

6 Чл. 1 од ЕКЧП

7 Чл. 17 од ЕКЧП

спротивно на одредбите на Конвенцијата, ниту пак да ги надминува границите на ограничување што ги предвидува Конвенцијата.

- » Да дава заштита при повреда на правата и слободите.⁸

Тоа значи дека државата презема обврска да изгради систем од заштитни механизми (институции и процедури) што ќе обезбеди дека секој човек кој мисли дека му е повредено некое право ќе добие соодветна, ефикасна и ефективна заштита и, секогаш кога е можно, да биде обесштетен и/или да бидат создадени услови за остварување на повреденото право.

- » Да ги почитува и спроведува пресудите на ЕСЧП и да ги отстрани последиците од направена штета, во согласност со одлуката/пресудата на ЕСЧП⁹.

Тоа значи дека државата ја презема обврската да ги прифати одлуките на ЕСЧП, да создаде институции кои ќе ги дистрибуираат до соодветните национални структури, да ги исплати досудените штети, да создаде услови за имплементација на поединечните и општи мерки, да се грижи за соодветно затворање на случаите (преку можност за повторување на постапките)

Работата на ЕСЧП е заокружена кога пресудата ќе стане правосилна. Меѓутоа, со тоа не завршува и постапувањето по случаите. Од тој момент започнува обврската на државата. Секоја правосилна одлука на Судот треба понатаму да биде извршена од страна на државата, која ја презела оваа обврска во согласност со чл. 46 од ЕКЧП. Извршувањето е завршено (комплетирано) во моментот кога Комитетот на министрите ќе донесе конечна резолуција со која утврдува дека државата ги исполнила своите обврски.

Извршувањето на пресудите од страна на државата за жалителите значи отстранување на повредата и на последиците од истата:

- » правична отштета (којашто им ја досудува Судот, а треба да им биде исплатена од страна на државата). Правичната отштета не е поврзана со случајот што жалителот го водел пред националните судови/органи, туку со констатирањето на фактот дека е направена повреда на правата предвидени во ЕКЧП. Тоа значи дека оваа сума не претставува сума со која се решава спорот што страната го водела во Македонија, туку сума со која што жалителот се обесштетува поради фактот

8 Чл. 6 од ЕКЧП

9 Чл. 42, 44 и 46 од ЕКЧП

што тој спор се водел на начин кој не успеал да му ги заштити правата гарантирани со ЕКЧП.

- » право на враќање на ситуацијата пред настанувањето на повредата. Правата мора да бидат заштитени во домашниот правен систем. Тој очигледно не успеал да го направи тоа (што е утврдено со пресудата на ЕСЧП) и сега треба да стори сè што е можно за жалителот да добие можност за заштита на своите права пред националните судови.
- » право на отстранување на последиците од направената повреда. Доколку е можно да се отстранат или да се минимизираат негативните последици за страната којашто се жали, а кои настанале поради несоодветна примена на ЕКЧП.
- » право на обесштетување доколку ситуацијата не може да се врати во претходната состојба и доколку не можат да се отстранат последиците од повредата.

Општата обврска на државата е исполнета во моментот кога се преземени такви мерки и се направени такви промени со кои ќе се спречи настанувањето на исти или слични повреди во иднина.

Еден случај може да заврши со пресуда, одлука, спогодба и со еднострана декларација. Спогодбите и едностраните декларации не значат дека немало основа за поведување постапка пред ЕСЧП, туку дека пред да биде завршена оваа постапка државата ја осознала грешката и го лоцирала проблемот. Спогодбите значат дека нема аргументација за одбрана на државата, односно, дека државата не може да најде доволно соодветни аргументи со кои ќе ја оправда постапката, и покрај тоа што смета дека не е прекршено правото. Едностраните декларации значат дека државата без натамошна судска постапка признала дека има повреда на правата (свесна е за повредата и е подготвена да сноси одговорност за истата).

Обврската за извршување на пресудите произлегува од должноста на државата, која не успеала да ја исполни својата примарна обврска дадена во членот 1 од Конвенцијата, да ги обезбеди правата дадени во Конвенцијата за секој што е под нејзина надлежност. Значи, примарна појдовна точка е дека државата не ја исполнила преземената обврска во согласност со ЕКЧП и дека за тоа мора да одговара, но и да најде начин тоа да не се повтори. Соодветното извршување на одлуките на ЕСЧП претставува најјасен доказ за ефективност на ЕКЧП во функција на заштита на човековите права и слободи.¹⁰

10 Види АНЕКС 4 – Шема на извршување на пресудите на ЕСЧП

Исполнувањето на обврските поврзани со пресудите и одлуките¹¹ на ЕСЧП го следи Комитетот на министрите на Советот на Европа¹², меѓутоа самата држава треба да ги предвиди мерките, процедурите и институциите кои се неопходни за спроведување на одлуките на ЕСЧП. За таа цел, од страна на Комитетот на министрите се усвоени и посебни Правила за аплицирање на членот 46, како и на членовите 39 и 41 од ЕКЧП.¹³

Главни цели на пресудите на ЕСЧП се:

- » одреден случај да се реши на начин кој не ги повредува човековите права, односно да се дојде до завршница што е во согласност со Конвенцијата за човековите права;
- » жалителот да добие соодветно обесштетување заради прекршување на неговите права, а тоа да биде направено на начин кој, колку што е можно повеќе, ќе ја врати ситуацијата што постоела пред прекршувањето¹⁴, и
- » државата да направи такви промени во легислативата и во практиката кои ќе обезбедат подобри услови за практикување и заштита на правата и слободите на луѓето онака како што се гарантирани во Конвенцијата.

Во согласност со ова, Комитетот на министрите има задача да следи:

- » дали е исплатена сумата што ја определил самиот суд на име правичен надомест;
- » дали се спроведени индивидуалните мерки со кои се обезбедува запирање на повредата и со кои повредената страна се става, онолку колку што е можно, во истоветна ситуација со онаа во која се наоѓала пред настанувањето на повредата до ниво на *restitutio in integrum*. Таму каде што

11 Со пресуда се затвора одреден случај за кој ЕСЧП прифатил да расправа и каде што утврдил постоење на повреда на правото. Со одлуки се решаваат сите процедурални фази поврзани со жалбата или пак се затвора случајот кога не е утврдена повреда на правото.

12 Чл. 46 од ЕКЧП

13 Правила на Комитетот на министрите за супервизија на извршувањето на пресудите и условите за спогодување (<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec%282006%29964/4.4&Language=lanEnglish&Ver=app4&Site=COE&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>)

14 The *Paratchalopoulos and Others v. Greece* judgment (Article 50) of 31 October 1995, Series A No. 330-B, para. 34 et seq., where it refers to the dictum of the Permanent International Court of Justice in the *Chorzow Factory* case.

не евозможен поврат во првобитната состојба, треба да се пристапиконкомпензација. Изразот дека да се идентификува постоење на повреда само по себе претставува сатисфакција за апликантот, значи обврска за државата да ги елиминира сите последици на прекршувањето и да направи таква промена којашто ќе доведе до ситуација како да не постоела повредата (со дејствување *ex tunc*), и

- » дали се усвоени општи мерки кои би превенирале слични повреди во иднина или со кои би се запреле континуираните повреди. Оваа обврска се однесува и на случаите кога случајот завршува спогодбено.

Комитетот на министрите може да примени стандардна или засилена процедура за следење на имплементацијата на пресудата на ЕСЧП.

Во стандардната процедура, Комитетот на министрите не зема активна улога, туку се задоволува со формални одлуки со кои се регистрира напредокот во извршувањето (како, на пример, прием на планот за акција, искажано задоволство од текот на извршувањето или обзнанување дека имплементацијата е завршена).

Во засилената процедура Комитетот на министрите презема активна улога која подразбира задавање конкретни задачи за државата или поставување временски рамки. Активната улога може да се манифестира со давање помош на државата при изработката на планот за акција или при дефинирањето и изборот на мерките што треба да бидат преземени.

Еден случај се става под засилен надзор кога се потребни неодојжни индивидуални мерки, кога станува збор за меѓудржавен случај, кога се донесува пилот-пресуда или се затвора комплексен случај со пошироко влијание.¹⁵

Кога Комитетот на министрите смета дека сево ова е исполнето, тој донесува Резолуција со која се затвора конкретниот случај за кој одлучувал ЕСЧП.¹⁶

15 Под засилен надзор, на пример, е ставена имплементацијата на пресудата во случајот „Радко“ и „Паунковски против Република Македонија“ (Жалба:74651/01 Пресуда од 15/01/2009). Жалбата се однесува на чл. 11 од ЕКЧП. Апликантите се жалат дека им било оневозможено регистрирање на здружение на граѓани.

16 Во АНЕКС 5 како пример е дадена Резолуцијата со која се смета дека еден случај е завршен (Resolution CM/resdh (2011) 81 Execution of the judgments of the European Court of Human Rights Dumanovski, Doceovski & Blage Ilievski against “the former Yugoslav Republic of Macedonia”).

Второто ниво на имплементација на пресудите и на одлуките на ЕСЧП е поврзано со промените што треба да се направат во домашната легислатива и практика, не само под влијание или како дел од спроведувањето на пресудите поврзани со конкретни случаи против Република Македонија, туку и пресудите на ЕСЧП кои се однесуваат на други држави, а кои опфаќаат случаи релевантни и за Република Македонија. Притоа, треба да се има предвид дека ЕСЧП сите наредни случаи ги гледа преку нивната врска со претходните случаи од таков тип и, на тој начин, националното постапување е под двојна контрола: и од страна на Комитетот на министрите и од самиот Суд. Оттука, доколку смета дека е потребно, Судот го коментира не само националното законодавство, туку и промените што тоа ги направило наводно поради пресудите на ЕСЧП.

2. ПРАВНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА НА ИЗВРШУВАЊЕТО НА ОДЛУКИТЕ НА ЕСЧП

Практиката на извршување на пресудите на ЕСЧП во изминативе 10 години е поврзана со отсуството на законска регулатива, недостигот од соодветна институционална поддршка и конфузијата од аспект на надлежноста во извршувањето на пресудите.

Од пристигнувањето на првите пресуди изречени за Република Македонија до денес (2002–2012), градењето на легалната и на институционалната рамка за извршување на пресудите се одвива многу бавно, што директно влијае и на бројот на затворените случаи (донесени резолуции од страна на Комитетот на министрите на Советот на Европа).

И самиот Владин агент задолжен за застапување на Република Македонија пред ЕСЧП, во поднесениот извештај за 2007 година¹⁷ препорачува да се донесе законска регулатива за следење на извршувањето на пресудите на ЕСЧП и соодветно институционално решение коешто ќе овозможи имплементирање на поединечните и општи мерки:

Најомнуваме дека ниту Владиниот агенс ниту пак Министерството за правда, каде што тој во моментниот организационо истрага, освен она што се презема во правец на превод и дисеминација на одлуките на ЕСЧП, не се во можност да обезбедат реализација на што она што се очекува од Владата. Ова од причина што пресудиите се однесуваат на најразлични сфери, кои наложуваат инволвираност и посветеност на разни институции и органи и преземање конкретни обврски и дејствија во строго определени рокови. Што тоа ќе треба да се

17 <http://www.pravda.gov.mk/presudi2012.asp?lang=mak&id=7003>

достави до Советој на Евроја во вид на конкретен акционен план, кој ќе го надгледува процесот на извршување на пресудиите и доколку се констатира квалитет на преземеното од исполнувањето на државата, предметот се смета за извршен/завршен. Владиниот агент го потпира барањето врз основањето дека Советот на Евроја веќе го констатираше проблемот со неизвршувањето на пресудиите на ЕСЧП во делот на генералните мерки и индивидуалните мерки, особено поединечните правни мерки преземени со цел да се исклони повреда на правата на жалителот. Владиниот агент го лоцира проблемот во недефиниранот систем за извршување на пресудиите на ЕСЧП, како и во начинот на информирање на Советот на Евроја и КМ за мерките преземени во насока на извршување на пресудиите на ЕСЧП. За таа цел, Владиниот агент смета дека е најцелесходно да се размислува за законско решавање на целиот овој процес до крајот на 2008 година, со што во иднина би се избегнале пропустите и недоречености.¹⁸

2.1. ЗАКОНСКИ РЕШЕНИЈА

Процесот на законското дефинирање на извршувањето на пресудите на ЕСЧП започнува дури во 2008 година (а примената на Законот за извршување на одлуките на ЕСЧП започнува во 2012 година). Тоа значи дека од 2002 година (кога пристигнуваат првите пресуди за Македонија, вклучително и пресудите за пријателско спогодување), па сè до денес, државата постапува во голема мера стихијно, со што не само што не можат да бидат соодветно извршени конечните пресуди на ЕСЧП, туку се загрозува и целокупниот систем на заштита на човековите права и слободи.

Во 2008 година Министерството за правда, имајќи ги предвид Препораката на Советот на Европа *CM/Rec(2008)2* и Резолуцијата *1516 (2006)*, пристапи кон подготовка на законскиот текст за создавање систем за извршување на одлуките на ЕСЧП. Законот за извршување на одлуките на ЕСЧП (во натамошниот текст – Законот) е донесен во 2009 година,¹⁹ меѓутоа неговата примена е одложена во согласност со членот 31 од истиот, според кој:

Овој закон влегува во сила осмиот ден од деној на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“, а ќе зайочне да

18 <http://www.pravda.gov.mk/documents/VAgodizvestaj2007.pdf>

19 „Службен весник на република Македонија“ бр. 67/2009

се применува од денот на формирањето на Меѓуресорската комисија.

Од формален аспект, Законот ги содржи основните решенија кои би требало да го овозможат извршувањето на пресудите на ЕСЧП. Во Законот е дадено објаснување на поимите поврзани со извршувањето, основните организациски параметри, процедурите и одговорните лица/институции.

Според членот 2 од Законот:

*Извршувањето на одлуките на Судот се обезбедува со **исплатата на досудените средства** на жалишелите, како правична отштета, и усвојување и преземање на **поединечни и отштни мерки**, заради отстранување на повредата и последиците што настанале од иста, како и на причините кои довеле до поднесување жалби пред Судот и соодветно сретнување на исти или слични повреди.*

Во членот 5 од Законот се дефинирани трите основни активности кои треба да ги преземе државата во процесот на извршување на одлуките на ЕСЧП:

11. „*Правична отштета*“ е надомест во паричен износ кој Судот со одлуката му ја доделува на жалишелот, кога ќе оцени дека истиот материјална или нематеријална штета за жалишелот настанала од повреда на Конвенцијата и на протоколите;

12. „*Поединечни мерки*“ се мерки што државата, како договорна страна на Конвенцијата, може да ги усвојува во домашниот правен поредок, заради отстранување на конкретната повреда утврдена од Судот спрема жалишелот, како и за отстранување на евентуалните последици од повредата. Државата е слободна да ги избере средствата со кои ќе ги изврши своите правни обврски;

13. „*Отштни мерки*“ се збир од систематски мерки, легислативни измени, промена на судската и на административната практика и отштетувањето на надлежните државни органи, како и сите други мерки што ги презема државата заради ефективно надминување на утврдените системски правни недостатоци, недоволната правна регулираност, како и неусогласеноста на домашната легислатива со одредбите и стандардите на ЕКЧП и другите прифатени меѓународни стандарди и обврски, кои кумулираат повреди на Конвенцијата, во согласност со образложението и насоките на Судот во донесената пресуда.

Во законските решенија со кои се дефинира процедурата за постапување по пресудите на ЕСЧП недостига регулирање на подготовката и поднесувањето акциски план од страна на државата во однос на секоја од добиените пресуди. Потребата од постоење на ваков план е утврдена од страна на Комитетот на министрите на Советот на Европа²⁰ во 2010 година. Република Македонија не реагира на овој понов развој со соодветни промени во националната легислатива.²¹

Роковите за процесуирање на одделните фази од извршувањето коишто се предвидени во Законот не соодветствуваат со овие понови промени. Имено, наспроти инсистирањето на Комитетот на министрите за изготвување План за акција во најкраток можен рок (најмногу шест месеци од добивањето на конечната пресуда), во чл. 23 од Законот е предвиден рок од три месеци во кој Бирото ќе ја извести Меѓуресорската комисија за конечност на одлуката на Судот, што остава многу краток период за подготовка на План на акција. Се добива впечаток дека во Законот воопшто не се спомнува релацијата со Комитетот на министрите и соработката во процесот на извршување на пресудите, којашто е дефинирана во повеќе документи на самиот Комитет.²²

Во Законот е изоставен и Уставниот суд, како значаен фактор во процесот на заштита на човековите права (согласно Уставот на Република Македонија) и како дел од институционалната мрежа за извршување на пресудите на ЕСЧП. Уставниот суд не се спомнува ниту како дел од Меѓуресорската комисија, ниту како субјект кој е одговорен или на каков било начин поврзан со извршувањето на пресудите на ЕСЧП.

Во Законот за извршување на одлуките на ЕСЧП е предвидена реална одговорност на правосудните органи кои ги донеле пресудите или кои ги воделе постапките обжалени пред ЕСЧП и во врска со кои се донесени пресуди на ЕСЧП, односно во врска со кои

20 <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1662781&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

21 Република Македонија досега има поднесено два плана за акција: (<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2030561&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>) и <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1810101&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

22 <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec%282006%29964/4.4&Language=lanEnglish&Ver=app4&Site=COE&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>

државата донела еднострана декларација или направила спогодба со жалителот во случај кога и самата ја увидела направената грешка. Без вакво законско решение, кое како составен дел на извршувањето ќе го подразбира и повикувањето на одговорност на инволвираниот правосуден орган, останува отворено прашањето на кој начин ќе се имплементираат промените во практиката на судското постапување доколку судиите и јавните обвинители не трпат никакви последици, дури и во случаи на континуирано повторување на истоветни прекршувања на ЕКЧП.

Членот 75 од Законот за судовите ја дава оваа можност, меѓутоа практиката на разрешување на судиите врз основа на овој член не соодветствува на донесените пресуди на ЕСЧП.

Од друга страна, во Законот за јавното обвинителство воопшто не е предвиден овој вид одговорност.

Деловникот за работа на Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на ЕСЧП²³ не ги воспоставува бараните процедури за извршување на пресудите на ЕСЧП. И покрај тоа што е донесен на крајот од 2012, во него не е содржан елементот на изработка на План на акција, ниту пак се дадени конкретни насоки за разрешување на конфликтот на интереси што произлегува од двојната улога на Бирото (во застапувањето и во извршувањето).

2.2. ИНСТИТУЦИИ ПРЕДВИДЕНИ СО ЗАКОНОТ

Во Законот фигурираат две структури задолжени за обезбедување и следење на извршувањето на одлуките на ЕСЧП:

- » **Меѓуресорска комисија за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права** (понатаму во текстот – Меѓуресорска комисија), според клучната структура надлежна за извршување на пресудите на ЕСЧП, и
- » **Биро за застапување на Република Македонија пред Европскиот суд за човековите права** (во натамошниот текст – Биро), според Законот орган кој ги врши стручните и административните работи на Меѓуресорската комисија.

Според Законот за застапување на Република Македонија пред ЕСЧП²⁴ Бирото е орган на државната управа во состав на

23 Деловникот е усвоен на првата средба на Меѓуресорската комисија (ноември 2012 година)

24 „Службен весник на Република Македонија“ 67/2009

Министерството за правда, кој ги врши работите што се однесуваат на застапувањето и постапувањето на Република Македонија пред Судот и врши други стручни работи од надлежност на Министерството. Додека, пак, според Законот за извршување на одлуките на ЕСЧП²⁵, Бирото е надлежно за извршување на пресудите на ЕСЧП како составен дел од Меѓуресорската комисија. Во органограмот на Министерството за правда е дадена специфичната положба на Бирото во неговата двојна улога²⁶:

Според овој органограм, предвидено е постоење на два сектора во рамките на Бирото за застапување пред Европскиот суд за човековите права: Сектор за застапување пред ЕСЧП и Сектор за извршување на пресудите и одлуките на ЕСЧП.

Клучна структура којашто би требало да обезбеди извршување на пресудите на ЕСЧП е новоформираната Меѓуресорска комисија. Во членот 29 од Законот за извршување на одлуките на ЕСЧП е предвидено Владата на Република Македонија да ја формира Меѓуресорската комисија во рок од два месеца од денот на влегувањето во сила на Законот. Наспроти оваа законска одредба, Комисијата е формирана три години подоцна, а првиот состанок е одржан на крајот на ноември 2012 година. Ова е посебно релевантно ако се има предвид дека и

25 „Службен весник на Република Македонија“ 67/2009

26 <http://www.pravda.gov.mk/organizacija.asp?lang=mak>

самиот Закон почнува да се применува од моментот на формирањето на оваа Комисија (согласно чл. 31). Тоа значи дека Законот почнал да се применува од февруари 2012 година (односно од моментот на формирање на Комисијата).

Меѓуресорската комисија не е замислена како цврста структура со дадено седиште и со издвоен субјективитет, туку како флексибилен збир од субјекти обединети под раководство на министерот за правда.

Според чл. 8 од Законот за извршување на одлуките на ЕСЧП:

*Меѓуресорската комисија е составена од функционери кои раководаат со Министерството за правда, Министерството за внатрешни работи, Министерството за надворешни работи, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за финансии, Министерството за образование и наука, Министерството за здравство, Министерството за транспорт и врски и Министерството за локална самоуправа. По функција, членови на Меѓуресорската комисија се претседателот на Судскиот совет на Република Македонија, претседателот на Врховниот суд на Република Македонија, претседателот на Советот на јавните обвинители, Јавниот обвинител на Република Македонија и Владиниот аѓени.*²⁷

На еден толку широк збир субјекти од кој е составена Меѓуресорската комисија им се дадени сериозни надлежности кои бараат постојана соработка, заедничко дејствување и високо ниво на знаење. Имено, надлежностите на Меѓуресорската комисија дадени во чл. 11 од Законот²⁸ упатуваат на потребата од постоење механизам

²⁷ Интересен податок е дека во составот на Комисијата не влегува Уставниот суд на Македонија. Ова е спротивно на улогата што ја има Уставниот суд во заштитата на човековите права и слободи, во согласност со Уставот, како и неопходноста во одредени случаи, пред да се иницира постапка пред ЕСЧП, да се помине и Уставниот суд, како национално средство за заштита. Ситуацијата е уште позначајна ако се има предвид дека има и случаи кои се одбиени од страна на ЕСЧП како неприфатливи, токму со објаснување дека не поминале постапка пред Уставниот суд.

На овој начин Уставниот суд се иззема себеси од обврската да се грижи за извршување на пресудите на ЕСЧП, од обврската за следење на целокупната материја, градење на политиките за промени и иницирањето соодветни промени на национално ниво. На овој начин, од процесот на расправа за прекршувањата и од одговорноста за сопствените одлуки е исфрлен еден од значајните механизми за заштита на човековите права во Република Македонија..

²⁸ 1) анализа на пресудите на Судот донесени против Република Македонија, за утврдување на причините коишто довеле до повредата; 2) препорачување на поединечни и општи мерки на надлежните

кој ќе може, со голема независност, да ги анализира пресудите, да формулира план на акција, да дефинира мерки на промена, активно да го следи процесот на извршување во секоја негова фаза и постојано да го развива системот за мониторинг и контрола на извршувањето. Меѓутоа, едно тело коешто во својот состав има девет министри, како и претседателите на највисоките правосудни органи, е однапред осудено на неуспех.

Очигледно е дека Комисијата е замислена како структура во која ќе може на највисоко ниво да се расправа за пресудите на ЕСЧП, каде што ќе можат да бидат донесени релевантни заклучоци во однос на законските и институционалните промени коишто треба да бидат иницирани и направени и со помош на која може да се изврши видливо влијание во насока на промена на легислативата и практиката кои довеле до прекршувања на човековите права, односно до отсуство на соодветна заштита. На прв поглед, надлежностите на Комисијата соодветствуваат со обврските што ги има преземено Македонија во согласност со ЕКЧП и нивното остварување може да помогне во создавањето услови за практикување на човековите права и нивна заштита на национално ниво во моментот кога се прекршени или ограничени. Меѓутоа, во исто време искуството покажува дека комисији со ваков состав не успеваат да профункционираат, и тоа од повеќе причини.²⁹

Првата група проблеми е врзана со Меѓуресорската комисија.

- а) Проблематичен е самиот состав (членовите) на Комисијата. Имено, најчесто наспроти номинално високото ниво на членовите, во работата на Комисијата се вклучуваат (и на состаноците присуствуваат) претставници од соодветните министерства и органи кои се со многу понизок ранг. Во отсуство на јасна распределба на надлежностите, однапред утврдени заменици и ниво до кое може да се спушти составот

државни органи, за отстранување на повредата утврдена од Судот и за отстранување на последиците од истата;

3) давање предлози за подобрување на законската регулатива за заштита на човековите права;

4) следење на извршувањето на одлуките на Судот;

5) обезбедување и размена на информации и податоци во областа на извршувањето на одлуките на Судот;

6) следење на постојниот систем за извршување на одлуките и предлагање мерки за негово подобрување, и

7) други работи утврдени со Закон.

29 Како, на пример, Националната комисија за правата на децата (<http://www.nkpd.gov.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=788>)

во практиката, на средбите на ваквиот вид комисији вообичаено присуствуваат претставници од многу ниски нивоа на администрацијата.

- б) Замената на високите функционери со службеници од понизок административен ранг вообичаено води кон отсуство на генерални расправи поврзани со правните, институционалните и практичните извори и последици на пресудите на ЕСЧП, го оневозможува активирањето на препораките за поединечните и општите мерки и е крајно неконструктивна во однос на предлагањето законски промени.
- в) Исто така, поставувањето на министерот за правда во улога на „над министер“³⁰ во оваа област уште повеќе ја усложнува ситуацијата во однос на релациите надреден – подреден кои се создаваат во Меѓуресорската комисија, како и очекувањето другите членови на Меѓуресорската комисија да ги извршуваат барањата на конкретниот министер. Во вакви услови се стекнува впечаток на своевиден паралелизам со улогата којашто ја има Владата во извршувањето на пресудите на ЕСЧП (Имено, Владата е таа која треба да ги донесе одлуките насочени кон имплементација, а не одделните министерства).

Замислата на Меѓуресорската комисија со ваков состав сама по себе претставува стапица на нејзината идна функционалност, како од аспект на запазувањето на составот на сите средби, така и од аспект на извршувањето на дадените надлежности. Овој и ваков

30 Освен што е проблематична улогата на министерот за правда, како министер надреден над другите, загрижува и пасивниот и игнорантски однос на Министерството за правда, кое не само што е матична институција во која е сместено Бирото, туку има и посебна надлежност над истото (со самото тоа што Бирото е орган во состав на министерството за правда, тоа има директна одговорност за работата на Бирото). Уште повеќе, министерот за правда е и претседател на Меѓуресорската комисија и, според Законот и Деловникот, главен двигател во нејзиното работење.

Наспроти оваа клучна улога којашто е дадена на Министерството за правда и на министерот за правда, од дописите добиени од страна на Министерството и потпишани од страна на министерот произлегува дека Министерството не располага со клучни информации потребни за остварување на дадената надлежност. Само како пример: на прашањата дали е спроведена постапка за одговорност за неспроведување на одлуката на ЕСЧП, во согласност со чл. 28 од Законот, за иницирани законски промени во согласност со чл. 11, изработени процедури за следење на извршувањето на одлуките во согласност со чл. 15, Министерството за правда тврди дека нема информации.

состав многу повеќе погодува на идејата за структура во која ќе може да се расправа, дебатира и каде што ќе може да се заземаат генерални ставови, отколку на оперативен механизам кој треба да се грижи за извршувањето на пресудите на ЕСЧП.

Втората група проблеми е врсана со Бирото.

- а) Проблематична е улогата што треба да ја има Владиноот агент (како директор на Бирото) во работењето на Меѓуресорската комисија. Двојната улога на Владиноот агент (улога на застапник на државата пред ЕСЧП и клучен субјект во извршувањето на пресудите на ЕСЧП) може да биде контрапродуктивна, односно може да биде извор на конфликт на интереси.

Законот во кој се дефинира структурата и надлежноста на Бирото е донесен во исто време со донесувањето на Законот за извршување на одлуките на ЕСЧП.³¹ Двата закона не реферираат еден на друг, меѓутоа во нив се преклопуваат надлежностите на Бирото, кое во себе како подреден дел го содржи и Секторот за извршување на пресудите на ЕСЧП.

Бидејќи во Законот за извршување на одлуките на ЕСЧП не се спомнува Секторот за извршување, туку се спомнува Бирото, останува отворено многу легитимното прашање за конфликтот на интереси. Имено, истата служба или истиот човек кој во одредена постапка ја застапувал државата и ги спорел наводите на жалбата, во одреден момент треба да се појави како клучен фактор за извршување на пресуда со која се негираат токму неговите или таквите наводи.³²

Во секој случај, Бирото е пред сè орган за застапување на државата пред ЕСЧП, кога таа е тужена дека го прекршила правото на жалителот. Во согласност со оваа доминантна улога, ниту во Законот за застапување никаде не се спомнува улогата на Бирото дадена во рамките на Законот за извршување на пресудите на ЕСЧП.

31 „Службен весник на Република Македонија“ 67/2009

32 Основните насоки се дадени од страна на Комесарот за човековите права (http://www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints/090831_en.asp).

Развојниот процес може да се проследи во повеќе држави. На пример, во Велика Британија имплементирањето на пресудите на ЕСЧП е ставено во надлежност на пошироката комисија за имплементација на Законот за правата (<http://www.justice.gov.uk/downloads/publications/policy/moj/responding-human-rights-judgments.pdf>).

- б) Ситуацијата и натаму се усложнува, поради фактот дека Бирото може да се појави дури и како единствен носител на извршувањето на пресудите на ЕСЧП. Со тоа што Бирото за застапување пред ЕСЧП, кое во Законот е предвидено како институција којашто треба да ги врши стручните и административните работи на Меѓуресорската комисија, во услови на организациска флексибилност на Меѓуресорската комисија, може да се очекува тоа да стане супститут на Комисијата, односно главен носител на надлежностите во Законот предвидени за самата Комисија.

На овој начин може да се дојде во ситуација законодавната, извршната и правосудната власт да реагираат единствено на извештаите поднесени од директорот на Бирото (сега во функција на надлежен за извршување на пресудите на ЕСЧП) и да ја изгубат од вид димензијата на повредата направена од страна на државата, односно недостатоците во извршувањето на нејзините обврски во согласност со ЕКЧП.

Примарна улога на Владиниот агент е застапување и одбрана на државата како страна во спорот поведен пред ЕСЧП, односно застапник на државата и бранител на нејзините интереси, а во улога на спроведувач на пресудите на ЕСЧП, ги брани интересите на страната којашто се жалела.

- в) Досегашната практика³³ покажува дека одлуките на Владата во најголема мера се сведуваат на одлучување за финансиските импликации од пресудите, без поширок ангажман во натамошните законски, институционални и практични промени, а законодавното тело (Собранието) воопшто не ги добива информациите поврзани со пресудите на ЕСЧП и нивното извршување (освен во сумарниот годишен извештај на Владиниот агент, односно на Бирото). Оттаму, во таква ситуација може да се очекува дека Секторот за извршување на пресудите и на одлуките на ЕСЧП (како дел од Бирото за застапување пред ЕСЧП, кое е во состав на Министерството за правда) од една страна да ја апсорбира работата на Комисијата, а од друга, не можејќи да ја супституира улогата на Владата, да ја сведе вкупната работа на обично следење на извршувањето на техничко ниво, без компонентата на анализа и без иницирање промени.

33 Информациите сумирани од документите добиени врз основа на барањето за слободен пристап до информациите.

2.3. АКТИВНОСТИ

Проблемот на извршување на пресудите на ЕСЧП е воочен од страна на Комитетот на министрите уште во 2008 година, кога се појавуваат 17 конечни пресуди на ЕСЧП³⁴ кои чекаат на извршување. Заради ова е организирана и посета од страна на претставници на Одделението за извршување на пресудите на ЕСЧП на Република Македонија, кои разговараа со сите релевантни субјекти во извршувањето на пресудите на ЕСЧП (министерот за правда, Уставниот суд на Република Македонија³⁵, Врховниот суд на Република Македонија, Јавното обвинителство на Република Македонија и Меѓуресорското тело за човековите права на Република Македонија).³⁶ На овие средби се презентирани сите промени кои ги направила Република Македонија во изминатиов период, а заклучокот на Владиноот агент е дека:

Проблемот го лоцира во недефинираниите системи за извршување на пресудиите на ЕСЧП и во начинот на информирање на Советоот на Европа и на КМ за мерките преземени во насока на извршување на пресудиите на ЕСЧП.³⁷

Во 2012 година веќе има 121 конечна пресуда која чека на извршување³⁸ (што веќе не може да се припише на несоодветното информирање на Советот на Европа за направените промени, ниту пак на недефинираниот систем за извршување на пресудите).

2.3.1. Активностите на Меѓуресорската комисија

Тешко е да се каже дека Меѓуресорската комисија има какви било активности, бидејќи таа е формирана дури во февруари 2012 година, а својот прв состанок го одржа на крајот на ноември 2012 година. Според тоа, примената на Законот за извршување на одлуките на ЕСЧП не може да биде реално проценета преку анализа на активностите на оваа комисија.

Од пристигнувањето на првите пресуди донесени од ЕСЧП па до денес, нивното извршување е ставено во надлежност на Владиноот

34 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Documents/Publications_en.asp

35 И покрај тоа што Уставниот суд самиот не ја препознава сопствената улога во извршувањето на пресудите на ЕСЧП.

36 <http://www.pravda.gov.mk/documents/Informacija.pdf>

37 <http://www.pravda.gov.mk/documents/Informacija.pdf> (стр. 5)

38 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Reports/pendingCases_en.asp?CaseTitleOrNumber=&StateCode=MKD&SectionCode=

агент, како вработен во Министерството за правда (кој од 2011 година е и именуван директор на Бирото). Оттука, и активностите за следење на извршувањето на пресудите на ЕСЧП се поврзани исклучиво со неговата работа.

2.3.2. Активностите на Владиониот агент

Покрај обврските за застапување на државата пред ЕСЧП, Владиониот агент/Бирото во овој период презема и активности поврзани со извршувањето на пресудите на ЕСЧП:

Објавување на пресудите и одлуките на ЕСЧП

Одлуките се преведени и објавени на интернет страницата на Министерството за правда³⁹. На истата интернет страница се поставени и извештаите на Владиониот агент од 2006 до 2011).

На интернет страницата на Министерството за правда се дадени пресудите и извештаите на Владиониот агент, меѓутоа, нема никакви информации за активностите што се преземаат за извршување на одлуките. Освен сумарната информација во годишните извештаи на Владиониот агент за исплатата на паричните средства, не постојат информации за преземените конкретни активности од аспект на поединечните и општите мерки кои треба да бидат преземени). На страната на Министерството за правда нема податоци за состојбата со извршувањето на пресудите/одлуките, ниту пак за тоа кој го спроведува/контролира истото. Исто така, нема податоци за општите мерки кои треба да се преземат или се преземаат во согласност со барањата на ЕСЧП во одделни пресуди/одлуки.

Дистрибуција на пресудите на ЕСЧП

И покрај тоа што Законот за извршување на одлуките предвидува извесна ограничена дистрибуција на одлуките на ЕСЧП до заинтересирани субјекти⁴⁰, Владиониот агент ги доставува пресудите до малку поширок круг субјекти, вклучително и до: Врховниот суд, Јавниот обвинител на Република Македонија, апелационите судови, основните судови кои се поврзани со конкретната одлука, Судскиот совет, Државното правобранителство, Народниот правобранител, Академијата на судиите и јавните обвинители, Адвокатската комора,

³⁹ <http://www.pravda.gov.mk/presudi2012.asp?lang=mak&id=7003>

⁴⁰ Врховниот суд на Република Македонија, Управниот суд на Република Македонија, сите апелациони судови, основниот суд и сите други институции или субјекти кои биле директно вклучени во конкретниот предмет, за кој е донесена одлуката.

Здружението на судиите, Здружението на јавните обвинители, вишите јавни обвинителства, засегнатото Основно обвинителство и, во конкретни случаи на инволвираност, и Уставниот суд, а евентуално и управните судови. Сепак, со оглед на тоа дека пресудите на ЕСЧП претставуваат извор на правото не само како основа за промени во законите, туку и во поединечните препораки, и дека се очекува промена на севкупната практика, а не само на практиката на непосредно засегнатите судови, логично е барањето одлуките да бидат дистрибуирани до сите субјекти на правосудниот систем. Имајќи ја предвид достапноста на пресудите и одлуките на веб-страницата на Министерството за правда, Владиниот агент - преку циркуларно писмо - може да ги извести буквално сите правосудни субјекти за достапноста на секоја новообјавена пресуда или одлука против Република Македонија.

Во услови на тесна законска рамка за дистрибуција на пресудите, Владиниот агент тоа го прави според сопствена проценка. Дел од субјектите на кои им се доставуваат пресудите на ЕСЧП, и самите не се препознаваат во системот за дистрибуција. На пример, во дописот добиен од Уставниот суд⁴¹ се тврди дека:

Бироџо нема обврска да доставува известувања, туку џоа џо џрави џо сојсџвено видување, само заради зајознавање на Судоџ, а Усџавниоџ суд нема никаква дирекџна комуникаџија со ЕСЧП.

Во информациите за донесените пресуди кои ги испраќа Владиниот агент до одреден број институции, вообичаено се дава краток приказ на случајот и основните ставови на ЕСЧП, најчесто без да бидат спомнати поединечните и општите мерки кои треба да бидат преземени со цел да се изврши пресудата или без да се побара мислење што треба да се направи на тој план.

Во информациите нема посериозни анализи на пресудите, ниту пак на ставовите на ЕСЧП и не се воспоставува врска со националното законодавство, со цел да се овозможи полесна директна примена од страна на судовите и јавните обвинителства.

2.3.3. Активности поврзани со исплата на досудената отштета

Извршувањето на одлуките на ЕСЧП во изминатиов период е сведено на минимум (извршувањето се ограничува пред сè на исплата на досудената отштета или на паричниот износ поврзан со направената спогодба). Отсутвува извршување во целина, кое ќе обезбеди потполна сатисфакција на странките и минимизирање на штетните ефекти од прекршувањето и не се создаваат легални и

41 Бр. 4/12-3 од 9.11.2012 год.

институционални услови кои ќе оневозможат да дојде до повторување на предмет од сличен вид во иднина.

Како резултат на ова, случаите не се затвораат, односно не се тргаат од листата на случаи на ЕСЧП и од надзорот на Комитетот на министрите.⁴² Почнувајќи од 2006 година, кога почнаа да пристигнуваат првите пресуди, па заклучно со 2012 година, Република Македонија била задолжена да исплати над 1.300.000 евра.⁴³ Во оваа сума не се пресметани каматите кои требало да ги исплати Македонија, а кои се поврзани со конкретните пресуди.

Според извештаите на Владиниот агент во последните неколку години (особено од 2009 година па наваму)⁴⁴, дури и исплатата на отштетата доцни и не се пресметува каматата поврзана со ова доцнење (се зголемува бројот на оштетени кои чекаат на исплата повеќе од две години).⁴⁵

2.3.4. Потполно извршени пресуди

Според податоците добиени од интернет страницата на Комитетот на министрите на Советот на Европа⁴⁶, кој е задолжен за следење на спроведувањето на пресудите, само 19 од вкупно 286 завршени предмети⁴⁷ за Република Македонија се конечно затворени, односно Комитетот на министрите смета дека за тие 19 предмети се исполнети сите обврски на државата со кои е обесштетена повредената страна, односно е направено сè за да се намалат штетите од направеното прекршување и преземени се општи мерки за да не се повторат слични случаи во иднина. Или, поинаку искажано, само 6,6% од случаите се затворени. Од вкупниот број, 121 конечна пресуда на ЕСЧП се во фаза на мониторинг од страна на Комитетот на министрите на Советот на Европа.

42 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Reports/pendingCases_en.asp?CaseTitleOrNumber=&StateCode=MKD&SectionCode=

43 Види АНЕКС 6 – Направени исплати врз основа на досудена оштета од ЕСЧП или врз основа на спогодба, односно еднострана декларација (2006-2012)

44 Имено, само 10% од пресудите се исплатени во рок, додека остатокот се исплатени по тримесечниот рок, кој претежно е под 6 месеци (Извештај на Владиниот агент за 2009 - <http://www.pravda.gov.mk/documents/godisen%202009%20usvoen%20za%20objava.pdf>)

45 На пример, пресудите за „Јашар“, „Сулјеманов“ и „Трајковски“ веќе три години чекаат извршување ((Извештај на Бирото за 2011 год. <http://www.pravda.gov.mk/documents/IzvestajVA2012.pdf>)

46 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Reports/pendingCases_en.asp?CaseTitleOrNumber=&StateCode=MKD&SectionCode=

47 Завршени предмети се оние за кои постои конечна пресуда од ЕСЧП, која понатаму веќе не може да се обжалува пред Големиот совет.

Од добиените материјали и од документите поставени на интернет страницата на Министерството за правда не можат да се идентификуваат поединечните и општите мерки што се преземаат, нема оценка на Секретаријатот за законодавство по материјалите што се добиваат од Министерството за правда и, соодветно, заклучоците на Владата се однесуваат единствено на исполнувањето на паричните обврски, а не се иницираат натамошни активности со кои би се направиле потребните промени.

2.3.5. Активности поврзани со промена на законите

Во изминатиот период се направени неколку системски промени кои можат да бидат идентификувани како општи мерки, во согласност со ЕКЧП.⁴⁸

Прва е мерката која се однесува на намалувањето на бројот на случаите кои доаѓаат пред ЕСЧП заради должината на траење на постапката. Со промените во Законот за судовите од 2008 година, е дадена можноста за поведување постапка пред Врховниот суд на Република Македонија за случаи кои се однесуваат на должина на траење на судските постапки. Тоа е мерка (посебен правен лек) со која жалителите можат/мораат прво да се обратат до Врховниот суд на Република Македонија, пред да одат со жалба пред ЕСЧП. Самиот инструмент дава поголем простор за решавање на проблемот со долготрајноста на постапките на национално ниво, меѓутоа воопшто не претставува гаранција дека и самата постапка ќе биде скратена во интерес на граѓаните. Останува да се следи примената на правното средство за заштита на правото за судење во разумен рок од страна на Врховниот суд.

Втората група промени кои се направени во легислативата се поврзани со можноста за повторување на постапката по пресудата на ЕСЧП. Во врска со ова е направена и првата промена во легислативата, со која е овозможено повторување на постапката.⁴⁹ Ова е голем

48 Повеќе за законските промени, види во разработката на индивидуалните случаи.

49 Со донесувањето на новиот Закон за парничната постапка во 2005 година („Службен весник на Република Македонија“ 79/2005) е внесена одредба за повторување на постапка по повод конечна пресуда на Европскиот суд за човековите права во Стразбур:

Член 400

(1) Кога Европскиот суд за човековите права ќе утврди повреда на некое човеково право или на основните слободи предвидени во Европската конвенција за заштита на основните човекови права и слободи и во Дополнителните протоколи на Конвенцијата, кои Република Македонија ги ратификувала, странката може во рок од 30 дена од конечноста на

чекор напред во можноста состојбите да се вратат на нивото пред да биде направено прекршувањето. Меѓутоа, останува впечатокот на натамошна виктимизација на жртвата на прекршувањето. Имено, во практиката тоа значи дека самата жртва треба повторно да собере сили и да ја започне постапката по сопствена иницијатива и повторно да ја води низ сите судски инстанции. Од интервјуата направени со адвокатите кои воделе случаи во Стразбур (и кои на странките им сугерирале искористување на оваа можност), станува јасно дека странките не се решаваат на повторување на постапките и едноставно се задоволуваат со оштетата која ја добиле.⁵⁰ Тоа оневозможува да се види дали институциите ја „научиле“ лекцијата и дали ќе постапат на начин кој нема да значи прекршување на правата.⁵¹

пресудата на Европскиот суд за човековите права да поднесе барање до Судот во Република Македонија, кој судел во прв степен во постапката во која е донесена одлуката со која е повредено некое од човековите права или основните слободи за измена на одлуката со која е повредено тоа право или основна слобода.

(2) Во постапката од ставот (1) на овој член, соодветно се применуваат одредбите за повторување на постапката.

(3) Во повторувањето на постапката судовите се должни да ги почитуваат правните ставови изразени во конечната пресуда на Европскиот суд за човековите права, со која е утврдена повреда на основните човекови права и слободи.

Со промените на Законот за кривичната постапка од 2004 год. („Службен весник на Република Македонија“ бр. 74/2004), во членот 392 е внесена нова алинеја со која се предвидува можноста за повторување на постапката во случаите кога “со одлука на Европскиот суд за човековите права е утврдена повреда на човековите права и слободи”.

50 Оваа ситуација ја потврдуваат и дописите добиени од страна на неколку судови во Македонија (Гостивар – Су.бр. 78/13, Велес Су.бр. 180/13 и 181/13 Штип – Су.бр. 86/13, Скопје 1 – Пји. Бр.1/13). Основниот суд Скопје 2 достави информација за две повторени постапки (жалба 45150/05 и 49382/06). Едниот случај е веќе пресуден и во тек е жалбена постапка, а другиот е во процес на повторно судење. Основниот суд Битола извести дека е регистриран еден предмет во граѓанска постапка за повторување на постапка (жалба 21994/07), за кој Судот донел решение со кое се одбива барањето за поведување постапка, а Апелациониот суд Битола го потврдил ваквото решение, додека Врховниот суд го одбил барањето за ревизија на предметот. Во истиот суд е регистрирано и едено барање за повторување на постапката за кривичен предмет. Ова барање е прифатено, а предметот е насрочен.

51 Извештај на Владиноот агент за 2011 год. (<http://www.pravda.gov.mk/documents/IzvestajVA2012.pdf>)

3. ЗНАЧАЈНИ ПРЕПОРАКИ И УПАТСТВА НА СУДОТ И (НЕ)НАПРАВЕНИ ПРОМЕНИ

Пресудите на ЕСЧП претставуваат специфичен извор на правото. Поединечните и општите мерки кои треба да се спроведат како дел од извршувањето на одлуките значат промена на легислативата и на институциите и промена на практиката. Преку пресудите на ЕСЧП во Македонија пробива преседентското право, кое порано се аплицираше единствено во неговата видоизменета форма на мислења на Врховниот суд. На овој начин, пресудите на ЕСЧП влијаат на судската практика во Република Македонија и, во оваа смисла, мора да се гледа и на поединечните мерки како извор на правото.

Во рамките на пресудите (како издвоен дел или во рамките на самата анализа на конкретниот случај), ЕСЧП вметнува препораки кои треба да послужат во обликувањето на поединечните и на општите мерки. И покрај тоа што се инсистира на слободата на државата во дефинирањето на потребните мерки, практиката на имплементација на пресудите на ЕСЧП веќе покажува интенција на ограничување на оваа слобода и директно насочувачки препораки кои оставаат многу тесен простор за конкретната држава.⁵²

Во досега донесените пресуди на ЕСЧП за Република Македонија можат да се издвојат неколку групи препораки и насоки за промени кои треба да бидат направени со цел да се создадат услови за соодветно практикување на правата дадени во ЕКЧП од страна на сите граѓани и нивна ефикасна заштита. Најголем број предмети се однесуваат на

52 <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/12942/A%20comparative%20view%20on%20the%20execution%20of%20judgments%20of%20the%20european%20court%20of%20human%20rights.pdf?sequence=2> (ECtHR 29 Nov 1991, Vermeirel Belgium. This case concerns the implementation of ECtHR 13 June 1979, Marckx/Belgium)

повреда на членот 6 од Конвенцијата – Правото на правична судска постапка. Другите повреди се поврзани со членовите: 5 (Правото на слобода и безбедност), 3 (Тортура), 13 (Ефикасен правен лек), 1 од Протоколот 1 (Правото на сопственост) и 11 (Правото на здружување).

3.1. ПОВРЕДИ НА ЧЛЕНОТ 6 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

Досега, ЕСЧП утврди дека најбројни се повредите на членот 6 од Конвенцијата, што може да има повеќе толкувања. Извесно е дека во одреден број од нив се работи за прашањето за датумот на стапување во сила на Конвенцијата за Македонија, односно 1.1.1998 година. Оттука, пред ЕСЧП можеше да се излезе само со оние случаи што се развлекувале со години и кои, од овие или оние причини, не биле довршени. Следствено, нивното незавршување и по датумот на влегување во сила ја отвораше можноста за т.н. „индивидуална петиција“, односно апликација пред ЕСЧП што може да го помине критериумот на временска надлежност. Ако се земе предвид и недоволното познавање на механизмот на ЕСЧП, ова придонесе пред ЕСЧП во првиот период по ратификацијата на ЕКЧП да се отворат релативно мал број случаи, а меѓу нив да доминираат оние со повреда на членот 6 (должината на процедурата).

Другите толкувања можат да се побараат во пресудите на ЕСЧП. Според карактерот на проблемот на којшто се однесуваат, нив во оваа анализа ги делиме на: а) базични и технолошко-логистички проблеми, и б) суштински проблеми. Ваквата поделба е направена за да се лоцираат системски вкоренетите проблеми во правниот систем на РМ. Притоа, анализата на суштинските проблеми поврзани со членот 6 – Правото на правична судска постапка – не е структурирана според видот на постапката (граѓанска, кривична или управна), независно од тоа што анализата ги посочува проблемите во овие постапки. И покрај спецификите во поглед на примената на членот 6 во различните правни постапки, ова е направено, меѓу другото, за да се потенцира неговата широка апликативност во севкупниот правен систем, односно неговата универзалност во сите сфери на власта, кога таа решава за човековите права.

А) Базични проблеми – Во еден од првите случаи, „Атанасовиќ“⁵³ (апликација број 13886/02), за кој ЕСЧП донесе пресуда во 2005, Судот започнува со укажување од базичен карактер. Во параграф 36 се вели:

„Судот и ојсееува дека е обврска на државите - договорнички да ги организираат своите правни системи на такаов начин што нивните судови ќе можат да му го гарантираат на секојо правото на одлука во споровите поврзани со граѓанските права и обврски во разумен временски рок“.

Забелешката „организирање на правниот систем“ фигурира во навистина сериозен број случаи што се поведени во периодот 2002–2003 година, а за кои Европскиот суд пресудувал главно во 2006 и во 2007 година (види, на пример, „Арсов“ параграф 40, „Личков“ параграф 26, „Марковски“ параграф 35–38, „Милошевиќ“ параграф 25, „МЗТ Леарница“ параграф 48, „Ризова“ параграф 48, „Дика“ параграф 57 итн.)

Оваа практично идентична забелешка – за **организирање на правниот систем** (*to organize the legal system*) – се провлекува во најголемиот број случаи поврзани со членот 6, сè до случајот „Ристеска“ (види параграф 25), пресуден во 2010 година, каде што Судот укажува дека:

„... Судот и ојсееува дека Договорните држави се тие кои треба да го организираат нивниот правен систем на начин кој нивните судови ќе можат да го гарантираат правото на секој да може да добие судска одлука во спорови поврзани со остварување на правата и должностите во разумен рок (види Хорвайт ироитв Хрвајска, бр. 51585/99, став 59, ECHR 2001-VIII). Во тој контекст, наоѓа значајелни одолвлекувања кои можат да му се преишат на првостепенит суд. Судот забележал дека на првостепенит суд му биле иотребни скоро 4 години и 7 месеци за да донесе одлука ио предметит (види точка 11 иогоре).“

Во меѓувреме, Македонија прави низа законски измени. Најголем дел од клучните закони за правосудството се носат во периодот од

53 („Атанасовиќ“) Се работи за сложена оставинска постапка, која траела повеќе од 14 години. Во овој случај, Судот утврдил дека постои повреда на членот 13 од Конвенцијата, со оглед на тоа дека жалителите немале домашно правно средство со кое би можеле да го остварат своето „право на судење во разумен рок“. Понатаму, Судот сметал дека должината на постапката која во моментот на носење на пресудата сè уште траела, не го задоволува барањето за судење во разумен рок. Во согласност со тоа, постои повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата.

2005 до 2006 година, како резултат на спроведувањето на Стратегијата за реформа на правосудниот систем од 2004 година. Како дел од оваа Стратегија беа донесени Законот за парничната постапка и Законот за општата управна постапка (2005), Законот за управен спор (2006), како и Законот за прекршоците (2006), со кој дел од надлежноста за водење на прекршочните постапки премина од судовите кај државните органи. Во насока на организирање на правосудниот систем, во 2006 година се носи нов Закон за судовите, врз основа на кој во 2008 е формиран Управниот суд. Овој Закон за првпат ја предвиде надлежноста на Врховниот суд за одлучување по барањата за повреда на правото на судење во разумен рок. Нешто подоцна, во 2010 година, беше донесен и новиот Закон за кривичната постапка.

Се разбира, клучно прашање е дали оваа порака на ЕСЧП за организација на правниот систем е разбрана во нејзината целovitost и дали Македонија навистина успеала да ги насочи законските промени против феноменот на развлекување на постапките. Гледано низ призмата на граѓанската судска постапка, во новиот Закон за парничната постапка главно е развивањето на цел систем рокови на кои судиите треба да водат сметка по службена должност. Рокови се воведени и во сферата на достава на писмената до странките, како и во сферата на роковите што се преклузивни за странките, но и за судиите, од аспект на строгиот период за определено дејствие сметано од денот на приемот на тужбата. Во таа смисла, нема егзактно временско ограничување единствено за главната расправа. Неспорно е дека таквите рокови се потребни и сосема е извесно дека до ниво на апелациска одлука за тој процес во најидеални услови се потребни 13 месеци. Доколку апелацијата одлучи да го врати случајот на повторно разгледување, тоа значи уште 13 месеци. Доколку на тоа се додадат и периодите за преуредување на тужбата (средство што сè почесто се користи од страна на судовите) и само едно одлагање на главната расправа, се доаѓа до период од две и пол години, и тоа само за судскиот дел од постапката, не сметајќи го делот на административната постапка, којашто евентуално претходела, и периодот на извршување на пресудата.

Меѓутоа, ЕСЧП уште во спомнатата пресуда по случајот „Атанасовиќ“ (види параграф 37–39), или случајот „Арсов“ (види параграф 43) укажува дека и претходните постапки, значи управните и/или граѓанските постапки и постериорните, значи извршните постапки, се интегрален или нераздвоив дел од правото загарантираното со чл. 6 од Конвенцијата. Овде е соодветно да се спомене и забелешката на Судот во параграфот 28 од Пресудата за

случајот „Доцевски“ (види подолу, случаи со посебен сензитивитет) за потребата од интегрално гледање на постапките:

„...Од друга страна, Судот не е убеден во аргументите на Владата дека обжалената постапка не треба да се смета за единствена постапка, со оглед на тоа дека уравништите органи и Врховниот суд одлучувале за истото прашање во текот на целото нејзино траење. Трие одвоени фази на постапката посочени од Владата претставуваат интегриран дел од постапката која завршила на 9 мај 2005 кога одлучајќа на Врховниот суд му била доставена на жалбата. Согласно тоа, релевантниот период кој е во надлежноста на судот е околу осум години и еден месец во два случаи на надлежноста.“

Оттука произлегува дека законските промени не само што ја земаат предвид исклучиво потесната судска постапка, туку дополнително ја усложнуваат, а со тоа и ја одолжуваат претходната управна постапка, преку воведувањето на Вишиот управен суд како втора судска инстанца во управниот спор, на која најверојатно ѝ претходеде жалбена постапка пред второстепена комисија или, пак, пред новоформираната Државна комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен. Имено, ако се пресмета времето заедно со претходните и постериорните постапки, се доаѓа до период од три до четири години за еден случај, но само во идеални услови.

Понатаму, со овој систем на утврдени рокови не само што не се решава проблемот со должината на постапката, туку и не се решава можеби најзначајниот извор на посочениот проблем. Имено, уште од најраните случаи ЕСЧП укажува на тоа дека еден од изворите на проблемот е во периодот на комплетна неактивност на судските инстанции. Во споменатиот случај „Арсов“⁵⁴ (2006; 4428/02), во параграф 43 ЕСЧП вели:

*„...Од друга страна, судот утврди дека истите суштествени случаи во постапката кои се одговорност на националните органи. Судот утврди дека на првостепеното суд во Кочани му биле потребни четири години да одлучи по барањето на жалбата по враќањето на предметот на повторно одлучување од страна на Апелационото суд (17 ноември 1997-23 ноември 2001). Во овој период, имало период на **комплетна неактивност** за време од две години и осум месеци...“*

(задебелените букви се додадени во цитатот).

⁵⁴ („Арсов“) Се работи за заштеда во банка и за висина на исплатената камата

Значи, за Европскиот суд воопшто не е битно за што се работи во случајов или во кој и да е друг случај, ниту пак му е битно што барала Апелација од Основниот суд, туку единствено му е битно дека е повреден правниот принцип на право на суд, со тоа што Основниот суд во период од 2 години и осум месеци – не направил ништо.

Таков период на целосна неактивност со законските промени што следуваат во 2006/07 година, најверојатно е неодржлив, но сепак од подготвителното рочиште до одржувањето на главната расправа може да има неактивност од дури 50 дена, а во рамките на главната расправа може да има дури 90 дена. На пример, нема одредби со кои се воведува правило, расправата да продолжи наредниот ден или со некоја слична динамика, но (повторно) се остава можност за слободна проценка на судијата.

Неактивноста на судот се нотира и во **случаите со посебен сензитивитет** (special diligence cases), односно во случаите кога времето е суштинска димензија, значи предметите поврзани со работниот однос или со доделувањето пензија, како што е нотирано во случајот „Доцевски“ (пресуден во 2007 г. / бр. 69907/01). Прво, и во овој случај, во точка 35 ЕСЧП ќе нагласи:

„...Судот ѝ оидсејува на ѝ оидребајиа од ѝ посебно внимание во сјоровише од областа на ѝ пензискојо осидзување (види Роџиџа, цидиран ѝ огоре, § 46, Н.Т. v. Germany, бр. 38073/97, § 37, 11 октиомври 2001).“

Во случајов се работи за определување на висината на пензијата, што значело и управна постапка и постапка по вонреден правен лек. Меѓутоа, се работи за постапка во којашто временската димензија има исклучително големо значење, дури до ниво на обесмислување на постапката, доколку не се реши во најкраток можен рок.

Оваа забелешка за развлекување во особено сензитивните случаи, ќе ја најдеме и во случаите „Михајловски“ (параграф 41), „Сали“ (параграф 47), „Стојанов“ (параграф 61), „Стојковиќ“ (параграф 41), „Зибери“ (параграф 47), „Димитриева“ (параграф 36), „Ѓозев“ (параграф 48 во македонскиот превод, параграф 50 во текстот на англиски јазик), „Маневски“ (параграф 62), „Јосифов“ (параграф 33), „Илиевски“ (параграф 32), „Ристеска“ (параграф 26) итн. Во сите овие случаи стои и забелешката „организирање на правниот систем“.

Практиката на **декларативно носење на законските измени**, токму повикувајќи се на потребата да се адресираат прашањата отворени преку постапките пред ЕСЧП, овој Суд ја критикува, на

пример, во случајот „Паризов“⁵⁵ (2008; 14258/03). Поточно, преку овој случај ЕСПЧ го оспорува законското решение⁵⁶ од 2006 година, поврзано со правниот лек за одлучување по барањата за повреда на правото на судење во разумен рок, утврдувајќи дека:

„Судот, ионајшаму, констатира дека изразот „судот постојано во барањето во рок од шест месеци“ е подложно на различни толкувања (види, mutatis mutandis, Horvat v. Croatia, no. 51585/99, § 43, ECHR 2001-VIII). Под знак прашање е дали оваа формулација значи дека постојаноста треба да биде завршена во дадениот рок или не. Исти така, Законот од 2006 година утврдува два суда што можат да решаваат по тој правен лек: непосредно повисокиот суд и Врховниот суд. Тој не специфицира кој од овие два суда е надлежен кога, како што е во случајот, предметот е во постојанка пред Врховниот суд (види, a contrario, Michalak, § 14, цитиран погоре). Иако Судот прифаќа дека формулациите на одредбите не можат да бидат апсолутно прецизни и дека и нивните толкувања односно примена зависат од практиката (види, mutatis mutandis, Kokkinakis v. Greece, Пресуда од 25 мај 1993, Series A no. 260-A, p. 19, § 40), осигурава фактот дека нема нишум една судска одлука за повеќе од дванаесет месеци од кога е донесен овој правен лек. Описувачот на каква и да е јуриспруденција ја потврдува двосмисленоста на формулацијата.

45. Најодзади, за разлика од Словенија, Полска и Италија, каде постојат преодни законски одредби за случаите што се во постојанка пред Судот (...), [македонскиот] Закон од 2006 не содржи таква одредба со која ќе се одведе под јурisdикација на националните судови сите апликации што се во постојанка пред Судот, независно од тоа дали тие сеуште се во постојанка на домашно ниво“. (Исто и кај „Ѓозев“, т. 36 и 37)

55 („Паризов“) Се работи за оспорување на договор за доживотна издршка

56 Член 36

(1) Странката која смета дека надлежниот суд го повредил правото на судење во разумен рок, има право да поднесе барање за заштита на правото на судење во разумен рок до непосредно повисокиот суд.

(2) Непосредно повисокиот суд постапува по барањето во рок од шест месеци од неговото поднесување и одлучува дали понискиот суд го повредил правото за судење во разумен рок.

(3) Ако повисокиот суд утврди повреда на правото на судење во разумен рок, со решението ќе досуди праведен надоместок за подносителот на барањето.

(4) Правичниот надоместок паѓа на товар на Судскиот буџет.

Согласувајќи се со наодите на ЕСЧП, може да констатираме дека во реформите што се спроведуваат во Македонија не се работи за вложување напор сеопфатно и аналитички да се пристапи кон трансформација на сопствениот правен систем, туку за обиди да се донесат палијативни, импровизирани и површни решенија, без никаква интенција преку овие проблеми да се адресираат подлабоките и потешко решливите проблеми. Само две години по неговото донесување (2008), членот 36 се менува и се определува за прашањата за развлекување на постапката да решава Врховниот суд. Се оди и во деталзирање на постапката со членовите 36-а и 36-б, односно наплата на отштетата. Условно речено, со тоа и самиот законодавец признава дека измените од 2006 година биле недоволно обмислени и дека не е најдена квалитетна номотехничка формулација.

Притоа, со измените од 2008 година повторно не се задира во самите извори на проблемите, па дури и се прават напори тие да се замаскираат со дезинформации или со полувистини. Еден таков пример е тврдењето на нашите власти пред Стразбур дека постојаното враќање на предметите од Апелација до основен суд е попречено со промените во Законот за општата управна постапка. Меѓутоа, се работи за дезинформација, бидејќи тој закон воопшто не задира во граѓанската или во кривично-судската постапка, туку исклучиво во административната постапка. Друго такво тврдење е замена на теза направена во одговорот во случајот „Ѓозев“⁵⁷ (2008; 14260/03). Таму Македонија тврди дека (параграф 40):

„...Додека бројот на њовџорувана на њосџајкаџа не бил оѓраничен сџоред џоѓашниот закон, новиот Закон џредвигува дека, џог одредени околностџи, Аџелациониот суд може мерџторно да одлучи, намесџо да џо враџи џредмеџот на џовџорно одлучување...“.

Се мисли на ЗПП, а се работи за полувистина затоа што е точно дека Апелација може да го преземе мериторното одлучување, но, таа можеше да го направи тоа и според претходниот, па и според претходните ЗПП. Но, со оваа полувистина се маскира фактот дека ниту овој ЗПП не го ограничува бројот на враќања на еден предмет на ниво на основен суд, кога се работи за утврдување на фактичката состојба. Тоа го прави само најновиот Закон за управни спорови⁵⁸.

57 („Ѓозев“) Се работи за неисплатена плата и придонеси од работен однос

58 Во ставот 3 од членот 42-е се вели: Кога на седница на Советот ќе се утврди дека пресудата против која е изјавена жалба се заснова на суштествена повреда на одредбите од овој или од друг закон или на погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба, а пресудата веќе еднаш била укината, Вишиот управен суд ќе закаже расправа и мериторно ќе одлучи.“

Всушност, со пресудата во случајот „Огражден“⁵⁹ (бр. 35630/04, 53442/07 и 42580/09, донесена во 2012 година), ЕСЧП ќе констатира дека во Македонија сè уште не постои ефикасен правен лек против развлекувањето на судските случаи коишто не можат да се подведат под последните измени на Законот за судовите (2006; 2008 и 2010):

„29. Судот ѝ описува дека не ѝ рифајќи дека се работи за ефикасен правен лек пред поднесувањата наведени во случајот на Аџи-Спирковски и други. Следствено, тој не жледа причина да го промени својот став заземан во претходните судски случаи, а кога беше утврдена повреда на членот 13 во врска со членот 6, што се должи на отсуство на ефикасен правен лек против развлекување на случаите во време пред одлучувањата за Аџи-Спирковска (види Крсто Николов против [...] Република Македонија, бр. 13904/02, §§ 29-33, 23 October 2008)“.

Значи, од една страна се укажува на тоа дека не е доволно само донесувањето на законите, особено ако истото не содржи решение за постапките што се во тек. Исто така, донесувањето нови законски решенија не значи постоење на ефикасен правен лек, сè додека тоа не се докаже во практиката, односно во конкретните судски случаи. ЕСЧП го нагласува тоа со случајот „Аџи-Спирковска“ (пресудено во ноември 2011, апликации бр. 38914/05 и 17879/05), анализирајќи ги не само законските промени, туку и практиката, и тоа преку нејзиното двојство: конкретни решенија во индивидуални случаи и статистички податоци за вкупниот број случаи кои се решени или се во тек, во согласност со новиот правен лек против развлекување на постапките, а потоа и специфициран како исклучива надлежност на Врховниот суд.

Притоа, постои уште едно двојство. Од една страна е решавањето на случаите според зададената динамика. Друга ситуација е дека постои механизам за саморегулација, односно механизам со кој се разрешува повреда од ваков тип. Тоа се докажува само и единствено со случај, односно со случаи во кои ќе дојде до развлекување и домашните судови ќе ги решат таквите случаи. Или, со други зборови, иако Македонија донела определени законски промени, таа сè уште не успеала во целост да го организира својот правен систем (ОПС).

За соодветна примена на Европската конвенција за човековите права, од суштинско значење е директната примена на практиката

⁵⁹ („Огражден“) Се работи за тројца апликанти (едно правно и две физички лица) за сосема различни предмети: ненаплатен долг, неодобрена инвалидска пензија и поништување на работен откат

на ЕСЧП во постапките што се водат пред судовите во РМ, односно нашето правосудство треба да покаже капацитет за соодветно да ги примени ставовите 4 и 5 на членот 18 од Законот за судовите, според кој судовите треба директно да ги спроведуваат меѓународните договори и да ги применуваат конечните и извршните пресуди на ЕСЧП.⁶⁰

Дополнителната обврска за судовите произлегува од одредбите за повторување на постапката⁶¹ во предметите за кои ЕСЧП утврдил повреда на правата загарантирани со Конвенцијата. Сепак, се отвора со прашањето за правата и слободите заштитени со светските конвенции, односно со меѓународните договори донесени во рамките на Обединетите нации или, на пример, со Меѓународната организација на трудот? Следува јасен заклучок дека тие спорни случаи не можат да се подведат под членовите на Законот за парнична или кривична постапка, ниту под членовите од Законот за управен спор, со кои се овозможува повторување на постапката.

Во поглед на правото на судење во разумен рок, на иста линија се и членовите од Законот за судовите, односно не се остава простор за примена на истите принципи и за другите меѓународни договори.

Од оваа перспектива, можеме да зборуваме и за тоа дали определени меѓународни одлуки се *'идобни за извршување'* или не, дали некои меѓународни одредби се *'директно применливи'* или не итн. Но, кога е во прашање ЕСЧП, односно Европската конвенција, такви дилеми нема, освен прашањето дали нашиот суд: а) ќе ја примени одлуката на ЕСЧП, или б) ќе ги почитува правните ставови на ЕСЧП? Во правото, тоа се два сосема различни институти!

Можеби суштинското неразбирање на импликациите произлегува од историјата на нашиот правен систем. Во светски рамки, или барем во т.н. западна хемисфера, доминираат два правни система: нормативниот и преседентскиот. Поранешната југословенска федерација се одлучила за тоа доминантен да биде континенталниот,

60 (4) Кога Судот смета дека примената на Законот во конкретниот случај е во спротивност со одредбите од меѓународниот договор ратификуван во согласност со Уставот, тој ќе ги примени одредбите од меѓународниот договор, под услов тие да можат директно да се применат.

(5) Во конкретните случаи Судот непосредно ги применува конечните и извршните одлуки на Европскиот суд за човековите права, на Меѓународниот казен суд или на друг суд, чијашто надлежност ја признава Република Македонија, ако одлуката е подобна за извршување.

61 Членот 400 од Законот за парничната постапка; членот 392 од Законот за кривичната постапка; членот 43 од Законот за управните спорови.

односно нормативниот, а англо-саксонскиот, или преседентскиот, да биде дополнителен, односно да ги пополнува правните празнини. Македонија, како наследничка на СФР Југославија, одлучила да го наследи овој пристап, па во чл. 98/2 во Уставот утврдила дека судовите ќе судат врз основа на Уставот, законите и ратификатите⁶². Од судската практика не е видливо дека судат врз основа на Уставот (тоа некако се подразбира), ниту пак врз основа на ратификатите (не е забележан случај основен или апелационен суд да се повикаат на ратификат). Сметаме дека на овој план декларираното и реалното сериозно се разидуваат.

Вториот дел од правниот пристап, односно преседентскиот тип на право, е содржан во чл. 101 од Уставот, каде што се вели дека Врховниот суд го обезбедува единството во примената на законите од страна на судовите. Но, во практиката не најдовме дека првостепените и второстепените судови образложуваат свои одлуки со други пресуди, односно со пресуди на други судови на исто ниво, што би било показател за тоа дека се грижат за единствена примена на законите. Напротив, сметаме дека тие тоа го гледаат како работа на повисоките судови, особено на Врховниот суд, но никако и како своја работа или како елемент на својата работа.

Проблемот е што ЕКЧП е ратификат! Значи, во согласност со чл. 98/2 од Уставот, нашите судови во својата работа би морале непосредно да ја применуваат оваа ратификувана конвенција. Ако го направат тоа, следствено, тие ќе го применат и комбинираниот, нормативно-преседентски тип право. Имено, во чл. 46 од ЕКЧП постои императивна обврска за Македонија, како договорна страна на Конвенцијата, задолжително да се придржува до пресудите (конечни) на Европскиот суд, во кои Македонија е страна на спорот. Самиот суд, пак, не го цени само нормативниот сегмент, значи ЕКЧП, туку и своите пресуди, во кои решил некое прашање и очекува, по зборот на законот, Македонија да го почитува тоа како своја обврска.

Меѓутоа, првостепените и второстепените судови во еден подолг период очигледно не го чувствувале тоа како своја обврска, односно не покажувале разбирање за фактот дека законите не се единствениот извор на правото за нив, туку дека тоа се и судските пресуди, вклучувајќи ги и пресудите на Европскиот суд, па Врховниот суд бил принуден на 29.6.2007 година да донесе мислење со кое им укажува на пониските судови дека се должни да ги применуваат пресудите на

62 Под ратификат подразбираме меѓународен договор што Македонија го ратификувала (со закон).

ЕСЧП и дека се должни во својата работа да ги применуваат правните принципи на фер судење и „еднаквост на средствата“ (еднаквост на позицијата на двете страни во еден спор). Меѓутоа, ниту со ова мислење, кое се однесува само на ЕСЧП, не се навлегува во општоста на третиот сегмент од чл. 98/2 на Уставот, односно ратификатите како извор на нашето право.

Во секој случај, клучната разлика во однос на тоа како македонското судство ги третира меѓународните судови во моментот е една: парични казни што се досудуваат против Македонија! Тоа го прави само Советот на Европа, односно ЕСЧП, и оттука може да се констатира дека само финансиската закана *per se* е сè уште единствената движечка сила за промена и приспособување на нашиот правен, односно судски систем, кон меѓународните правни текови и стандарди. Сопствената мотивација во функција на заштита на индивидуата – сè уште не е ниту на повидок.

Б) Суштински проблеми – кога еднаш веќе се излегло од првиот период, покрај временските проблеми пред ЕСЧП се отвориле и случаи коишто преку временската димензија ги исфрлаат на површина суштинските проблеми. Во таа насока, ЕСЧП почнува со употреба на нова, репетитивна забелешка – **сериозен недостаток во правниот систем** (serious deficiency in the legal system). Во случајот „Зибери“⁶³ (2007; 27866/02), ЕСЧП вели:

*„46. Судот смета дека одолжувањето на процесите е поради процесното преиспитување на случајот. За време на рокот кој е во негова надлежност *ratione temporis*, случајот бил повторно разгледуван во неј наврати. Отишката не може да се каже дека домашните судови не биле активни. Сепак, иако судот не е во позиција да го анализира квалитетот на судската пракса во домашните судови, тој смета што праксата на предметите на повторно разгледување е обично наложено како резултат на жрешки направени од страна на националните судови, воведувањето на ваквите налози во еден сет на процесите открива сериозен недостаток во судскиот систем (види Павлиулинеис против Украина, Бр. 70767/01, став 56, 6 септември 2005 година; Виерцисзевска против Полска, Бр. 41431/98, став 46, 25 ноември 2003 година).“*

Оваа забелешка за „сериозен недостаток во правниот систем“ може да се најде и во случаите „Ѓозев“ (параграф 51), „Маневски“

⁶³ („Зибери“) Се работи за повреда на работа, неуспешно барање инвалидска пензија, а потоа и губење на работниот однос

(параграф 55), „Велова“ (параграф 33), „Блаже Илиевски“ (параграф 23), „Бочварска“ (параграф 71), „Камбери“ (параграф 31) итн.

Покрај постојаната ределегација, ЕСЧП забележува еден уште пострашен феномен. Имено, дури и кога ќе се реши еден случај, македонските органи и македонските судови покажуваат крајна индиферентност спрема правните ефекти што ги произведува таквата пресуда. Покрај раздвојувањето на потесната судска постапка од претходната постапка, од една страна, за што зборувавме понапред, судовите прават раздвојување, од друга страна, и кај постериорната постапка или извршната постапка, што значи имплементација на една судска пресуда. Затоа, ЕСЧП воведува нова, репетитивна забелешка, па во случајот „Јанкуловски“⁶⁴ (решен во 2008; апликација број 6906/03) ќе каже:

„33. Судот иојсејува дека иравото на суд би било илузорно доколку домашниот иравен систем на државата- договорничка дозволи конечна и обврзна судска одлука да остане неојеративна на штејта на една страна. Незамисливо е членот 6 став 1 да ги ојишува дејално ироцедуралните гаранции кои им се доделуваат на иарничарите – ироцедури кои се фер, јавни и експедијивни – без заштитта на иримената на судските одлуки; да се толкува членот 6 како да се занимава исклучиво со ирестайот на суд и одвивањето на иостайката веројатно би довело до ситуација некомпатибилна со иринципот на владеене на иравото на чие иочјување се обврзале државните договорнички кога ја ратификувале Конвенцијата. Извршување на иресуда донесена од било кој суд оштјука мора да се смета како индиректен дел од “судењето” во смисла на членот 6 (види ImmobiliareSaffi v. Italy (GC), NO. 22774/93, СТАВ 63, ECHR, 1999-V). Одложување во извршувањето на иресудата може, сејак, да биде ојравдано во ојределени околности, но ова одложување не може да биде итакво ишто би ја иовредило суштината на иравото заштитено со членот 6 став 1 (ibid, став 47)“ (задебелените букви во цитатот се додадени).

Забелешката за илузорноста на правото на суд, значи во поширока смисла дека се работи за илузорност на правниот систем. Тоа, уште во римското право се нарекува *ius nudum*, или „голо право“, кога зад едно право не стои правен механизам за негова имплементација.

⁶⁴ („Јанкуловски“) Се работи за долг и за приватна сопственост (автомобил). Иако било констатирано дека долгот треба да биде исплатен, преку извршната постапка не се успеало тој и навистина да биде исплатен

Автоматски произлегува дека ЕСЧП зборува за илузорно право, така како што е применото од македонските судови и органи, а забелешката ќе ја најдеме и во случаите „Крсто Николов“ (параграф 21), „Пецеви“ (параграф 29), „Савов“ (параграф 45), „Бочварска“ (параграф 67), „Камилова“ (параграф 20), „Петкоски“ (параграф 40) итн., а во случајот „Нешевски“⁶⁵ (2008; 14438/03) во параграф 21 ќе ја употреби најнедвосмислено следнава формулација:

„... оштетува, извршувањето на пресуда донесена од било кој суд мора да се смета како интегриран дел од “судењето” во смисла на членот 6“...“

Ваквата формулација треба и мора да се разбере како пристап кој значи дека ако судската одлука не биде спроведена – судечкиот суд не ја завршил својата работа, а ова како правило го нема ниту во нашите законски акти, ниту во какви било други акти. Значи, не се работи само за тоа да се внесат некакви „подобрувања“ и тие да се наречат реформи, туку е неопходно да се вгради принципот на интегралност на постериорната постапка, а тоа го нема ниту во актуелното законодавство.

До какви сè натамошни импликации води неспроведувањето на судските одлуки, можеби најдобро е опишано во веќе спомнатиот случај „Нешевски“, каде што ЕСЧП се соочил со крајна нелогичност, која ја опишува во параграф 33:

„... во односниот случај, жалбата веќе вовела граѓанска оштетувања во врска со назначувањето на г-ѓата В.М. на огласеното место, и иста била успешна. Владата не објаснила како или зошто онај мошна акција повеќе би преиспитувала ефективен лек против извршувањето на одлуката на Врховниот суд од 28 февруари 2001, како што се бара според членот 13, ојколку што би преиспитувала само воведување на поранешните оштетувања, кои и довеле до одлуката на Врховниот суд...“

Извесно е дека овој проблем може да се погледне и од аспект на фактичката положба - не само на судовите, туку и на самиот Врховен суд, наспроти Владата и нејзините министерства. Независно што тоа никако не може да биде оправдување, сепак треба да се има предвид дека ако, условно речено, извршната власт е „посилна“ од судовите, тие во кој и да е момент ќе се соочат со облик на сопствена немоќ, гледајќи дека нивните сопствени одлуки воопшто не се спроведуваат.

⁶⁵ („Нешевски“) Се работи за избор на понеуспешен кандидат за работно место во училиште во Скопје

За ЕСЧП тоа не само што е незамисливо, туку дури и, како што ќе каже во случајот „Думановски“ (2005; 13898/02; надомест за вработување), точка 47:

„...Судот е зајрејасен од фактот што Министерството не одлучило по жалбата на жалителот и покрај најинстивијата да го сори истото содржани во пресудата на Врховниот суд од 28 Април 1999 година. Министерството исто така проуштило да одлучи по жалбата на жалителот од 2 декември 1999 година како и при негово второ обраќање од 7 февруари 2000. Министерството ја отфрлило жалбата на или околу 15 август 2000 дури отколку жалителот во врска со пасивноста на Министерството се обратил до Врховниот суд...“ (задебелените букви се додадени).

Имајќи ги предвид предметите кои се сè уште во тек пред ЕСЧП, може да се воочи дека ова воопшто не се изолирани случаи, каде што дури и самите судови очекуваат од граѓанинот што ја довел постапката до, по него, успешен крај - да поведе жалба или на друг вид правен лек во функција на спроведување извршна судска одлука! Практично, се доаѓа до парадокс кога судовите бараат граѓанинот да се жали дури и кога е задоволен! Тоа, за жал, само потврдува дека правилото „извршувањето е интегрален дел на судската одлука“ или правилото на „единство на сите постапки“ (или на спротивниот крај забелешката за илузорност на правото) воопшто не се интегрирани ниту во нашата практика, ниту во нашата теорија.

Двете забелешки, „сериозен недостаток во правниот систем“ и „илузорност на правото“, ги категоризираме како суштински поради можноста да се работи за: а) развлекување на случаите поради немоќ ефективно да бидат решени еднаш кога ќе се донесе пресуда, и б) респонзивен механизам на страната на судовите, односно своевидна (себе)изолација на судството. Имено, сосема е можно судиите да бидат свесни за тоа дека ако донесат правно издржана одлука – таа нема да може да се спроведе. Поради таквата фрустрација, тие најчесто се решаваат да донесат (неправна) одлука во полза на државата. Во поретките случаи, кога сепак ќе се решат да донесат правно издржана одлука, следува апстрахирање како од управните или од другите видови постапки кои довеле до отворање на конкретниот судски процес или демонстрирање 'незаинтересираност' за извршувањето на сопствената пресуда и нејзиниот правен ефект. На овој начин нашите судови практично создаваат огромен простор судската функција на заштита на граѓанинот да се маргинализира, па дури и

да се избрише, особено во ситуација кога тој се спротивставува на (погрешна) одлука на некоја државна институција. Меѓутоа, доколку таквата корективна функција, или функција на контрола на власта и исправање на нејзините грешки, не дејствува, граѓанинот како индивидуа нема ниту теориски шанси да ѝ се спротивстави на власта која е составена од индивидуи организирани во моќна машинерија.

Во насока на недоволна независност и непристрасност на судството и непостоење на владеење на правото, индикативни се наодите на ЕСЧП во случајот „Петкоски“⁶⁶ (2009; апликација број 27736/03). Имено, во овој случај прво власта (параграф 14), а потоа и судовите решиле да ја симнат судската заштита за конкретен вид случај (поранешна државна сопственост), и тоа дури и ретроактивно (параграф 18). Зад ова, односно зад ретроактивност од седум години, застанал дури и Врховниот суд (параграф 15). Според ЕСЧП, но и според нас, врвот на правната бессмисла, односно **апсурд**, е **ненадлежноста на државно ниво**:

„...Дојдолниџелно, ниџу судовиџе ниџу Владата не дале никакви суџесџии дека жалиџелиџе можеле да џи остварат џравата кои се обидуваеле да си џи зашџиџат на некој друџ начин, на џримеџ џреку џосочување на некој друџ орган кој би бил надлежен да одлучува џо случаиџе...“ (параграф 45 / мкп стр. 9 параграф 18).

Или, со други зборови, нашите власти го прекршиле чл. 6 од ЕКЧП не почитувајќи го традиционалниот правен принцип на судската надлежност присутен и во нашето право, и тоа во континуитет од повеќе од пет децении присутен и во времето на постапување по овој случај (значи, Законот за судовите од 1995 година) и во актуелниот Закон за судовите. Имено, првиот аспект на овој правен принцип е дека Судот се повикува на судска ненадлежност само кога со закон е изречно предвидена надлежноста на друг државен орган. Вториот аспект е дека Судот не може да отфрли барање за остварување на определено право со образложение дека постои правна празнина и е должен да одлучува по него - ако не може поинаку, тогаш со повикување на општите начела на правото. Значи, независно од законските промени во однос на општествената сопственост, македонските судови не смееле да се огласат за ненадлежни и морале да најдат начин релевантно да го пресудат случајот.

Друг облик на ненадлежност е кога судовите наводно ќе се судрат во гледиштата, па дури и нема да се усогласат, како во случајот

⁶⁶ („Петкоски“) Се работи за трансформација на земојделска задруга во општествено претпријатие

„Спасовски“⁶⁷ (2010; апликација број 45150/05). ЕСЧП во точките 31-33 вели:

„... Судот забележува дека, единствената причина на која се потпираат домашните судови обвинувајќи ја тужбата на жалителот била дека, тој не го уапсил неговото тужбено барање против соодветниот тужен во истата држава. Додека првостепенот суд сметал дека тужен во истата држава, Апелациониот суд пак сметал дека тоа е иштина. Заради тоа, судовите во два наврати расправале по предметот за потполно исти процесни основи, без ирриго да расправаат за суштината на спорот (...) Судот смета дека, како резултат на спроведените гледишта на домашните судови, жалителот целосно бил потречен од утврдување на основот на неговото тужбено барање од страна на суд. (...) Заради тоа, има повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата...“

Можеби во овој случај најјасно се гледа практично свесната неволност на судството да решава за правата на граѓаните, фактот се во костец со таа моќна машинерија, односно со власта, и тоа сфатена како извршна власт. Секако, временската димензија, односно развлекувањето, е површинскиот проблем, а суштински проблеми, малку подлабоко, се цензурата и самоцензурата на судиите кога треба преку конкретен случај да се соочат со извршната власт.

Значи, ако според ЕСЧП правото на суд опфатено со чл. 6 опфаќа не само можност да се поведе постапка, туку и да се стигне до конечна судска одлука, а најпосле и таа пресуда да биде применета во практиката, истиот тој Суд смета дека во Македонија овие аспекти на правото на суд се заменети со: илузорен и апсурден правен систем со сериозни недостатоци!

Ваквите негативни тенденции во нашето судство сигурно не поминале незабележано од власта, дотолку повеќе што тоа е отворено искажувано во низа пресуди на ЕСЧП. Оттука, се чини оправдано да се види зошто ЕСЧП, но не само во случајот „Петкоски“, ја перципира **власта како фактор** за состојбите во нашето судство. Во случајот „Настеска“⁶⁸ (2010; 23152/05), ЕСЧП не само што перципира и силно ја критикува „нормалноста“ во нашата судска практика – близината на

67 („Спасовски“) Се работи за повреди здобиени при експлозија на подметната бомба во куќа во Арачиново

68 („Настеска“) Се работи за обвинувања за злоупотреба на службената положба во сферата на донесување решенија за социјална помош

јавниот обвинител со судиите, туку и нуди детална елаборација во параграф 28:

„Сейак така можела да присуствува само на една седница додека јавниот обвинител присуствувал на сите четири седници на Апелациониот суд. Тоа се случило и со последната седница одржана во крајната фаза на постапката кога Апелациониот суд ја потврдил вината на жалителката. Во така прилика, јавниот обвинител уапсил на неговниот поднесок од 24 септември 2004 година и дал завршен збор барајќи да се одбие жалбата на жалителката. Жалителката, не била информирана за седницата, заради што не можела да даде одговор на тој став, независно што ашто, според Владата, не се работело за нов доказ. Во врска со ова, Судот смета дека, принципот на еднаквост на оружјата не зависи од натомшна, мерлива нејравност, туку произлегува од самата процедурална нееднаквост (...) Судот смета дека, дури и да не му била дадена на јавниот обвинител дозвола да коментира, самото присуство на нејавната седница на Апелациониот суд создало дојолнителна можност да го зацврсти нејзиното тврдење на нејавната седница, без справ од спротивставено мислење...“ [Зборовите што се подвлечени се наша корекција на преводот на македонски јазик].

Од овие причини, ЕСЧП смета дека со самото присуство на јавната обвинителка бил повреден чл. 6 во делот на „еднаквоста на оружјата“, односно во еднаквоста на странките во постапката. Произлегува дека не само јавниот обвинител, туку и самиот апелационен суд, или воопшто не ја перципирале повредата на фер судење или се апстрахирале од неа, наспроти децидната законска норма во однос на ова прашање, но и наспроти претходните одлуки на ЕСЧП.

Уште во случајот „Гроздановски“⁶⁹ (2007; 21510/03), ЕСЧП посочува на нерамноправната положба на јавниот обвинител, и тоа пред Врховниот суд! Имено, тужениот (штедилницата „Мак БС“) не само што поднел ревизија, туку и Јавниот обвинител се надоврзал во истата насока, а Врховниот суд, дури и без да го извести апликантот, донел одлука на негова штета (в. параграф 38).

Во случајот „Фетаовски“⁷⁰ (2008; 10649/03), ЕСЧП вообичаено нагласува дека не се меша во тоа како македонските судови го

69 („Гроздановски“) Се работи за пресметување камата на хипотекарен кредит

70 („Фетаовски“) Се работи за случај со колење овци наводно заболени од бруцелоза

толкуваат националното право (в. 37), но сепак наоѓа дека членот 6, односно правото на пристап до македонските судови, му било прекршено на апликантот. Во случајов, каде што нашите судови дури и не сакале да го разгледаат барањето на апликантот, последната негова жалба била оценета како ненавремена и заради тоа отфрлена. Меѓутоа, било видливо дека судскиот службеник на приемниот акт ставил еден датум, додека на книгата за примени акти ставил многу подоцнежен датум. Во таков контекст, ЕСЧП решил на нашите судови да им ја посочи слабоста, односно пропустот, со специфично изнесување на фактографијата на случајот. Тоа е направено вака:

„...На 23 јануари 2002 жалиџелотој поднел кривична џријава за злоупотреба на службената должност џротив судски службеник на судотој кој наводно ставил различни датуми на џрием на којшиџе на жалбата и внел џогрешен датум на деловодниотој. На 25 февруари 2003 јавниотој обвиниџел ја одбил кривичната џријава на жалиџелотој џоради џоа шџо обжаленотој дело не се џроцесуира џо службена должност. На 11 аџрил 2003 џрвосџеџенотој суд џо одбил барањето на жалиџелотој да се отџвори исџража во врска со судскиотој службеник. Оваа одлука била џотџвргена од Аџелационотој суд Скоџје на 11 јуни 2003...“ (параграф 25-27).

Прашање е дали воопшто ќе се дошло до ситуација на „солидарност“ на второстепениот и првостепениот суд, доколку Јавниот обвинител не прогласил злоупотреба на службената должност, што - по дефиниција - е кривично дело коешто се гони по службена должност, за ‘дело што не се процесуира по службена должност’. Дали можеме да зборуваме за стратегија на извршната власт позната како „стап и морков“? Доколку судовите веќе прифатиле дури и да не отворат случај, повикувајќи се на правна техникалија, Јавниот обвинител, како инструмент на власта, очигледно е подготвен да ги корумпира својата функција и положба со цел да ја возврати услугата.

Дека има *quid pro quo*, односно дека судовите „возвратно помогнале“ по барање на Јавниот обвинител е релативно очигледно во случајот „Паком Слободан“ ДООЕЛ⁷¹ (2010; 33262/03), процес што одел во полза на апликантот до ниво на Врховен суд, а нагло се променил откако во спорот влегол Јавниот обвинител, на спротивна страна од апликантот. ЕСЧП се „снашол“ и посочува на тоа со специфично изнесување на фактографијата во случајот и со алузија на таа фактографија во делот

71 („ПАКОМ Слободан“) Се работи за закуп на деловен простор

на мислењето што го изнесува за случајот, исто како и во случајот „Фетаовски“. Во фактографијата е наведено дека:

„9. На 16 Мај 2000 година Јавниот Обвинител, до Врховниот суд на Република Македонија поднел барање за заштитна на законитоста по однос на одлуката од 16 март 2000 година со образложение дека, inter alia, наредбата за извршување не можела да се спроведе бидејќи во меѓувреме договорот испрекол. На 29 септември 2000 година, првостепенот суд на барање на Јавниот Обвинител го одложил извршувањето, до завршување на постапката по поднесениот барање за заштитна на законитоста...“

Иако Врховниот суд првобитно го одбил барањето за заштита на законитоста, Основниот суд почнал со развлекување на постапката, вклучувајќи и две промени на судечкиот судија. На крај, во 2008 година, практично целокупната состојба на случајот се свртела во обратна насока и апликантот го изгубил случајот.

Сево ова не му „избегало“ на ЕСЧП, кој во меритумот на пресудата, поточно во параграф 28 од Пресудата, направил јасна алузија на моментот откако ситуацијата се свртела на штета на апликантот:

„...Во врска со ова, судот [ЕСЧП] смета дека првостепенот суд го уапшал должникот да ја спори доуштеноста на извршувањето само на 22 ноември 2005 година. Тој не гледа причина зошто на првостепенот суд му било потребно толку долго време да постапи на ваков начин, со оглед на фактот дека таквото прашање било покренато со приговорот од страна на должникот на 16 февруари 1999 година (види точка 15 погоре). До толку повеќе што, постапката била неактивна 2 години и 5 месеци, чекајќи го исходот од постапката по поднесениот барање за заштитна на законитоста (види точка 9 погоре)...“

Сите вакви дисторзии на правниот систем преку неговото практикување би требало да бидат коригирани од Врховниот суд на Македонија. Меѓутоа, она што особено загрижува е токму улогата на Врховниот суд во дисторзијата на правната практика во Македонија.

Можеби затоа, во случајот „Бочварска“⁷² (2009; 27865/02) ЕСЧП не се задржува на алузија, туку отворено посочува на спрегата меѓу јавниот обвинител и Врховниот суд. Во параграф 82 и 83 се вели:

„... Во конкретниот предмет Судот забележува дека вмешувањето на државата во правото на сојузност е

⁷² („Бочварска“) Се работи за стопански спор во врска со должничко-доверителски однос

*сѝорено со одлукаѝа на Врховниот суд од 20 мај 2002 година. Оваа одлука е донесена врз основа на барањето за зашѝиѝа на законѝостѝа поднесена од јавниот обвинѝител, согласно важечките одредби на ѝарничнаѝа ѝосѝаѝа (види сѝазови 52-55 ѝонаѝред). Нарушувањето е сѝорено врз основа на ѝравен лек баран од сѝрана на државен орѝан, кој не бил сѝранка во ѝосѝаѝаѝа ... Доѝолниѝелно, јавниот обвинѝител имал целосна дискреѝија ѝри одлучувањето дали ќе ѝодиѝне барање за зашѝиѝа на законѝостѝа ѝред Врховниот суд ... Од овие ѝрѝини, Судот смейѝа дека [стой] сѝоредбаѝа со оние држави во кои ѝосѝои сѝѝем на [државна] сѝѝервѝија (..) со оглед на ѝоа дека Врховниот суд ѝо ѝониѝѝил целокуѝниот судски ѝроѝес кој заврѝил со судска одлука која сѝанала “ѝравосилна“, и на ѝој начин неѝвраѝна како *res judicata*(...) Судот уѝвврди дека, укинувањето на одлукаѝа од 6 сѝѝември 2001 година **не е во склад со владеетето на ѝравото**, кое е нераздвоѝво од сѝѝе членови од Конвенѝијаѝа...”*

Оваа, можеме да речеме најтешка квалификаѝија, би требало да значи подигање на сите нивоа на алертираност - како во Врховниот суд, така и во редовите на извршната власт. ЕСЧП посочил дека е повреден клучниот правен постулат на демократијата во нашата држава, а кога Судот си дозволи такво нешто - ние сме должни максимално да ги анализираме причините и да преземеме мерки во насока на исправање на направената штета.

Наместо таквата реакѝија, ЕСЧП ќе најде на уште проблеми со нашиот Врховен суд. Имено, во случајот „Бајалѝиев“⁷³ (2011, конечност настапила во 2012 година; 4650/06) ЕСЧП се соочил со феномен што ќе го опише вака:

„34. Во овој случај, заѝриженостѝа на жалиѝелот во однос на неѝрѝѝрасностѝа на Врховниот суд ѝроѝизлезе од факѝот дека во неѝовиот советѝ бил вклучен судијаѝа В.К., кој ѝреѝходно одлучувал ѝо ѝредмеѝиот како ѝреѝседатѝел на советѝот на Аѝелациониот суд во донесување на одлукиѝе од 19 јуни 1997 и 14 мартѝ 2001 ѝ.“

За нашата власт било доволно тоа што во подоцнежните одлуки овој судија не бил вклучен во донесувањето на одлуките на Врховниот суд, но, за жал, било превидено дека токму во подоцнежните пресуди Врховниот суд се повикувал на своите пресуди во кои бил вклучен овој судија. Оттука, не само што ЕСЧП смета дека бил повреден членот 6,

⁷³ („Бајалѝиев“) Се работи за ништовност на договор за дар

туку најверојатно, бидејќи се работи токму за Врховниот, односно за националниот суд што би требало да реагира на таквите повреди, ќе ја употреби следнава формулација:

„53. Понајаму, со оглед дека Судот утврди дека случајот на жалителот бил одлучуван од страна на суд кој не е независен, ниту нејрисирасен во смисла на членот 6 став 1 од Конвенцијата, Судот смета дека, во принцип, најсоодветниот начин за надомест би бил да му се дозволи на жалителот, доколку тој го бара, согласно членот 400 од Законот за јарничката јосика од 2005 година (види параграф 23 погоре) јовторување на јосикајта од независен и нејрисирасен суд (види SanLeonardBandClub[vs. Malta], цитиран погоре, § 70).“

Критиката, до ниво на целосна негација на непристрасноста на актуелното македонско судство, е можеби уште подрастична во случајот „Трампеvски“ (2012; 4570/07), каде што со не многу заобиколен речник ЕСЧП ќе се запраша дали воопшто имало кривично дело! ЕСЧП, во параграф 37,

„...забележува дека жалбениите јоднесоци на ајликанитот се базираат, меѓу другото на членот 355 § 2 и членот 413 § 1 (3) од Законот (види параграф 28 и 31 погоре), согласно кој наводна јовреда на јравитот на одбрана јрејствувува ојравдана основа за укинување на неисјравна јресуда. Според тоа, јовисокитет судови биле добро јозиционирани да оценат дали јосикајта, од ајект на наводитет на ајликанитот, била јравична...“

Повисоките судови не само што не го сториле тоа, туку - напротив - тие ја потврдиле 'неисправната' пресуда. Значи, недвосмислено произлегува дека не се работи за проблем во конкретните законски решенија, туку во тоа како тие се спроведуваат, и тоа во сите фази на една правосудна постапка. Во конкретниот случај, се работи за таксист што превезол две лица до близина на грчката граница (с. Буково), но не излегол од територијата на Македонија, ниту пак ја преминал границата. Сепак, тој е осуден за „криумчарење мигранти преку граница“. Правните недостатоци почнуваат од дејствувањето на полицијата, продолжуваат преку истражниот судија и јавниот обвинител и завршуваат до ниво на апелација и Врховен суд, кои иако можеле истите да ги видат – одлучиле да не ги видат.

Ако тоа било вака или онака можно и на пониските нивоа, за ЕСЧП се наметнало прашањето како можеле судовите да си го дозволат тоа. Во истиот случај, иако ЕСЧП вообичаено нагласува дека проценката на доказите е прашање и работа на националните судови, тој сепак

се решил да посочи на една од најеклатантните слабости на нашиот систем: **слободната судска оценка на доказите**. Во параграф 47 од истата пресуда, ЕСЧП констатира дека:

„...ваквите докази по својата природа се посредни докази и, во најдобар случај, можеле да дадат само индиректна поддршка на вината на апликантот. Г-ѓа С.С. и г-дин М.Т. дале изјави во поткрепа на некои од деталите во сведочењето на апликантот (види параграф 17 и 18 погоре), но судечкиот суд не им поклоил верба...“ [задебелените букви се додадени].

Ако тоа се поврзе со забелешката на ЕСЧП од параграф 49, каде што се вели дека:

„...Апликантот не бил во можност да ја тестира вистинитоста и веродостојноста на доказите изнесени од страна на мигрантите преку вклучено испрашување и покрај фактот што ова бил единствениот директен доказ против него (...). Како резултат на ова, тој бил осуден врз основа на докази во однос на кои неговото право на одбрана било значително ограничено...“.

Произлегува дека во Македонија сме осудиле човек врз основа на, во најдобар случај, посредни докази, без да биде тестирана нивната вистинитост и веродостојност и без да постојат елементи на кривично дело за кое е осуден.

Во ваква светлина, би требало да стане јасна критиката дека кај нас се повредува принципот на владеење на правото и дека судскиот систем не само што не ги коригира грешките на извршната власт, туку се става во нивна функција.

Паралелно со извонредно тешките конотации на повредите на принципот навладеење на правото, на овој начин на површина излегува уште една суштинска слабост: оперативната инструментализација на судството. Отсуствуваат правила или правилник со кои се уредува начинот на собирање и ценење на доказите, тоа што е *modus vivendi* за еден судски систем. Без таков институт, очигледно, процесот на ценење на доказите станува волунтаристички и зависи исклучиво од волјата на правосудните органи или, уште полошо, од волјата на извршната власт. Оттука, отсуството на одговорен однос кај судиите спрема моќта 'да се поклони верба или не' на определен доказ, во низа случаи во практиката дури и не се образложува. Едноставно, така одлучил судечкиот суд. Наспроти тоа, ЕСЧП со обемна и детална елаборација одлучил да 'не им поклони верба на пресудите на македонските судови' и да констатира повреда не само на чл. 6/1, туку и на чл. 6/3-г.

Критиката од ЕСЧП во поглед на прифаќањето на доказите не доаѓа ненајавено. Напротив, во неколку наврати ЕСЧП најотворено повикува да се изработат такви правила, односно правилници. Во случајот „Горгиевски“⁷⁴ (2009; 18002/02); нема македонски превод), каде што ЕСЧП констатира дека нема повреда на членот 6, во позитивно формулираната одлука многу јасно ќе каже:

„...Додека членот 6 го гарантира правото на фер судење, тој не воспоставува правила за прифаќање на доказите како такви, што значи дека тоа е првенствено задача на националното законодавство“.

Доколку се симплифицира овој коментар, би можело да се каже дека во овој случај слободната проценка може да „помине“, но дека најитно треба да се воспостават национални 'правила за прифаќање на доказите'. Истото важи и за повикувањето и сослушувањето на сведоците (параграф 46 и 47). Практично идентична забелешка има и во случајот „Зибери“ (2007), додека во случајот „Николов“⁷⁵ (2007; 41195/02) ЕСЧП нашол посреден начин да го каже истото. Имено:

„[параграф] 28 Жалиелот ионашамусе жалел согласно член 6 од Конвенцијата дека судовите предметно произволно го одлучиле; дека тие направиле грешки во фактичката состојба и погрешно го примениле материјалното право; дека нивните одлуки не биле образложени; дека не му било дозволено да го распита вештакот поставен од судот. Тој, исто така се жалел согласно член 1 од Протокол 1 дека бил лишен од соодветноста.“

29. Земајќи го предвид наодот на Судот дека истиот повреда на правото на жалиелот на сослушување од страна на нејрестрасен суд, Судот смета дека не е потребно да ги разгледа останатите жалби согласно членот 6...“

Или, поинаку кажано, македонските власти имале доволно сигнали да примат јасна порака дека македонските судови не се непристрасни и имале можност да реагираат. Кога тие повеќекратно се оглушиле, следувала отворена критика, но, се чини, и тоа не било доволно за да се преземе активност - ниту на елементарно ниво, како што е, на пример, донесувањето Правилник за доказната постапка, нешто што е вид ноторност во практиките на меѓународните правни инстанции, како и на постарите правни и правосудни системи. Наспроти тоа, во

74 („Горгиевски“) Се работи за наводен поткуп на санитарен инспектор

75 („Николов“) Се работи за неисплатена полиса за осигурување на добиток

нашето граѓанско законодавство постои практично неприкосновена и неограничена слобода на судиското убедување.⁷⁶

Дали е можно тоа неограничено слободно судиско уверување нашите судии да го применуваат и при толкувањето на пресудите на ЕСЧП? Се чини дека е индикативна промената во формулациите што ја прави ЕСЧП. гледајќи дека постои некој вид „недоразбирање“. Да го видиме тоа преку случајот „Митревски“⁷⁷ (2007; 33046/02), во кој ЕСЧП констатирал повреда на принципот на фер судење. Поради тоа во параграф 41 ќе каже:

„...Имајќи го во предвид заклучокот дека имало повреда на правото на жалбелото на фер судење од причините наведени погоре, Судот не смета дека е потребно да одлучува по жалбата на жалбелото согласно член 1 од Протокол 1...“

Дали е можно од оваа формулација нашите судови да извеле заклучок дека имало повреда на членот 6 и принципот на фер судење, но затоа немало повреда на членот 1 од Протоколот 1 (правото на приватна сопственост)? Очигледно дека ЕСЧП се исплашил од таквото толкување, па три години подоцна, во веќе споменатиот случај „Спасовски“, ќе се реши за малку 'поотворена' формулација во параграф 41:

„...Сепак, Судот е со мислење дека, најсоодветен облик на обесшешување, во случаите каде утврдува дека има повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата, кога жалбелото немал присила до суд, то е правилно е да се повтори посилаката и во тој правец и да се преиспита предметот, при што би се имале предвид сите барања на правичното судење...“

Суштината на оваа, како и на претходно наведените слабости на нашиот правосуден систем, е дека штом судот ќе ја повреди формата – неговата пресуда станува еден вид мисловна шпекулација или слепо нагаѓање. Некогаш може да се погоди правично решение, но - во поголемиот, ако и не и во најголемиот број случаи - се носи неправично решение.

Придржувањето, пак, до осмислена, искусвена и со генерации надградувана и доградувана форма, обезбедува во најголемиот број

⁷⁶ Чл. 8 од ЗПП гласи: „Кои факти ќе ги земе како докажани одлучува Судот по свое убедување, врз основа на совесна и грижлива оценка на секој доказ посебно и на сите докази заедно, како и врз основа на резултатите од целокупната постапка.“

⁷⁷ („Митревски“) Се работи за право на сопственост на недвижен имот

случаи да се донесе правично и праведно решение, а да се потфрли само во навистина мал број случаи. Во случај на такво ретко или релативно ретко потфрлување, правило е лесно да проработат механизмите на самоисцелување, односно самите национални судови да ја перципираат повредата и не само да не ја игнорираат или дури и продлабочат, туку и обратно – да ја разрешат. Автоматски, само најмалиот или исклучително мал број случаи би стигнале до Стразбур.

3.2. ТЕЧЕЊЕ НА РОКОВИТЕ И ИСКОРИСТЕНОСТ НА СИТЕ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

Роковите за поднесување жалба до ЕСЧП и искористеноста на сите правни лекови што им стојат на располагање на граѓаните на национално ниво, претставуваат формални барања за процесуирање на постапките пред ЕСЧП. Во неколку наврати, државата се повикува токму на неисполнетоста на овие барања во одговорот поврзан со конкретните случаи што се процесираат пред ЕСЧП.

Судот, во неколку наврати⁷⁸, дава објаснувања коишто би требале да го прецизираат овој дел од постапката. Една од најексплицитните генерални препораки дадени од страна на ЕСЧП е содржана во воведниот дел од оценката на судот во врска со случајот „Ел Масри“⁷⁹, каде што:

Судот и оваторува дека Конвенцијата е инструмент за заштита на човековите права и дека е од круцијално значење за тоа да се интерпретира на начин според кој овие права ќе бидат применливи и ефикасни, а не теоретски и илузорни.

Според Судот, токму низ призмата на можноста за остварување на правата мора да се гледа и на роковите предвидени за поднесување жалба до Судот:⁸⁰

78 Случаи „Ел-Масри“ и „Митревски против Република Македонија“. Жалбата се однесува на членовите 3, 5, 8 и 13 од ЕКЧП, а во врска со постапувањето на службениците на Република Македонија кои, според наводите на жалителот, го притвориле, го држеле incommunicado, го испитувале и го малтретирале, а потоа на аеродромот во Скопје го предале на агенти на ЦИА, кои со специјален авион на ЦИА го префрлиле во таен објект за притвор, управуван од ЦИА, во Авганистан, каде што бил малтретиран повеќе од четири месеци.

79 Случај „Ел-Масри против Република Македонија“ (Жалба бр. 39630/09) пресуда од 13 декември 2012

80 „Митрески против Република Македонија“ (Апликација 11621/09 пресуда

По правило, периодот од шест месеци почнува да тече од денот на донесувањето на правосилната одлука во процесот на исцрпување на домашните правни лекови. Меѓутоа, кога од самиот почеток е јасно дека жалителот нема на располагање ефикасен правен лек, периодот зајочнува да тече од денот на обжалението дејствија или мерки или од денот кога дознал за таквите дејствија или за нивниот ефект врз или штетата по жалителот (види Dennis and Others v. The United Kingdom (dec.), бр.76573/01, 2 јули 2002).

Една од препораките на ЕСЧП се однесува на прашањето на искористеноста на сите правни лекови на национално ниво пред да се поднесе жалба пред ЕСЧП. Во неколку случаи⁸¹, ЕСЧП утврдува дека:

Во контекстот на машинеријата за заштитата на човековите права правилото на искористување на домашните правни средства мора да се применува со извесна мера на флексибилност и без претеран формализам.

Во овој контекст можеби треба да се даде критика на идејата за воспоставување Уставна тужба⁸² (која мора да ја поднесе секој што бара заштита на човековите права), со која наводно ќе се намали бројот на случаите кои доаѓаат до Стразбур. Оваа идеја (која навидум може да има позитивен ефект) всушност е во спротивност со препораките дадени во пресуди на ЕСЧП. На пример, во пресудата „Лазороски против Република Македонија“, ЕСЧП нагласува дека правилото за искористување на правните лекови:

... ништо е апсолутно, ништо пак може да се применува автоматски; со цел да се испита дали штоа било починувано, суштинско е да се имаат предвид околностите на секој случај поединечно.⁸³

При определувањето на фактот на искористеност на сите национални правни лекови, според ЕСЧП мора да се земе предвид:

2010). Жалбата се однесува на чл. 5 и чл. 6 од ЕКЧП. Апликантот се жали на процедурата на определување мерка притвор. Случај „Ел-Масри против Република Македонија“ (Жалба бр. 39630/09) пресуда од 13 декември 2012

81 Само како пример: „Трамповски против Република Македонија“ (Апликација бр. 4570/07, Пресуда од 2012 год.) Жалбата се однесува на членот 6 од ЕКЧП. Апликантот се жали на неможноста да се соочи со сведоците чишто изјави дадени во истражната постапка послужиле како основа за неговата осуда

82 <http://www.utrinski.com.mk/default.asp?ItemID=A42A09C196A9094C856878A8923A2A85>

83 „Лазороски против Република Македонија“ (Апликација бр. 4922/04, Пресуда од 2009 год.)

- » постоењето формални правни лекови во правниот систем на државата;
- » општиот контекст во кој функционираат правните лекови;
- » личните околности на жалителот, и
- » дали, во дадените околности на случајот, жалителот сторил сè што разумно можело да се очекува од него или од неа за да ги искористи домашните правни лекови,

Според ЕСЧП:

... жалителот кој искористил правен лек кој очигледно е ефикасен и доволен, не може да се бара да пробва да искористи други кои исто така биле достапни, но најверојатно не и поусешни.⁸⁴

Ова е многу значајна забелешка која особено може да биде применета во случаите кога Јавното обвинителство не прифатило гонење по службена должност, за случај во кој постои ваква обврска, а на страната на жалителот нема активна легитимација за да може самиот да го продолжи гонењето со приватна тужба. Тоа значи дека пред да се поднесе жалба пред ЕСЧП не мора да се искористат апсолутно сите правни лекови кои постојат во државата, туку е доволно да се искористат оние што ѝ стојат на располагање на страната која се жали без да навлезе во непродуктивни судски процедури кои се однапред осудени на негативен одговор. Тоа значи дека доколку одлуките на судот/јавниот обвинител јасно произлегува намерата на државата да не постапува по конкретен случај, од страната не може да се бара да се изложи себеси на непотребни трошоци, со цел да се исцрпат сите правни лекови кои формално ѝ стојат на располагање.

3.3. ОДГОВОРНОСТ ЗА ПОСТАПКИТЕ НА ДРЖАВНИТЕ СЛУЖБЕНИЦИ

Препораките кои континуирано се повторуваат во повеќе пресуди на ЕСЧП се однесуваат на членот 3 од ЕКЧП - Забрана на тортура.⁸⁵

Многу експлицитно констатациите се повторуваат и во случајот „Ел-Масри“, каде што Судот истакнува дека:

Ако дејствијата на инволвираните државни агенти биле непропорционални и арбитрарни, организирани на уреден начин на тужената

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Чл. 3 од ЕКЧП - Никој не смее да биде подложен на мачење, нечовечко или понижувачко постапување или казнување.

држава се тие што треба да ги идентификуваат и казнаат сторителите.⁸⁶

Со оглед на тоа дека тортурата е поврзана со работењето на државните службеници, со овластувањата за примена на сила и оружје и со активностите во рамките на затворените институции⁸⁷, државата мора да изгради ефективен систем за спречување на тортурата и за откривање и казнување на сторителите на тортурата. Ова подразбира дефинирање на правила, процедури и критериуми кои ќе обезбедат превенирање на случаите на тортура и недвосмислен ангажман на државата во нивното откривање и санкционирање.

Многу е индикативен ставот на ЕСЧП искажан во случајот „Ел-Масри“⁸⁸ за исказите на високите функционери во власта. Според Судот:

„Во принцип Судот се однесува со претпазливост спрема изјави дадени од владини министри или други високи функционери, бидејќи тие имаат тенденција да се во прилог на Владата што ја претставуваат или ја претставувале. Меѓутоа, тој исто така смета дека изјавите од високи функционери, дури и поранешни министри и службени лица, коишто имале централна улога во предметниот спор, имаат особена доказна вредност кога потврдуваат факти или поведење што ги става организите во нејоволна положба.“

Ваквиот став на Судот може и треба да биде искористен во судската практика на национално ниво.

Препораките дадени во пресудите на ЕСЧП кои се однесуваат на оваа област се повеќеслојни и бараат продлабочени реформи кои зафаќаат во легислативата, институциите и практиката на повеќе државни органи.

3.3.1. Ефикасна истрага во случаите каде што постои сомнение за повреда на членот 3 од ЕКЧП

Кога постапува во врска со случаите поврзани со повредата на членот 3 од ЕКЧП, ЕСЧП го разгледува како суштински моментот на

⁸⁶ Случај „Ел-Масри против Република Македонија“ (Жалба бр. 39630/09) пресуда од 13 декември 2012

⁸⁷ На пример: затвори, психијатриски болници, притворски оделенија, полициски станици и центри за азиланти ...

⁸⁸ Случај „Ел-Масри против Република Македонија“ (Жалба бр. 39630/09) пресуда од 13 декември 2012

повреда, како и процедуралните аспекти на отсуство на соодветна истрага, во која со сигурност може да се одреди дали постои или не ваква повреда.

Во неколку наврати, во пресудите на ЕСЧП се истакнува дека:

Судот иотсетнува дека кога иоединец ќе истакне аргументирани наводи дека бил подложен на ирејман сироживен на членот 3 од сирана на агенти на државата, обврска е на националните државни органи да сировадат „ефективна службена истрага“ која ќе овозможи итврдување на фактите и идентификување и казнување на одговорните.⁸⁹

Со ова, Судот воопшто не утврдува дали во конкретниот случај постои или не постои тортура. Судот не се ни впушта во таков вид анализа, а често дури и утврдува дека нема доволно индиции за да се утврди постоење на тортура, меѓутоа го адресира самиот факт на отсуство на соодветна истрага. Имено, власта е должна да создаде такви институции и да изгради такви процедури кои ќе обезбедат дека секој случај во кој од жалителот е посочена тортура, ќе се истражи на најдобар и најефикасен можен начин.

Уште повеќе, ЕСЧП утврдува дека:

„Истрагата на сериозни наводи за несоодветно иотстајување мора да биде сеофатна. Тоа значи дека надлежните органи мора секогаш сериозно да настојуваат да ги итврдат фактите, да ги иовикаат на одговорност виновниците и да обезбедат соодветен надомест на жртвите“ и “Тие не иреба да се иотстааат на избрзани или неосновани заклучоци со цел да ги затворат истрагите или итите да им иослужат како основа на нивните одлуки. Секој недосташок во истрагата иито ја иоткојува сироживоста да се итврди иричината за иовредите

⁸⁹ На пример: „Ѓорѓи Ѓорѓиев против Република Македонија“ (Жалба бр. 26984/05, пресуда од 2012 год.). Жалбата се однесува на членот 3 од ЕКЧП. Апликантот се жали на повреда со која се здобил за време на отслужување казна затвор, а во вршење на работи во рамките на затворот. „Јашар против Република Македонија“ (Жалба бр. 69908/01, пресуда од 2007 год.). Жалбата се однесува на членот 3 од ЕКЧП. Апликантот се жали дека бил малтретиран од страна на полицијата, дека не била спроведена ефикасна истрага и дека немал на располагање ефикасен правен лек против неактивноста на јавниот обвинител. „Стоименов против Република Македонија“ (Жалба бр. 17995/02, пресуда од 2007 год.) Жалбата се однесува на членот 6. Апликантот се жали на непостоење еднаквост на средствата.. „Ел-Масри против Република Македонија“ (Жалба бр. 39630/09) пресуда од 13 декември 2012

или идентитетот на одговорните лица носи ризик од повреда на овој стандард“.⁹⁰

Според ЕСЧП, државата не смее да се потпира на тоа дали жалителот побарал или не истрага, туку државата треба да го направи тоа по службена должност: „штом се запознати со прашањето, надлежните органи мора да реагираат по службена должност. Тие не можат да препуштат сè на иницијативата на поединецот да поднесе формално барање или да преземе одговорност за спроведување на какви било истражни постапки“.⁹¹

Според ЕСЧП:

“Истрага што би водела кон утврдување на кривична одговорност согласно членот 294 од Кривичниот законик (види параграф 44 погоре) за било каков пропус на државните службени лица кои довел до инцидентот, би имала одвраќачки ефект во однос на сторување на слични кривични дела во иднина“.⁹²

Ова е една од првите препораки кои ЕСЧП ѝ ги дава на Македонија. Според ЕСЧП, истрагата во врска со сериозните тврдења за малтретирање мора да биде темелна. Тоа значи дека надлежните органи мора да ги преземат сите разумни чекори што им стојат на располагање, за да ги обезбедат доказите во врска со инцидентот, вклучувајќи ги, меѓу другото, и исказот на сведокот и вештачењето. Каков било недостаток во истрагата кој се однесува на способноста да се утврди причината за повредите или идентитетот на сторителите би бил ризик за неисполнување на овој стандард.⁹³

90 На пример: „Ѓорѓи Ѓорѓиев против Република Македонија“ (Жалба бр. 26984/05, пресуда од 2012 год.) исто: „Јашар против Република Македонија“ (Жалба бр. 69908/01, пресуда од 2007 год.), „Стоименов против Република Македонија“ (Жалба бр. 17995/02, пресуда од 2007 год.) и „Ел-Масри против Република Македонија“ (Жалба бр. 39630/09) пресуда од 13 декември 2012

91 Ѓорѓи Ѓорѓиев против Република Македонија (Жалба бр. 26984/05, пресуда од 2012 год.)

92 „Ѓорѓи Ѓорѓиев против Република Македонија“ (Жалба бр. 26984/05, пресуда од 2012 год.)

93 „Џеладинов и други против Република Македонија“ (Жалба бр. 13252/02, пресуда од 2008 год.). Жалбата се однесува на членовите 3 и 13 од ЕКЧП. Апликантите се жалат дека биле малтретирани од страна на полицијата и дека не била преземена никаква истрага од страна на Јавното обвинителство. „Сулејманов против Република Македонија“ (Жалба бр. 69875/01, пресуда од 2008 год.). Жалбата се однесува на чл. 3 од ЕКЧП. Апликантот се жалел на малтретирање од страна на полицијата и отсуство на каква било истрага од страна на Јавното обвинителство. „Трајкоски против Република Македонија“ (Жалба бр. 13191/02, пресуда од 2008 год.). Жалбата се однесува на чл. 3, чл. 6 и чл. 13 од ЕКЧП. Апликантот се жалел на малтретирање од страна на полицијата при обид да пријави

ЕСЧП смета дека во моментот кога една ваква пријава ќе покрене барем разумно сомневање дека наводните повреди на жалителот би можеле да бидат предизвикани од страна на полицијата, мора да биде спроведена истрага од страна на надлежните органи, во согласност со барањата од членот 3 од Конвенцијата.⁹⁴ Според ЕСЧП, однесувањето на надлежните органи на одговорната држава е во спротивност со членот 3 секогаш кога постои неуспех да се истражат наводите на жалителите за полициска бруталност.

Препораката е ставена уште во Извештајот на Владиниот агент за 2006:

“Анализата на предметите во работата кои се од кривичната сфера дијагностицира одредени проблеми во Законите кои ја регулираат кривичната политика и работата на јавниот обвинител. Имено во неколку случаи се констатираат истовешни проблеми на невземање на никакви истражни мерки по прием на кривични пријави заради тортура, противни стории и припадници на МВР. Не се преземаат никакви чекори за идентификација на лицата од страна на МВР, а застапува и меѓусебната комуникација на МВР со јавното обвинителство. Неактивноста пак на јавниот обвинител го спречува општеството да го поведе случајот како субвендијарен случај и му го овозможува правото за пристап до надлежниот суд. Едновременно, недостигањето од било каква истрага во врска со наводите на жалителот дека бил предмет на нечовечно и деградирачко однесување од страна на полицијата за време на приведувањето, неминовно резултира со утврдување на повреда на член 3 од Конвенцијата (забрана на тортура). Потребно е анализирање на законите (ЗКП, Законот за полиција, Законот за јавното обвинителство) како и подзаконските акти кои произлегуваат од нив и кои ја регулираат оваа сфера со цел да се надминат проблемите“.

Препораката се повторува и во другите извештаи на Владиниот агент, меѓутоа во ниту еден од законите нема промени кои би соодветствувале на барањата.⁹⁵ Во 2009 година ситуацијата не само

прекршок и неспроведување на соодветна истрага од страна на Јавното обвинителство и судот. „Јашар против Република Македонија“ (Жалба бр. 69908/01)

94 Ставот се повторува во сите пресуди кои се однесуваат на повредата на чл. 3 од Конвенцијата.

95 Новиот ЗКП нуди одредени промени, меѓутоа тие мора да бидат ставени во контекст на легалните околности кои ќе бидат актуелни во моментот

што не е сменета, туку и се зголемува бројот на случаите на кои се однесуваат истоветните генерални мерки.⁹⁶

Доколку не постои соодветна, ефективна и ефикасна истрага, генералната законска забрана за тортура и нечовечко и деградирачко однесување и казна, покрај нејзината основна важност, во практиката би била неефикасна и во одредени случаи би било можно државните службеници да го злоупотребат тоа право, без никаков ризик да бидат казнети.

Ставот на ЕСЧП се повторува и во пресудата во случајот „Ел-Масри“, каде што се утврдува дека:

„Во интерес е на жалителите, и на ефикасноста на системот на Конвенцијата, домашните органи, кои се во најдобра позиција да го сторат тоа, да делуваат со цел да ги поправаат наводните повреди на Конвенцијата (види Varnava and Others, цитирана погоре, § 164).“

3.3.2. Одговорност на државата за постапки при употреба на полициски овластувања

ЕСЧП посветува особено внимание на постоењето ефективна истрага во случаите кога станува збор за државен службеник со овластувања за употреба на сила и употреба на оружје.

кога ќе почне да се применува (што требаше да се случи во 2012 година, меѓутоа е одложено со можност за повторно одложување).

96 Во Извештајот на Владиноот агент за 2009 (<http://www.pravda.gov.mk/documents/godisen%202009%20usvoen%20za%20objava.pdf>) година се истакнува дека: Посебен проблем претставува извршувањето на четирите пресуди во кои е констатирана повреда на правото на ефикасна истрага во предмети за тортура од страна на полицијата.

МВР информираше дека е напуштен концептот креиран со поддршка на ОБСЕ, а кој беше промовиран пред Стразбур, и дека се одлучиле на друг концепт со внатрешна ревизија во рамките на службата. Но, резултатите од функционирањето на таквиот внатрешен механизам не го увериле Стразбур дека станува збор за постоење на ефективен независен механизам за надворешна контрола на органите за спроведување на Законот (полицијата). Токму затоа е неизвесно до кога оваа групација осетливи предмети ќе фигурира на листата на неизвршени пресуди. Проблемот мора да се реши во рамките на Владата на РМ, со анализа на постојниот систем, почитување на меѓународната практика и со креирање на механизам кој ќе продуцира резултати што ќе бидат презентирани низ конкретни случаи.

На пример, во случајот „Сашо Ѓоргиев“⁹⁷, ЕСЧП утврдува дека:

„ ... во едно демократско општество, Судот мора наводити за повреда на оваа одредба [член 2 од ЕКЧП – н.з.] да ги подложи на највнимателно разгледување земајќи ги предвид не само дејствијата на агенциите на државата кои директно применеле сила, туку и придружните околности (види McCannand, Others v. the United Kingdom, 27 септември 1995, став 150, Серија А бр. 324).

Членот 2 не се однесува само на смртта која резултира од користењето на сила од страна на агенциите на државата, туку и, во првата реченица од својот прв став, ја предвидува позитивната обврска на државите да преземаат соодветни чекори за зачувување на животиите на оние подготвени јурисдикција (ibid., параграф 57).“

Од пресудата произлегува ставот на ЕСЧП дека не станува збор само за спроведување истрага за конкретен случај и за откривање на сторителот во тој случај, туку за истражување на сите околности коишто довеле до несоодветна употреба на сила од страна на полицијата.

Уште повеќе, во натамошното објаснување на пресудата ЕСЧП јасно дава до знаење дека позитивната обврска на државата во ваков вид случаи значи:

„ ...примарна должност за државата да донесе законодавна и административна рамка, дизајнирана да обезбеди ефективна превенција. Оваа рамка мора да вклучува регулатива наменета за посебните карактеристики на одредени активности, особено внимавајќи на нивоот од општествени ризик за човековото живото. Државата мора да демонстрира особено внимание и да ги дефинира ограничението околности кога службениите лица за спроведување на законот може да користат оружје (види AbdullahYilmaz v. Turkey, бр. 21899/02, ставови 56 и 57, 17 Ј)“⁹⁸

Според ЕСЧП, обврска на државата е (и тоа е општата мерка којашто треба да биде спроведена) да воспостави високи професионални

⁹⁷ „Сашо Ѓоргиев против Република Македонија“ (Жалба бр. 49382/06, пресуда од 2012 год.)

⁹⁸ „Сашо Ѓоргиев против Република Македонија“ (Жалба бр. 49382/06, пресуда од 2012 год.). Жалбата се однесува на чл. 2. Апликантот се жали дека му бил загрозен животот од активности на државен службеник (повреда од испукан куршум од страна на полициски резервист).

стандарди за спроведување на законите, со што ќе обезбеди лицата кои работат во тие системи да ги исполнуваат бараните критериуми.

Покрај високите стандарди, ЕСЧП инсистира⁹⁹ на соодветни технички обуки, на соодветна селекција на лицата кои имаат дозвола за носење оружје и на оние кои имаат посебна контрола на овој процес.

Во случајот „Сашо Ѓоргиев против Македонија“, ЕСЧП констатира дека во одговорот добиен од Владата во врска со процедурите на регрутирање и обука на лицата кои имаат право да носат оружје нема информации за тоа:

„...дали било каква оценка била направена од националните орѓани во однос на тоа дали Р.Д. бил способен да биде регрутиран и вооружен со такво оружје кое доведе до инцидентот во ирашање. Во такви околности, Судот смета дека штејно дејствие што Р.Д. го презеде во барот мора да биде приишано на одговорната држава. За Судот, и земајќи ја предвид неговата судска пракса, обврската на државата да го заштити правото на живото мора да се смета дека вклучува и преземање на разумни мерки за да се обезбеди сигурноста на поединците на јавните места и, во случај на иешки повреди или смрт, постоење на ефективен независен судски систем што ја обезбедува достапноста на правни средства способни за утврдување на факти, ивинување на виновниците на одговорност и обезбедување на соодветен надомест на иешта на жртвата (види Ciechońska v. Poland, бр. 19776/04, став 67, 14 јуни 2011).“

Интересно е оваа препорака на ЕСЧП да се стави во контекст на случајот на убиството на Мартин Нешковски и на потребната оценка на стандардите за регрутација, кои (не) биле употребени во овој случај.¹⁰⁰

Во конкретната пресуда особено внимание е посветено на фактот дека во прекршувањето на правото е употребено оружје кое на конкретното лице му било доверено од страна на државата. Во врска со ова следува експлицитна порака:

„Судот ирифакта дека надлежните орѓани не можеле објективно да го предвидат несубординираното однесување на жалишело и неговото последователно крвничко однесување во барот. Меѓутоа, нагласува дека државата мора да воспостави и

⁹⁹ Ibid

¹⁰⁰ <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=41626A6CE37DF644A2B3B0863BE03898>

ригорозно да применува систем на адекватни и ефективни заштитни мерки дизајнирани за сиречување на таквите агенции, особено привремено мобилизираните резервисти, да го злоупотреби службеното оружје кои им е дадено во контекст на нивните службени должности. Владата не информираше за било каква регулатива во сила во таа смисла. Во тој поглед Судот повикува на членот 26 од Законот за внатрешните работи, кој бара државните агенции, како што бил Р.Д., да ги извршуваат нивните обврски „во секое време, без оглед дали се или не се на службена должност.“ Јасно, примената на оваа одредба имаше очигледни користи за општеството, но таа исто така вклучуваше одреден општествено ризик. Посвојано ангажирање на државните агенции како полициски службеници бара тие секогаш да имаат службени оружја со цел да ги извршуваат нивните надлежности.“

ЕСЧП утврдува дека улогата на државните институции е исклучително значајна токму во случаите каде што како обвинет се јавува припадник на полицијата или друг државен службеник со овластување за употреба на средства за присилба, но и понатаму ја разработува идејата за одговорноста на надлежните службеници до ниво на небрежност (која не може да се подведе под тортура, меѓутоа предизвикала последици по жалителот):

“Надоместокот на нематеријалната штета во принцип треба да биде дел од низата на можни правни лекови ако повредата на правото на личен интегритет не е причинета намерно или во случаи кои не се однесуваат на претман сирочивен на членот 3 од Конвенцијата, туку се однесуваат на пропуст на надлежните органи да ги заштитат поединците од повреда на нивните права од членот 3 на Конвенцијата“.

Во измените на Законот за полицијата од 2012 година¹⁰¹ не се направени измени коишто се во согласност со дадените насоки. Од членот 81¹⁰² од Законот за полицијата, од една страна, произлегува

101 „Службен весник на Република Македонија“ 145/2012

102 „Кога средството за присилба е употребено во границите на полициските овластувања, се исклучува одговорноста на полицискиот службеник кој го употребил, како и на одговорниот раководен полициски службеник кој ја наредил неговата употреба.

Основаноста, оправданоста и правилноста на употребата на средството за присилба во секој конкретен случај ја оценува непосредниот раководен полициски службеник. Непосредниот раководен полициски службеник го известува надлежниот јавен обвинител за секоја употреба на огнено оружје.

дека до ниво на лесна телесна повреда, што е кривично дело, не одлучува Судот туку непосредно раководниот полициски службеник, кој е ставен во улога на вешто лице кое треба да разликува лесна телесна повреда од други видови повреди. Кога станува збор за тешка телесна повреда или за смрт, нема да дозволиме тоа да биде непосредно раководниот полициски службеник, туку многу повисоко и поквалификувано тело - Единицата за внатрешна контрола. Доколку тие последици настапиле без употреба на огнено оружје, нема потреба ниту да се извести Јавниот обвинител. Ни тука не станува збор за некаква одлука на Судот. Од друга страна, и по сите препораки дадени во пресудите на ЕСЧП, нема промени во врска со истрагата на случаите на злоупотреба на службата, мачење, малтретирање и сл.

Промена за која може да се смета дека е направена во насока на генералните барања е членот 36¹⁰³ од Законот за полицијата (кој ќе почне да се применува од 1.12.2013 год.), во кој наместо `постапување по лична одлука` се предвидува `постапување по службена должност`, а барањето на надлежен суд или јавно обвинителство се заменува со нивна наредба.

Без натамошни прецизирања на процедурите преку кои се обезбедува идентификувањето на употребата на средствата за присилба надвор од границите на полициските овластувања, ова во основа значи отсуство на вистинска можност за утврдување на оправданоста на употребата на оружјето и отсуство на независна истрага надвор од самото Министерство.

Случајот „Сашо Ѓоргиев против Република Македонија“, во кој се бара заштита на правото на живот (врз основа на чл. 2 од ЕКЧП)

Основаноста, оправданоста и правилноста на употребата на огнено оружје и употребата на средство за присилба кога е предизвикана тешка телесна повреда или настапи смрт на некое лице или кога средството за присилба е употребено спрема повеќе лица, ги оценува организационата единица на Министерството надлежна за вршење внатрешна контрола и професионални стандарди, која ги разгледува околностите под кои е применето средството за присилба и изготвува извештај со мислење за основаноста, оправданоста и правилноста на употребата на средствата за присилба, што го доставува до министерот.“

103 Член 36 од Законот за изменување и дополнување на Законот за полиција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 145/2012)

Полициските овластувања полицискиот службеник ги применува по лична одлука, по наредба на раководен полициски службеник, по барање на надлежен суд или Јавно обвинителство, во согласност со законот.

Полицискиот службеник е должен да ги извршува наредбите од ставот 1 на овој член, освен ако нивното извршување претставува кривично дело.

(Жалба бр. 49382/06), е особено значаен затоа што во повеќе наврати¹⁰⁴ се повторува истоветна ситуација.

3.3.3. Улогата на Јавното обвинителство

Извршувањето на пресудите кои се однесуваат на прекршувања направени од страна на државни службеници со посебни овластувања и со овластување за употреба на сила, значи не само подигање на стандардите, туку и поголема активност на ЈО, како и постоење на независно тело што би ги спроведувало истрагите за насилство во кое се вклучени полицајци, односно државни службеници.

Јавниот обвинител имал обврска да истражи дали било сторено такво кривично дело. Како и да е, во случајот „Сашо Ѓорѓиев“ тој не презел никакви истражни дејствија по добивањето на кривичната пријава, независно од поднесеното барање до Министерството за преземање дополнителни известувања. Тој не презел мерки за идентификација на полицајците кои биле инволвирани во рацијата, ниту пак дали имало сознанија за тоа дали одредени сведоци или полицајци биле испрашани во врска со инцидентот. Не било утврдено ниту тоа дали постоело можно оправдување за физичката сила којашто била употребена против жалителите. Како заклучок, Јавниот обвинител не презел никакви чекори да најде каков било доказ за потврдување или за отфрлање на наводите на жалителите.

Во изминатиот период не се направени промени врз основа на неколкуте пресуди на ЕСЧП во кои се лоцирани проблеми во

104 <http://www.sitel.com.mk/policaec-pukal-vo-raspravija-so-kumanovchanec>
<http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=F123C565D6E9824ABDA8D52D70CE15A6>
<http://press24.mk/story/makedonija/policaec-pukal-vo-starata-skopska-charshija>
<http://www.mkd.mk/16653/crna-hronika/policaecot-pukal-za-da-si-ja-zasti-ti-maloletnata-kerka/>
<http://www.kumanovonews.com/vesti/hronika/policaec-pukal-vo-traktor-vo-brzak.html>
<http://www.kanal5.com.mk/default.aspx?mId=37&eventId=78630>
<http://www.ereporter.com.mk/mk-mk/Details.aspx?Title=15419>
<http://daily.mk/cluster/ffc795a2554c4ae2d878f4450f6a7ddb>
<http://tocka.mk/1/73025/policaec-na-ulica-pukal-vo-kuce-koe-go-branelo-svojot-sopstvenik>
<http://www.kanal77.com.mk/mk/vesti/svet/item/1611-policaec-od-demir-hisar-pukal-kon-lice-koe-diveelo-vo-barot-na-brat-mu>
<http://telma.com.mk/index.php?task=content&cat=1&rub=6&item=19491>
<http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=554B1F040462D6458BC8FD83B5FF8B47>

кривичната сфера, што претпоставуваат преземање генерални мерки, односно мерки на законодавен план, и тоа: измени во кривична постапка, за Јавното обвинителство и за работата на полицијата („Јашар“, „Стоименов“).¹⁰⁵

ЕСЧП смета дека барањето информации од страна на Јавниот обвинител, упатено до надлежните органи, за целосна, соодветна и доволна истрага не е доволно. Во однос на ова, особено внимание се посветува на постапките на Јавниот обвинител. ЕСЧП ова јасно го истакнува во случајот „Ел-Масри“¹⁰⁶:

„Освен барањето информации тој не презел никакви други истражни мерки за да се испитаат наводните жалители.“

Јавниот обвинител одлучил само врз основа на документиите доставени од страна на Министерството за внатрешни работи. Тој не сметала дека е потребно да оди надвор од тврдењата на Министерството. Приотфрлањето на пријавата на жалители, тој се потпрел исклучиво на информацииите и објаснувањата што ги дало Министерството, чии аргументи, оштито кажано, биле осомничени за вклученост во осштајувањето со жалители.“

Имајќи ги предвид значителните, во најмала рака, посредни докази кои биле на располагање во времето на поднесување на пријавата на жалители, таквиот заклучок не е она што би требало да се очекува од независен орган. Комплексноста на случајот, сериозноста на наводните повреди и расположливиот материјал барале независен и адекватен одговор од страна на органиите на обвинителството.“

Судот смета дека органиите на обвинителството на тужената Држава, ошќако биле известени за наводите на жалители, требало да се обидат да преземат адекватна истрага со цел да се сиречи вшечитокош дека постои неказливост во поглед на ошределени дејствија.“

105 69908/01 Judgmentfinalon 15/05/07 Lastexamined: 1007-4.2 „Недостигот за ефективна истрага, од 1998, при обвинувањето за малтретирање на Ромите од страна на полицијата (процедурална повреда на чл. 3). Бидејќи Јавниот обвинител сè уште нема донесено одлука врз основа на жалбата на апликантот од 28.5.1988, жалителот е спречен да ја преземе истрагата. Според националната легислатива, доколку Јавниот обвинител не најде основа за кривично гонење, неговата улога може да биде преземена од страна на оштетената страна, која дејствува како субсидијарен обвинител.“

106 „Ел- Масри“

Во смисла на наведеното Судот заклучува дека иовршина истрага која била спроведена во овој случај не може да се смета за ефикасна истрага способна да доведе до идентификација и казнување на оние што биле одговорни за наводните насилни и за утврдување на вистината.“

Посебен проблем претставува фактот дека и покрај тоа што случаите од страна на Комитетот на министрите се водат како неизвршени (посебно заради отсуството на спроведени општи мерки), кај релевантните органи кои би требало да ги спроведат овие мерки не постои свест за потребата од (натамошна) промена. На пример, како одговор на препораките за потреба од значајни промени во рамките на ЈО заради обезбедување ефикасна истрага во случаите каде што постои сомневање за направена тортура, Јавното обвинителство објаснува дека станува збор за 'издвоен случај кој нема шанси да се повтори' и дека 'се направени потребните промени кои се бараат во согласност со пресудата'.¹⁰⁷

Ова покажува дека кај ЈО воопшто не постои свест ниту подготвеност да се соочат со проблемот кој постојано се повторува во одлуките на ЕСЧП.

Сериозниот пристап на државата кон овој вид препораки, сигурно би довел до многу поинаква истрага од онаа спроведена во случајот „Мартин Нешковски“¹⁰⁸ или случајот со полицаецот кој уби две лица на паркинг во Гостивар¹⁰⁹ или пак во врска со многубројните мистериозни убиства и самоубиства во затворените институции¹¹⁰.

107 Според Јавниот обвинител: „По однос на предметот „Јашар“, укажа дека станува збор за застарен предмет, кој не е резултат на системски проблем, туку на индивидуална постапка на тогашниот ОЈО Штип, кој не е веќе на таа функција. Сепак, во насока на имплементација на генерални мерки за извршување на пресудата на ЕСЧП, беше укажано дека при подготвувањето на новиот Закон за ЈО од 2007 година била земена предвид пресудата за Јашар, со цел да се избегнат слични проблеми и пропусти во ЈО. – Информација за посетата на Одделението за извршување на пресудите на Европскиот суд за човековите права (<http://www.pravda.gov.mk/documents/Informacija.pdf>)

108 Интервју со министерката за внатрешни работи (<http://www.mvr.gov.mk/ShowAnnouncements.aspx?ItemID=10237&mid=710&tabId=358&tabindex=0>)

109 <http://www.time.mk/cluster/a285e62582/dvojno-ubistvo-vo-gostivar.html>, <http://www.plusinfo.mk/vest/35281/Koj-e-osomnicheniot-policaec-Jakim-Trifunovski>

110 <http://www.sitel.com.mk/dnevnik/makedonija/istraga-za-samoubistvoto-na-pritvorenichkata-vo-tetovskiot-zatvor>

Последната промена на Законот за Јавното обвинителство е направена во 2008 година. Тоа значи дека во Законот не е имплементирана ниту една од предложените промени.

И исто како и кај судиите, нема податок за јавен обвинител или заменик-јавен обвинител кој понел одговорност за ваков случај, односно за случај што им бил 'соборен' во Стразбур.

Во постапувањето во случаите во кои постојат индиции дека полициски или други државни службеници со посебни овластувања биле инволвирани во акт на нечовечко постапување, за ЕСЧП е важно:

- » Дали ЈО презел истражни мерки по приемот на кривичната пријава?
- » Дали домашните органи презеле чекори да идентификуваат кој бил присутен за време на приведувањето на жалителот или кога ги здобил повредите или, пак, дали има индиции дека постојат сведоци, засегнати полициски службеници или доктор кој го прегледал жалителот, кои би биле испитувани во врска со повредите на жалителот?
- » Дали ЈО презел чекори да најде каков било доказ што ќе ги потврди или ќе ги негира наводите на жалителот во врска со наводното нечовечко постапување?

За ЕСЧП не е доволно тоа што ЈО како истражна мерка доставува барање за дополнителни известувања до Министерството. Според ЕСЧП, ниту ЈО ниту Судот не можат да ги сметаат за доволни оперативните индикации на Службата за разузнавање за да се оправда:

... "разумноста", на сомнението на кое се заснова лишувањето од слобода и задржувањето на жалииелот.¹¹¹

Тоа значи дека за сомнението врз основа на кое се врши лишување од слобода и задржување да се смета за разумно, се потребни поголем број елементи, а не само информација/потврда добиена од страна на МВР. Ако ова се поврзе со целосно неограничената слобода на судиското уверување, произлегува дека целокупниот правосуден

¹¹¹ „Лазорски v. Република Македонија“

(Жалба бр. 4922/04, пресуда од 2009 год.). Жалбата се однесува на чл. 2, чл. 5 и чл. 6 од ЕКЧП. Апликантот се жали дека противзаконито бил лишен од слобода, дека не бил информиран за причините за неговото лишување од слобода, дека неговиот адвокат бил спречен да присуствува на неговото испрашување и дека лишувањето од слобода било извршено без судски налог.

систем - и генерално, но и посебно кога се во прашање полициските службеници - се базира на цела низа „слободни проценки и уверувања“:

- » непосредно раководниот полициски службеник и/или Единицата за внатрешна контрола на МВР;
- » јавниот обвинител; и
- » самиот Суд.

Оттука е извесно дека ако сите три постулати се базираат на волунтаризам, и крајниот резултат мора да биде волунтаристички и никако правен.

3.3.4. Притвор и други видови сместување во затворени институции

Притворот е стара болка на македонското правосудство и тој како проблем се појавува во пресудите на ЕСЧП. Судот е многу прецизен во пораките што ги испраќа до македонските правосудни органи (судот како орган кој ја изрекува мерката притвор и ЈО како орган кој бара изрекување на оваа мерка):

*“Судот иловторува дека иловтороето на разумни основи за сомневање дека уловсеноио лице створило иресиваи е услов sine qua non за законийосиа на конинуируанио ириввор. Сеиак ио исиек на одредено време иоа иовеке не е доволно. Во иаквиие случаи Судот мора да уииврди дали другиие основи ирикажани од стирана на судскиие власии, иродолжуваии да го ойравдуваии лишувањеио на слободаиа“.*¹¹²

ЕСЧП оди и чекор понатаму и многу јасно се изјаснува во прилог на ослободувањето наспроти притворот, како редовен начин на постапување во однос на осомничените/обвинетите:

“Се ирешииочииа фаворизирање на ослободувањеио. Како иио судот иосиојано уииврдува, вииториа реченица од сивав 3 на член 5 [од Конвенцијиаи] не им дава на судскиие власии можност да бираии иомежу изведување на обвинеишои на судење во разумен рок или негово иривремено ослободување за време на судењеио. До неговата осуда, обвинеишои мора да се ирешиира како невин, а целиа на одредбава која се разгледува, за суишина има да бара негово времено ослободување, еднаш ойкако неговиио конинуируан ириввор иресиванал да биде разумен. Обвинеишоио

112 „Василкоски и др. против Република Македонија“ (Жалба бр. 28169/08, пресуда од 2010). Жалбата се однесува на чл. 5 и чл 13 од ЕКЧП. Апликантите се жалат на неосновано определување на мерката притвор.

лице за створен пресуда мора секогаш да биде слободно во шекој на судењето, освен ако државата може да докаже дека постојат релевантни и доволни причини да го оправдаат констинуираниот притвор“.¹¹³

Од една страна, јасно се посочува дека одлуката на судечкиот суд не може и не смее да биде слободна проценка (не им дава на судските власти можност да бираат). Од друга страна, ЕСЧП јасно се искажува против тоа сериозноста на пресудата да претставува единствен релевантен елемент врз кој ќе се базира проценката за ризикот обвинетиот да избега. Според ЕСЧП:

... постребата за констинуирано лишување од слобода не може да се проценува од чисто ампрактна точка на гледање, земајќи ја предвид само сериозноста на пресудата. Тоа мора да биде утврдено со реферирање на други бројни релевантни фактори кои што можат да го оправдаат постојењето на опасност од бежство, или можат да го стораат тоа многу слабо, со што не може да се оправда притворот за време на судењето.¹¹⁴

ЕСЧП посветува посебно внимание на можноста притворот да биде искористен како еден вид казна. Во оваа смисла, посебно се задржува на ситуацијата во која притворот се продолжува со користење на истоветна формулација, па дури и со употреба на идентични зборови, без да дадат суштинско објаснување за потребата од продолжување на притворот:

„Во врска со ова Судот нагласува дека, иако сериозноста на пресудата со која што биле соочени е релевантен елемент во проценката на ризикот за обвинетиот да избега, постребата за констинуирано лишување од слобода не може да се проценува од чисто ампрактна точка на гледање, земајќи ја предвид само сериозноста на пресудата. Тоа мора да биде утврдено со реферирање на други бројни релевантни фактори кои што можат да го оправдаат постојењето на опасност од бежство, или можат да го стораат тоа многу слабо, со што не може да се оправда притворот за време на судењето. Ниту пак продолжувањето на притворот може да се искористи да биде еден вид на казна (see Letellier v. France, 26 June 1991, § 43, Series A no. 207; Muller v. France, 17 March 1997, § 43, Reports 1997-II; Yağcı and Sargin, cited above, § 52; and Korchuganova v. Russia, no. 75039/01, § 73, 8 June 2006).“¹¹⁵

113 Ibid

114 Ibid

115 Ibid

Следниот проблем на кој посочува ЕСЧП е практиката на издавање колективни решенија за притвор (која ЕСЧП ја утврдил како неспоива, сама по себе, со членот 5 став 3 од ЕКЧП). Според Судот, неопходна е поединечна проценка на секој член на групата (доколку станува збор за група во однос на која се одредува мерката притвор).

„Сечини дека тие малку имале во предвид, доколку воопшто имале, за поединечните околности за секој од жалителите, бидејќи нивниот притвор бил продолжуван со колективни решенија за притвор. Практиката за издавање на колективни решенија за притвор веќе е најдена од страна на Судот за некомпатибилна самата по себе со членот 5 став 3 од Конвенцијата, доколку тоа дозволува континуиран притвор за групи на лица без поединечна проценка на основите за притвор по однос на секој поединечен член на групата. (see Dolgova v. Russia, no. 11886/05, § 49, 2 March 2006).“¹¹⁶

И покрај ваквите пресуди, не се направени никакви промени во однос на практиката на изрекување на мерката притвор.¹¹⁷

Задржувањето во психијатриска установа во повеќе наврати е идентификувано како проблематично во Република Македонија (особено од аспект на непостоењето законска основа).¹¹⁸ Според ЕСЧП:

Задржувањето на поединец е толку сериозна работа, што тоа е оправдано само ако, другите помалку тешки мерки биле земени предвид и притоа било оценето дека тие се недоволни за заштитата на поединечниот или јавниот интерес, што може да наложува односната личност да биде задржана (види Witold Litwa v. Poland, no. 26629/95, § 78, ECHR 2000-III).¹¹⁹

116 Ibid.

117 Како пример може да послужи случајот „Пајажина“, во кој се повторени апсолутно сите претходно посочени проблеми, грешки и пропусти (<http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=F6B9FD0B0BAC5F43BB60ABF0561A0690>) (<http://www.vecer.com.mk/default.asp?ItemID=61FDC44EE2B8D14B890D526CF3F5A604>); случајот „Вранишковски“ (<http://www.poa-info.org/vesti/2013/02/20130212.html>)

118 http://www.mhc.org.mk/system/uploads/redactor_assets/documents/281/_____pdf

119 „Трајче Стојановски против Република Македонија“ (Жалба бр. 1431/03), пресуда од 2009 год. 22 октомври 2009

3.4. СЛОБОДА НА ИЗРАЗУВАЊЕ

Особено впечатлив е случајот поврзан со забраната за регистрација на здружението на граѓаните “Радко”.¹²⁰ Во пресудата за овој случај, ЕСЧП има специфицирано поединечни и општи мерки кои сè уште не се спроведени од страна на државата (и покрај тоа што властите тврдат дека се направени бараните промени во легислативата).

ЕСЧП посветува посебно внимание на одредувањето на суштината на слободата на изразувањето и потребата од соодветно приспособување на легислативата, како и на практиката на судовите (меѓу кои и на Уставниот суд на Република Македонија). Според ЕСЧП:

“Слободата на изразување е применлива не само за “информација” или “идеја” која е оштетената или се смее за ненавредлива или рамнодушна, туку исто така и за онаа која повредува, шокира или вознемирува. Такви се барањата на плурализмот, толеранцијата и слободоумноста без кои нема “демократско општество”.”¹²¹

Според ЕСЧП, можни се тензии, па дури и делење на општеството во врска со одредени идеи и ставови, Меѓутоа, тој смета дека тоа е една од неизбежните последици на плурализмот. Според ЕСЧП:

„Улогата на властите во такви околности е не да ја оштетат причината за таквата тензија со елиминирање на плурализмот, туку да обезбедат дека сировивставените жрупи ќе се толерираат меѓусебно.”¹²²

Во текстот на новиот Закон за здруженијата и фондациите од 2010 год.¹²³ и натаму егзистира многу широка одредба¹²⁴ во однос на

120 „Здружение на граѓани Радко & Паунковски против Република Македонија“ ((Апликација бр. 74651/01), пресуда 2009

121 Ibid.

122 Ibid.

123 Закон за здруженија и фондации, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 52/2010

124 Според член 4:

(1) Правото на слободно здружување се остварува преку здружување во здруженија, фондации, сојузи и организациони облици на странски организации (во натамошниот текст: организации) за остварување на нивните цели, дејности и заштита на правата, интересите и уверувањата, во согласност со Уставот и Законот.

(2) Се забранува основање на организација ако програмата и нејзиното дејствување се насочени кон насилно уривање на уставниот поредок на Република Македонија, поттикнување и повикување на воена агресија и

забраната за формирање на здруженија, која може да биде употребена во случаи слични на „Радко“. Вака формулираната забрана остава многу широк простор за толкување и можност за нерегистрација на одредени здруженија.

разгорување на национална, расна или верска омраза или нетрпеливост, преземање активности поврзани со тероризам, преземање активности кои се спротивни на Уставот или Законот и повредување на слободите и правата на другите лица.

4. ПРЕПОРАКИ

Во дефинирањето на препораките тргнуваме од ставот дека Извршувањето на пресудите на ЕСЧП претставува алатка во натамошниот развој на системот за имплементација на ЕКЧП и заштита на корпусот права и слободи дефинирани во неа, но и за унапредување на македонскиот правосуден систем во согласност со напредните меѓународни трендови.

Извршувањето на пресудите на ЕСЧП, од една страна, претставува минимум во остварувањето на преземените обврски од страна на државата. Од друга страна, тоа значи воведување на преседентниот тип на правен систем - не како дополнителен аспект, туку како дел од секојдневната работа на сите судови во Република Македонија, вклучувајќи ги и основните и апелационите, управните судови и Врховниот суд, независно од областа (граѓанска, управна или казнена).

Натамошен чекор во развојот на таквиот систем од норми, институции и практики, кој ќе обезбеди практикување на правата, нивна заштита од прекршување и санкционирање на прекршувањата, претпоставува имплементација не само на препораките дадени во конкретните пресуди кои се однесуваат на Република Македонија, туку и на севкупната практика на ЕСЧП содржана во препораките дадени во пресудите за другите држави и во општите и посебни насоки што ги дава Судот.

Во моментот ќе се задржиме само на оние препораки што произлегуваат од пресудите на ЕСЧП донесени врз основа на жалби (апликации, петиции) против Република Македонија (како прво скалило во процесот на имплементација на практиката на Судот):

1. Првата група препораки се однесуваат на активностите што би требало да се преземат непосредно, во насока на промена на

актуелниот систем од норми поврзани за транспонирањето на одлуките на ЕСЧП во македонското право и практика, и тоа:

1.1. Во однос на Законот за извршување на одлуките на ЕСЧП потребно е:

- » Да биде изработен план за акција за извршување на пресудите и да се направи соодветно приспособување на роковите за процесуирање на одделните фази од извршувањето на пресудите;
- » Да се дефинираат релациите на Меѓуресорската комисија и Комитетот на министрите (Одделението за следење на извршувањето на пресудите на ЕСЧП);
- » Да се дефинира улогата на Уставниот суд во процесот на извршување на пресудите на ЕСЧП (како во однос на пресудите што се однесуваат на случаите кои биле дел од одлучувањето на овој суд, така и во однос на градењето на системот за заштита на човековите права, како дел од надлежностите на Уставниот суд);
- » Да се донесе/промени Деловникот на Меѓуресорската комисија, со јасно разработени процедури за извршување на пресудите на ЕСЧП (листата на субјектите кои треба да бидат информирани, начинот на дистрибуција на информациите, процедурите на соработка, подготовката на план за акција и одговорните фактори...);
- » Проблемот со пролонгираната виктимизација или со немоќта на успешните апликанти пред ЕСЧП да го поминат сложениот правен пат на повторување на постапката пред националните судови е многу посложена законска промена. Една опција е да се задолжи Омбудсманот - по налог на и во име на таквиот апликант - да ја реализира таквата постапка. Друга опција е да се задолжи структура во рамките на Владиноот агент или дури и да се формира посебна структура надлежна да го направи тоа во услови на соодветна одлука на кој и да е ратификуван меѓународен суд или трибунал, а не само на ЕСЧП. Најпосле, една од опциите е тоа да се направи од Адвокатската комора или од адвокатите кои би биле соодветно наградени за тоа.

1.2. Во однос на актуелните институционални решенија, потребно е:

- » Да се издвои посебно оперативно тело кое ќе се занимава со извршување на пресудите на ЕСЧП, а кое нема да биде во

рамките на Министерството за правда, туку во рамките на Владата или Претседателот на Република Македонија. На тој начин, оваа структура ќе има одредено ниво на самостојност, но и можност за координација на активностите на поголем број фактори во процесот на извршувањето.

- » Да се воспостави Меѓуресорска комисија - не како оперативно тело, туку како структура за размена на информации, анализи и иницијативи за системски промени;
- » Да се раздвои Бирото за застапување на Република Македонија пред ЕСЧП од телото за извршување на одлуките на ЕСЧП;
- » Сите членки на Меѓуресорската група за ЕСЧП, вклучувајќи го и Уставниот суд, би требале и би морале да воведат постојани или макар *ad hoc* работни единици задолжени да ги следат одлуките на ЕСЧП, како и на меѓународното (ратификувано и нератификувано) судство. На тој начин, тие ќе можат активно да се вклучат во постојаната и трајната хармонизацијата на македонското и на меѓународното судство.

1.3. Во однос на оперативната обработка и дистрибуцијата на информациите поврзани со пресудите на ЕСЧП, потребно е:

- » Соодветно објаснување на пресудите и особено на активностите што треба да ги преземе државата;
- » Информации за постапките што се преземени во врска со конкретни пресуди (планови за акција, поединечни и општи мерки);
- » Информации за постапките кои можат да ги преземат жалителите во рамките на националниот правосуден систем, врз основа на донесените пресуди на ЕСЧП;
- » Информации за состојбата со исплатените оштети,

1.4. Ургентни законски приспособувања, односно преиспитување на новите закони

- » Во новиот Закон за полицијата, кој треба да почне да се применува од декември 2013, ниту една од досегашните препораки на ЕСЧП не е прецизирана на таков начин што би овозможил недвосмислена примена на препораките во практиката.
- » Новиот Закон за кривичната постапка, донесен во 2010 година, чијашто примена континуирано се одложува (во

согласност со последната измена, направена во август 2012 година, Законот треба да се применува од 1.12. 2013 година), треба да се адресира од аспект на:

- » Отсуството на претходни анализи поврзани со пресудите на ЕСЧП при изработката на Законот, со цел да се имплементираат препораките на ЕСЧП, односно потребата од спроведување на потребните анализи и иницирање промени врз основа на добиените резултати, и
- » Идентификување на врската меѓу направените промени и препораките на ЕСЧП во образложението за донесување на Законот.

2. Втората група препораки се однесува на внесувањето конкретни, правни принципи во законодавството и во практиката:

- » Воведување на принципот „единство на постапките“, според кој како интегрален дел на судската постапка ќе се сметаат и претходните, пред сè административната, но и евентуалната постапка за медијација и слично, како и постериорната, односно извршната постапка. Оттаму, неопходни се законски одредби со кои судот, пред сè основниот суд, ќе биде обврзан да се грижи за извршувањето, односно за спроведувањето на неговите одлуки. Во таа насока, постојат повеќе опции, вклучувајќи ја и обврската за поведување кривична постапка против лицата кои го попречуваат извршувањето (наместо предвидената парична казна и минималната затворска казна, која лесно може да биде избегната) или, на пример, донесувањето одлука за замрзнување на буџетските средства на државните органи кои не спровеле судска одлука итн.
- » Воведување на принципот „ограничена ределегација“ од суд со повисок кон суд со понизок ранг. Тоа решение веќе постои во Законот за управните спорови, но треба да се пренесе и во другите сфери.¹²⁵

¹²⁵ Член 35 став 3 од Законот за управните спорови:

Кога на седница на советот ќе се утврди дека пресудата против која е изјавена жалба се заснова на суштествена повреда на одредбите на овој или на друг закон или на погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба, а пресудата веќе еднаш била укината, Вишиот управен суд ќе закаже расправа и мериторно ќе одлучи.“

- » Воведување на принципот „минимум притвор“. Потребни се промени во Законот за судовите и во Законот за Јавното обвинителство, и тоа пред сè во практиката во однос на прашањето на притворот:
 - Треба да се формулира императивна одредба со која ќе се фаворизира ослободувањето наспроти притворот;
 - Треба да се формулираат заштитни механизми со кои ќе се спречи притворот да се претвори во казна без докажана вина или во казна построга од затворската, и
 - Санкционирање на необразложените и фактички колективните решенија со кои се изрекува/продолжува мерката притвор.
- » Воведување на принципот „прифатлив доказ“. Најитна промена е неопходна во сферата на донесувањето на правилата за прибирање, испитување и прифаќање на доказите и правилата за избор на сведоци и нивно сослушување. Од изнесеното може да се види дека правниот волунтаризам е практично вграден во сите нивоа на една постапка: од полицијата, преку обвинителството, па сè до судиите. Сите тие имаат законски утврдена бланко-надлежност, односно право најслободно да ги оценуваат доказите. Меѓутоа, како што е кажано во неколку пресуди на ЕСЧП: „...*Додека членот 6 го гарантира правото на фер судење, тој не воспоставува правила за прифаќање на доказите како такви, што значи дека тоа е иррентивно задача на националното законодавство*“. Оттука, донесувањето вакви правила, како во парничната, така и во кривичната сфера на ниво на судството, практично ќе значи дека тие правила по автоматизам ќе ги принудат обвинителството и полицијата да се приспособат на тие правила доколку сакаат нивните постапки да бидат успешни во судската постапка. Едновременно, ќе биде неопходно да се променат и соодветните членови од ЗКП (чл. 15), односно од ЗПП (чл. 8), со цел да се етаблира постулатот дека обете страни, како еднакви, ги докажуваат своите тези во функција на обвинение/тужба, односно во функција на одбрана. Слободното судиско уверување би можело да се примени само и исклучително во услови на приближно еднакви докази што биле правовалидно прибрани, испитани и прифатени, и

тоа под услов судот да е во состојба да го образложи своето 'слободно уверување'.

- » Воведување темелни и прецизни процедури за независна истрага. Потребни се промени во Законот за кривичната постапка, Законот за полицијата, Законот за Јавното обвинителство и Законот за судовите, со цел адресирање на дел од препораките кои ги дава ЕСЧП, а се однесуваат на соодветната заштита на правото дадено во чл. 3 од ЕКЧП:
 - » Воспоставување прецизни и ефикасни институции и процедури за темелна истрага на сите случаи каде што е индицирано можно надминување на надлежностите од страна на државни службеници со посебни овластувања (особено при употреба на огнено оружје).
 - » Воспоставување обврска за известување на јавниот обвинител за секој случај на нанесени повреди (или смрт) од страна на државни службеници со посебни овластувања и обезбедување независна истрага.
 - » Воспоставување полиција на Јавното обвинителство, како независна од Министерството за внатрешни работи.
 - » Секоја жалба која индицира тортура или малтретирање од страна на државни службеници со посебни овластувања треба да се прави по службена должност, а не да зависи од иницијативата на оштетениот или од трета заинтересирана страна.
 - » Потребно е пошироко разбирање на одговорноста на државата во врска со постапките на државните службеници со посебни овластувања, која се протега и на: воспоставување високи професионални стандарди, соодветна обука, регрутирање и селекција, како и систем на одговорност сè до ниво на небрежност.
 - » Зголемување на овластувањата на Јавниот обвинител во истрагите во кои се осомничени/обвинети државни службеници со посебни овластувања и обврска за брзо дејствување и јасна процедура за продлабочена истрага и за изнаоѓање докази во полза и против осомничениот/обвинетиот.
- » Воведувањето на принципот „нареден ден“, односно донесување подзаконски акт според кој би се направило

временско вреднување на одложувањата на судските рочишта. Значи, доколку дојде до прекин на главниот претрес, истиот се закажува за наредниот работен ден, освен доколку е потребно, на пример некое помалку или посложено вештачење, за што одлагањето може да трае најмногу седум работни дена. Или, доколку треба да се повика определен сведок, одлагањето може да трае најмногу три работни дена, и тоа под одредени услови, итн. Ваквите исклучително строги рокови би морале да бидат дури и уште построги во **случаите со посебен сензитивитет** (special diligence cases), значи вработување/отпуштање од работа, исплата на пензија, исплата на медицинска субвенција итн.

3. Третата група препораки се однесува на внесувањето коренити промени во разбирањето на правниот систем:

- » Имајќи предвид дека дел од прекршуваните сегменти на членот 6 од Конвенцијата во исто време се и прекршувања на релативно ригорозните национални правила, како на пример забраната за прогласување ненадлежност во отсуство на друг надлежен орган или суд, како и принципот на „еднаквост на оружјето“, евентуалните законски промени би требало да бидат во сферата на казнената или селекционата регулатива. Имено, исто како што е неопходно да се воведат **индивидуална и материјална одговорност за судиите** чиешто предмети биле соборени од страна на ЕСЧП или од друг меѓународен суд, односно трибунал, така е неопходно да се воведат одредби со кои би се утврдила таа одговорност на судиите и обвинителите при утврдени прекршувања на базичните принципи утврдени од Конвенцијата. Тоа би можело да биде, на пример, губење на судиската или на обвинителската функција или нивно прогласување за неспособни да ја вршат својата функција, односно неможност да бидат избрани за судија во суд на повисоко ниво и слично. Следствено, треба да се изгради систем на одговорност на **јавните обвинители** кои се инволвирани во донесувањето на одлуките што биле оспорени со пресуда на ЕСЧП.
- » Потребни се промени во Законот за здруженијата и фондациите со кои:
 - Ке се фаворизира **слободата на изразувањето** наспроти ограничувањата (особено во случаите кога станува збор

за идеи кои не се општоприфатени или се прифатени од помал број луѓе);

- Обезбедување **толеранција**, но не врз основа на унифицирано размислување, туку врз основа на почитување на спротивставеното мислење.
- Проширување на пристапот „отворена врата“ и спрема другите меѓународни судови. Релативно неспорна и номотехнички не толку сложена промена е разрешувањето на системската контрадикција, сега во полза на ЕСЧП, и воведувањето на одлуките и на другите меѓународни судови и трибунали, кои Република Македонија ги признала по пат на ратификација на меѓународни договори. Имено, чл. 18 од Законот за судовите веќе го прави тоа, така што би требало да се хармонизираат одредбите (чл. 36 и 37 од истиот Закон, чл. 400 од ЗПП итн.) каде што се предвидува правосудна реакција, вклучувајќи и повторување на постапката, само во услови на конечна пресуда на ЕСЧП.

5. ЗАКЛУЧОК

Секоја пресуда донесена од страна на ЕСЧП врз основа на жалба против Република Македонија значи дека е направена грешка во заштитата на човековите права и основни слободи загарантирани со ЕКЧП. Грешката е направена како резултат на несоодветната легислатива, несоодветните институционални решенија или заради несоодветна практика.

Извршувањето на пресудите на ЕСЧП изречени врз основа на жалби против Република Македонија претставува обврска за државата.

Извршувањето на пресудите на ЕСЧП изречени врз основа на жалби против Република Македонија не смее да се сведе на исплата на доделена оштета или парична сума постигната по пат на спогодба, туку подразбира комплексно и координирано дејствување на повеќе актери.

Извршувањето на пресудите на ЕСЧП изречени врз основа на жалби против Република Македонија претставува прво и минимално ниво на имплементација на одредбите на ЕКЧП и прифаќање на одговорноста на државата за нивното ограничување (спротивно или поголемо од она што го дозволува Конвенцијата), односно одговорност за несоодветната/недоволната заштита во случај на прекршување на правата и основните слободи на човекот.

Извршувањето на пресудите мора да биде транспарентно и со вклучување на колку што е можно поголем број засегнати страни, со цел да се обезбеди дека овие пресуди ќе станат извор на правото и со цел да се спречат идните истоветни или слични прекршувања.

Идните законски промени мора да се прават на начин кој недвосмислено ги почитува и ги зема предвид препораките на ЕСЧП дадени во конкретните пресуди кои се однесуваат на Република Македонија, како и во пресудите кои се донесуваат на други

држави, а се дадени како примери во рамките на пресудите спрема Република Македонија. Тоа, пред сè, би требало да значи излегување од палијативната фаза, односно од носењето практично привремени решенија базирани на номотехнички сиромашни решенија и пристапување кон сеопфатни, добро осмислени и правно издржани решенија насочени кон суштинско реструктурирање на правниот и на правосудниот систем на Република Македонија.

Ова подразбира и такви образложенија на промените на законите во кои јасно ќе бидат назначени промените кои се прават во согласност со препораките на ЕСЧП, со точно назначување на врската со конкретни членови во законите и објаснување на кој начин предложените промени ќе овозможат соодветно постапување во истоветни или во слични ситуации.

АНЕКС 1

Методологија користена во изработка на извештајот

Во изработката на истражувачкиот извештај се користени методите на анализа на содржина и интервју.

До релевантните органи поврзани со извршувањето на пресудите на ЕСЧП¹ е испратено Барање², во согласност со правото на слободен пристап до информациите, и е направена анализа на добиените информации.

Информациите добиени од страна на контактираните институции/ органи се многу неизедначени (како во однос на квантитетот, така и во однос на содржината) и укажуваат на:

- » неможноста на дел од државните органи да ги дадат бараните информации бидејќи воопшто не ги поседуваат;
- » неможноста на дел од државните органи да ги дадат бараните информации бидејќи воопшто не знаат за што станува збор;
- » видливата неинформираност на дел од државните органи за проблематиката поврзана со извршувањето на одлуките/ пресудите на ЕСЧП, и
- » отсуството на активности поврзани со конкретни надлежности на дел од државните органи, кои се однесуваат на извршувањето на одлуките/ пресудите на ЕСЧП.

Направена е анализа на повеќе закони/ делови од закони и на промените направени во овие закони од 2006 година па наваму:

- » Законот за извршување на одлуките на ЕСЧП;
- » Законот за застапување на Република Македонија пред ЕСЧП;
- » Кривичниот законик;
- » Законот за парничната постапка;

1 Влада на Република Македонија, Министерство за правда, Министерство за финансии, Врховен суд, Уставен суд, Виш управен суд, Јавно обвинителство на Република Македонија, виши и основни судови во Република Македонија.

2 Види анекс 2 за целосна листа на побарани информации од јавен карактер.

- » Законот за кривичната постапка (актуелниот текст и текстот на Законот донесен во 2010 година, што треба да почне да се применува од 1.12.2013 година);
- » Законот за здруженијата и фондациите;
- » Законот за полицијата (актуелниот закон и Законот за изменување и дополнување на Законот за полицијата од 2012 година, чијашто примена треба да започне од 1.12.2013 година);
- » Законот за внатрешни работи;
- » Законот за судовите, и
- » Законот за Јавното обвинителство.

Направена е анализа на Деловникот на Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на ЕСЧП и на Деловникот на Уставниот суд.

Користени се материјали објавени на интернет-страниците на Министерството за правда (македонскиот превод на дел од пресудите и извештаите на Бирото за застапување на Република Македонија пред ЕСЧП), Уставниот суд, Министерството за внатрешни работи, Врховниот суд и Советот на Европа.

Направена е анализа на 105 пресуди донесени од страна на ЕСЧП и на извештаите и информациите поднесени од страна на Владиниот агент во периодот 2006–2011 година.

Направено е интервју со Владиниот агент на Република Македонија и со тројца адвокати кои водеде случаи пред ЕСЧП.

АНЕКС 2

Листа на барања испратени до релевантните органи поврзани со извршувањето на пресудите на ЕСЧП

БАРАЊА ИСПРАТЕНИ ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ПРАВДА - Биро за застапување на Република Македонија пред Европскиот суд за човековите права

Дата на испраќање 26.10.2012	БАРАЊЕ
1.	Копија од деловникот на Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.
2.	Колку средби одржала Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права од основањето до моментот на прием на ова барање, и копија од записниците од остварените средби.
3.	Копија од извршените анализи на Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, во согласност со членот 11 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, од основањето на Меѓуресорската комисија до моментот на прием на ова барање.
4.	Копија од изработените процедури за следење на извршувањето на одлуките на ЕСЧП на Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, во согласност со членот 11 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, од основањето на Меѓуресорската комисија до моментот на прием на ова барање.

5.	Копија од иницијативите за законски промени иницирани од Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, во согласност со членот 11 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, од основањето на Меѓуресорската комисија до моментот на прием на ова барање.
6.	Дали е поведена постапка за одговорност заради неспроведување или спроведување на одлуката на Европскиот суд за човековите права, во согласност со членот 28 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права?
7.	Колкав е буџетот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права за 2009, 2010, 2011 и 2012 година (по направениот ребаланс), во согласност со членот 4 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права?
8.	Кои општи мерки на надлежните државни органи за отстранување на повредата утврдена од Судот и за отстранување на последиците од истата се дадени од страна на Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, во согласност со членот 11 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, од основањето на Меѓуресорската комисија до моментот на прием на ова барање?
9.	Кои поединечни мерки на надлежните државни органи за отстранување на повредата утврдена од Судот и за отстранување на последиците од истата се дадени од страна на Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, во согласност со членот 11 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, од основањето на Меѓуресорската комисија до моментот на прием на ова барање?

10.	Копија од известувањата што Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на Европскиот суд за човекови права ги добила од Бирото заедно со предлози за поединечни и општи мерки за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, во согласност со членот 23 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, од основањето на Меѓуресорската комисија до моментот на прием на ова барање
11.	Копија од известувањата што Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права ги добила од државните органи и институции за начинот на кој е постапено по препораките дадени во согласност со членот 24 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, од основањето на Меѓуресорската комисија до моментот на прием на ова барање.
12.	Копија од известувањата што Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права ги добила од државните органи и институции за начинот на кој е постапено по препораките дадени во согласност со членот 24 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, од основањето на Меѓуресорската комисија до моментот на прием на ова барање.
13.	Копија од информациите коишто Бирото за застапување на Република Македонија пред Европскиот суд за човековите права ги упатува до Владата на РМ, во согласност со членот 15 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, од стапувањето во сила на Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.

14.	Копија од информациите за конечностa на одлуката кои Бирото за застапување на Република Македонија пред Европскиот суд за човековите права ги доставува до Министерството за финансии, во согласност со членот 17 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, од стапувањето во сила на Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.
15.	Копија од предлозите за исплата коишто ги доставува Министерството за финансии врз основа на членот 17 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, од стапувањето во сила на Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.
16.	Копија од потврдите за исплата коишто ги доставува Министерството за финансии врз основа на членот 17 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, од стапувањето во сила на Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права
17.	Копија од известувањата за конечностa на одлуките на Европскиот суд за човековите права со кои се утврдува повреда на правата загарантирани со Конвенцијата, со кои Бирото ги известува Врховниот суд, Управниот суд, основниот суд и сите други институции или субјекти кои биле директно вклучени во конкретните предмети, за кои е донесена одлука. Барањето се однесува на периодот од стапувањето во сила на Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.
18.	Дали Владата на РМ, врз основа на информациите на Бирото за содржината на одлуките и обврските на Република Македонија утврдени во пресудите, досега одлучила за тоа дали постои потреба за поднесување барање за разгледување на предметот пред Големиот судски совет, во случај кога Судот одлучил со пресуда, во согласност со членот 15 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.

19.	Копија од известувањата кои Бирото, заедно со предлозите за поединечни и општи мерки за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, ги доставува до Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, во согласност со членот 23 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.
20.	Евиденција за извршени исплати врз основа на донесените пресуди од страна на Меѓуресорската комисија, односно дали во согласност со членот 11 од Законот за извршување на пресудите на Европскиот суд за човековите права се води регистар на случаите кога требало да биде исплатена оштета.
21.	На кој начин се воспоставени каналите и процедурите за давање и добивање информации во врска со извршувањето на одлуките, односно дали има пишани процедури за тоа како се добиваат информации поврзани со одлуките на судот и кому и на кој начин се доставуваат информации од страна на Меѓуресорската Комисијата
22.	Како постапило Бирото во случај кога Владата на РМ, врз основа на информациите на Бирото за содржината на одлуките и обврските на Република Македонија утврдени во пресудите, побарала разгледување на предметот пред Големиот судски совет доколку Судот одлучил со пресуда, во согласност со членот 15 став 3 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.

БАРАЊА ИСПРАТЕНИ ДО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ

Дата на испраќање 29.10.2012	БАРАЊА
1.	Копија од потврдите за извршените исплати на средства, кои се доказ дека одлуките на Европскиот суд за човековите права се извршени во делот на исплатата на правичната оштета, во согласност со членот 18 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.
2.	Копија од предлог-одлуките за исплата на досудените средства, кои се доставени до Бирото за застапување на РМ пред Европскиот суд за човековите права, во согласност со член 17 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.

БАРАЊА ИСПРАТЕНИ ДО ВРХОВНИОТ СУД

Дата на испраќање 29.10.2012	БАРАЊА
1.	Копија од известувањата за конечност на одлуките на Европскиот суд за човековите права со кои се утврдува повреда на правата загарантирани со Конвенцијата, а со кои Бирото го известува Врховниот суд. Барањето се однесува на периодот од стапувањето во сила на Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.
2.	Колку начелни ставови и мислења донел Врховниот суд во поглед на давањето насоки за имплементација на одлуките на Европскиот суд за човековите права, во кои е утврдена повреда на правата кои се загарантирани со Конвенцијата, како и копија од донесените начелни ставови и мислења?
3.	Копија од заклучоците/записникот од последната средба на Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права одржана во 2012 година.

БАРАЊА ИСПРАТЕНИ ДО УПРАВНИОТ СУД НА РМ,
 АПЕЛАЦИОНИОТ СУД СКОПЈЕ, АПЕЛАЦИОНИОТ СУД БИТОЛА,
 АПЕЛАЦИОНИОТ СУД ГОСТИВАР И АПЕЛАЦИОНИОТ СУД ШТИП

Дата на испраќање 29.10.2012	БАРАЊА
1.	Копија од известувањата за конечностa на одлуките на Европскиот суд за човековите права со кои се утврдува повреда на правата загарантирани со Конвенцијата, а со кои Бирото го известува Апелациониот суд. Барањето се однесува на периодот од стапувањето во сила на Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.

БАРАЊА ИСПРАТЕНИ ДО УСТАВНИОТ СУД

Дата на испраќање 29.10.2012	БАРАЊА
1.	Дали Уставниот суд добива известувања за конечностa на одлуките на Европскиот суд за човековите права со кои се утврдува повреда на правата загарантирани со Конвенцијата, а со кои Бирото го известува Уставниот суд, како и копија од истите. Барањето се однесува на периодот од стапувањето во сила на Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.

БАРАЊА ИСПРАТЕНИ ДО ВИШ УПРАВЕН СУД

Дата на испраќање 29.10.2012	БАРАЊА
1.	Дали Вишиот управен суд добива известувања за конечноста на одлуките на Европскиот суд за човековите права со кои се утврдува повреда на правата загарантирани со Конвенцијата, а со кои Бирото го известува Вишиот управен суд, како и копија од истите. Барањето се однесува на периодот од стапување во сила на Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.

БАРАЊА ИСПРАТЕНИ ДО ВЛАДАТА НА РМ

Дата на испраќање 29.10.2012	БАРАЊА
1.	Копија од информациите коишто Бирото за застапување на Република Македонија пред Европскиот суд за човековите права ги упатува до Владата на РМ, во согласност со членот 15 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права, од стапувањето во сила на Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.
2.	Дали Владата, врз основа на информација добиена од страна на Бирото за застапување на РМ пред Европскиот суд за човековите права, одлучувала за тоа дали е потребно да се поднесе барање за разгледување на предметот пред Големиот судски совет, во случај кога Судот одлучил со пресуда и копија од заклучоците (доколку постојат), врз основа на кои се доставува барањето за разгледување на предметот пред Големиот судски совет?
3.	Колкав е буџетот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права за 2009, 2010, 2011 и 2012 година (по направениот ребаланс), во согласност со членот 4 од Законот за извршување на одлуките на Европскиот суд за човековите права.

БАРАЊА ИСПРАТЕНИ ДО СУДСКИОТ СОВЕТ НА РМ

Дата на испраќање 29.10.2012	БАРАЊА
1.	Имајќи ги предвид членовите 74 и 75 од Законот за судовите (алинеја 2 од став 1 на 74 и алинеја 11 од став 75), дали Судскиот совет донел одлука/ одлуки за разрешување судии за предмети што ги судеде, а ЕСЧП утврдил повреда на правото на правично судење во согласност со членот 6 од ЕКЧП; од кои судови се судиите кои се разрешени врз основа на наведените основи, и копија од одлуката/ одлуките, со кои се разрешени судиите врз основа на наведените основи.

БАРАЊА ИСПРАТЕНИ ДО ОСНОВНИТЕ СУДОВИ ВО СКОПЈЕ, ОСНОВНИОТ СУД ВЕЛЕС, ОСНОВНИОТ СУД ГОСТИВАР, ОСНОВНИОТ СУД БИТОЛА И ОСНОВНИОТ СУД ВО ШТИП

Дата на испраќање 29.10.2012	БАРАЊА
1.	Колку постапки се поведени врз основа на членот 392 став 7 (повторување на постапката во корист на човековите права и слободи) од воведувањето на оваа основа во Законот за кривичната постапка до моментот на прием на ова барање и на кои случаи се однесуваат постапките (име и презиме на осудениот или број на предметот во Европскиот суд за човековите права) и во која фаза е постапката (конечна пресуда, жалба пред апелациониот суд, жалба пред Врховен суд и др.)
2.	Колку постапки се повторени по повод конечната пресуда на Европскиот суд за човековите права во Стразбур, врз основа на член 400 од Законот за парничната постапка, од воведувањето на оваа основа во Законот за парничната постапка до моментот на прием на ова барање и на кои случаи се однесуваат постапките (име и презиме на тужителот или број на предметот во Европскиот суд за човековите права) и во која фаза е постапката (конечна пресуда, жалба пред апелационен суд, жалба пред Врховен суд и др.)

АНЕКС 3

Краток вовед во обврските на Република Македонија врз основа на ЕКЧП

Ратификувањето на Европската конвенција за човековите права од страна на една држава подразбира и прифаќање на улогата, односно надлежноста на ЕСЧП. Во согласност со членот 32 од ЕСЧП, надлежноста на ЕСЧП се протега на сите прашања во врска со интерпретацијата и примената на Конвенцијата и на нејзините протоколи, што ќе му бидат доставени според условите предвидени во членовите 33, 34, 46 и 47.

Согласно членот 42, пресудите на судските совети се конечни, но сепак на странките им е оставена можноста да се жалат до Големиот судски совет. Според членот 43, ворок од тримесеци, сметано од датумот на донесувањето на пресудата од страна на Судскиот совет, секоја страна во спорот, во исклучителни случаи, може да побара случајот да биде доставен до Големиот судски совет. Предвидено е група од пет судии на Големиот судски совет да го прифати барањето, доколку случајот иницира сериозно прашање во врска со интерпретацијата или примената на ЕКЧП или на нејзините протоколи, или сериозен проблем од општо значење. Големиот судски совет се произнесува за случајот со донесување пресуда. Според членот 44 од Конвенцијата, пресудата на Големиот судски совет е конечна.

Пресудата на ЕСЧП станува конечна кога странките изјавуваат дека нема да бараат случајот да биде доставен пред Големиот судски совет; три месеци од датумот на донесувањето на пресудата, доколку не било побарано случајот да биде доставен пред Големиот судски совет, или доколку Големиот судски совет го отфрли барањето доставено врз основа на членот 43, односно доколку донесе пресуда. Конечната пресуда се објавува.

Обврска на Судот е да ги образложи пресудите и одлуките со кои жалбите се утврдуваат како прифатливи или неприфатливи. Доколку пресудата целосно или делумно не го изразува единствениот став на судиите, секој судија има право да приложи свое мислење кон неа.

Конечните пресуди се задолжителни и извршни. Според членот 47, Високите страни-договорнички се обврзуваат да се придржуваат кон конечните пресуди на Судот во споровите во кои се странки.

Извршувањето на конечната пресуда на Судот, која е доставена до Комитетот на министрите, го надгледува Комитетот. Доколку Комитетот на министрите смета дека надгледувањето на извршувањето на конечната пресуда е спречено поради проблеми во толкувањето на пресудата, прашањето може да го упати до Судот на толкување. Доколку Комитетот на министрите смета дека Високата страна-договорничка одбива да ја спроведе конечната пресуда, откако ќе ѝ упати формално известување, со одлука донесена со двотретинско мнозинство гласови на претставниците кои имаат право да заседаваат во Комитетот, тој ќе го упати прашањето до Судот. Доколку Судот утврди прекршување на став 1, тој ќе го упати случајот на Комитетот на министрите, кој ќе треба да ги разгледа мерките што треба да се преземат. Ако утврди дека нема прекршување, Судот ќе го упати случајот на Комитетот на министрите, којшто ќе го заврши разгледувањето на случајот.

Судот, согласно членот 47, на барање на Советот на министрите, може да дава советодавни мислења за правни прашања во врска со интерпретацијата на Конвенцијата и на нејзините протоколи.

Толкувањето, односно интерпретацијата на Конвенцијата е обврска единствено на Судот за човековите права. Постојат неколку начини или пристапи во толкувањето на Европската конвенција за човековите права, и тоа:

- » генерален пристап;
- » пристап со акцент на целта и смислата на Конвенцијата;
- » динамично или еволутивно толкување;
- » толкување преку потпирање на европските национални стандарди;
- » толкување преку принципот на пропорционалност;
- » толкување со помош на доктрината на слободата на одлучување;
- » толкување преку повикување на меѓународните стандарди;
- » доктрина на четвртата инстанца;
- » ефективно толкување;
- » конзистентност во толкувањето на Конвенцијата во целина;
- » толкување преку ограничувањата што произлегуваат од јасното значење на текстот;
- » толкување преку автономното значење на термините од Конвенцијата;

- » потпирање на TRAVAUX PREPARATOIRES (подготвителна работа), и
- » толкување преку интерпретативната улога на Судот.

Во согласност со членот 46 од Конвенцијата, според измените со протоколот бр. 11, Комитетот на министрите го надгледува извршувањето на пресудите на Европскиот суд за човековите права. Оваа работа се спроведува преку четири редовни состаноци (DH/HR средби) секоја година. Документацијата од тие средби е во форма на аотирана агенда и листа на точки кои ќе се разгледуваат. Содржината на овие документи е јавна, како што се генерално и одлуките што се носат за секој случај. Основна функција на Комитетот на министрите е да обезбеди дека државите-членки постапуваат во согласност со пресудите и одлуките на Европскиот суд за човековите права. Комитетот го компетира секој од случаите со усвојување на конечна резолуција. Во некои случаи, привремените (interim) резолуции можат да се покажат како доволни. Двата типа резолуции се јавни.

Правилата за работа на Комитетот на министрите за надзор над извршувањето на пресудите и на условите на пријателските спогодби (усвоени од Комитетот на министрите на 10 мај 2006) ја дефинираат работата на Комитетот. Така, на пример, во правилото бр.4 се нагласува дека Комитетот на министрите ќе ѝ даде приоритет на супервизијата на извршувањето на пресудите, кои Судот ги идентификува како системски проблем, но дека приоритетот не смее да биде на штета на другите важни случаи, особено случаите каде што повредата може да предизвика тешки последици за оштетениот.

Со овие правила се дефинирани и начините на кои Комитетот на министрите ги добива информациите за извршувањето на пресудата. Според правилото бр.6, кога Судот ќе одлучи дека имало повреда на Конвенцијата или на нејзините протоколи и/или ќе додели правична отштета на оштетените лица во согласност со членот 41 од Конвенцијата, Комитетот ја повикува засегнатата Висока договорна страна да го информира за мерките што ги има преземено или има намера да ги преземе.

При надзорот, Комитетот на министрите особено внимава на тоа дали определената отштета е наплатена (вклучувајќи ги и каматите). Исто така, имајќи го предвид дискреционото право на засегнатата Висока договорна страна да ги избере средствата потребни за усогласување со пресудата, Комитетот на министрите внимава дали се преземаат индивидуални мерки за да се осигура дека повредата престанала и дали се усвоени општи мерки за да се спречат слични прекршувања во иднина.

Високата договорна страна мора да обезбеди информација за спроведувањето на пресудата, зашто во спротивно случајот ќе се најде на дневен ред на секој следен состанок на Комитетот на министрите. Доколку засегнатата Висока договорна страна го информира Комитетот на министрите дека сè уште не е во позиција да преземе општи мерки потребни за да се обезбеди усогласеност со пресудата, случајот треба повторно да се постави на дневен ред на состанокот на Комитетот на министрите, кој ќе се одржи не подоцна од шест месеци, освен ако Комитетот не одлучи поинаку.

Комитетот на министрите има обврска да разгледа секаква комуникација од оштетениот во однос на исплатата на отштета или преземањето индивидуални мерки. Исто така, Комитетот на министрите има право да ги разгледа сите дописи од невладините организации, како и од националните институции за промоција и заштита на човековите права, во однос на извршувањето на пресудите од членот 46, став 2 од Конвенцијата.

Доколку Комитетот на министрите, во согласност со членот 46 став 3 од Конвенцијата, смета дека надгледувањето на извршувањето на конечната пресуда е спречено поради проблеми во толкувањето на пресудата, тој може да го проследи предметот до Судот, кој ќе одлучи по прашањето на толкувањето на пресудата. Одлуката ќе се донесе со двотретинско мнозинство гласови на претставниците кои имаат право да заседаваат во Комитетот.

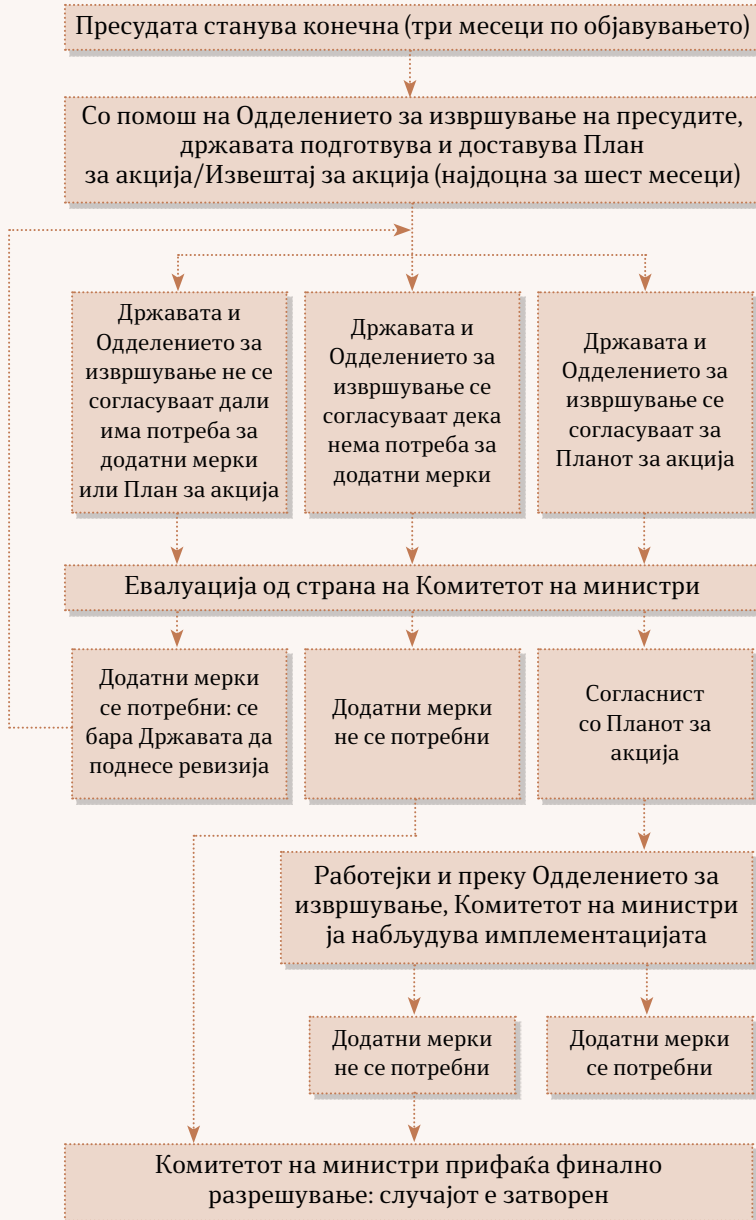
Донесувањето на одлуката може да биде и во форма на привремена резолуција. Тоа се прави поради можноста за постоење на различни гледишта во рамките на Комитетот на министрите.

Во текот на надзорот на извршувањето на пресудата или на условите од пријателската спогодба, Комитетот на министрите може да донесе привремена резолуција, пред сè со цел да се обезбедат информации за состојбата со напредокот во извршување или, онаму каде што е соодветно, да се изразува загриженост и / или да се даваат предлози во однос на извршувањето.

И на крај, откако ќе утврди дека засегнатата Висока договорна страна ги има преземено сите неопходни мерки и се придржува на пресудата или дека условите на пријателско порамнување биле исполнети, Комитетот на министрите донесува резолуција заклучувајќи дека пресудата е извршена.

АНЕКС 4

Шема на извршување на пресудите на ЕСЧП³

3 Преземено од: https://ecthrproject.files.wordpress.com/2011/07/monitoringhandbook_calibruch1.pdf

АНЕКС 5

Пример на Резолуција со која завршува извршувањето на пресуда на ЕСЧП

Резолуција CM/ResDH(2011)81⁴

Извршувањето на пресудите на Европскиот Суд за Човекови Права Думановски, Доцевски и Благие Илиевски против “Поранешната Југословенска Република Македонија”

(Пријава бр. 13898/02, 66907/01 како и 39538/03, пресуди на 08/12/2005, конечна на 2006/03/07, на 01/03/2007, конечна на 01/06/2007 и 25/06 / 2009, финалето на 25/09/2009)

Комитетот на Министри, според условите од член 46 став 2 од Конвенцијата за Заштита на човековите права и основни слободи, која предвидува дека Комитетот го надгледува извршувањето на конечните пресуди на Европскиот суд за човекови права (во понатамошниот текст “Конвенцијата “и” суд “);

Имајќи во предвид пресуди пренесени од страна на Судот на Комитетот откако тие ќе станат конечни;

Потсетувајќи се дека повредите на Конвенцијата пронајдени од страна на Судот во овие случаи се однесуваат на прекумерната должина на постапката во врска со граѓанските права и обврски пред органите на управата (прекршување на член 6 став 1) (види детали во Прилог)

Ја повика Владата на тужената држава да го информираат Комитетот за преземените мерки во согласност со своите обврски според член 46, став 1, од Конвенцијата за почитување на пресудите;

Откако се утврди дека, во рамките на поставениот временски рок, тужената држава плати на жалителот за правичен обезбедени само во пресудата во случајот Доцевски (види детали во прилог)

Потсетувајќи се дека констатируваниот прекршок, пронајден од страна на Судот бара, исплата повисока од онаа доделена во

⁴ *Adopted by the Committee of Ministers on 8 June 2011 at the 1115th Meeting of the Ministers' Deputies*

пресудите, усвојувањето од страна на тужената држава, каде што е соодветно, од

- » Индивидуални мерки за ставање на крај на насилството како и за бришење на неговите последици, како би се постигнало колку што е можно повеќе *restitution in integrum*; и
- » Општи мерки за спречување на слични прекршоци;

ИЗЈАВУВА, откако се испитани преземените мерки од страна на тужената држава (види додаток), дека ги остварува своите функции согласно член 46, став 2 од Конвенцијата во овие случаи и

ОДЛУЧИ да го затвори испитувањето на овие случаи.

Прилог за Резолуцијата CM/ResDH(2011)81

Информации за преземените мерки во согласност со пресудите во случаите на

Думановски, Доцевски и Благе Илиевски против “Поранешната Југословенска Република Македонија”

Вовед во случајот, резиме

Овие случаи се однесуваат на прекумерната должина на постапката, главно пред управните органи, како што се Кумановското Биро за Вработување и Министерството за труд и социјална политика, Фондот за Пензиско и Инвалидско Осигурување како и Второстепената Комисија и Владината Комисија за жалби, кои се однесуваат на различни социјални осигурувања и бенефиции за апликантите. Секој од апликантите повел административна постапка во неколку наврати пред Врховниот суд или како резултат на неактивноста на овие административни органи или да ја преиспитаат нивната одлука. Постапката траела 1995-2001 во случајот Думановски, од 1996 до 2005 година во случајот Доцевски и 1996-2004 во случај Благе Илиевски.

Судот утврди дека значителните одложувања им се припишуваат на властите и дека главно се предизвикани од преиспитувањето на случаите или од неактивноста на органите на управата.

Судот истакна дека треба да се посвети посебно внимание на тоа дека апликантот го загубил својот начин на егзистенција откако бил отпуштен од работа (во случајот „Думановски“), како и во пензиските спорови (во случаите „Доцевски“ и „Благе Илиевски“)

(прекршоци на членот 6, став 1).

I. Исплати на Правичните и индивидуалните мерки

а) Детали за правична оштета

Име и број на примената	Нематеријална штета	Трошоци	Вкупно
Думановски 13898/02	-	-	-
Доцевски 66907/01	3.600 евра	600 евра	4.200 евра Платено на 31.8.2007
Благе Илиевски 39538/03	-	-	-

б) Поединечни мерки

Сите домашни постапки се заклучени. Како резултат на тоа, нема друга поединечна мерка што се смета за неопходна од страна на Комитетот на министрите.

II. Општи мерки

Властите на одговорната држава презеле голем број мерки за намалување на прекумерната должина на постапката пред органите на управата и домашните судови.

а) Законодавни мерки: Со цел да се намали прекумерната должина на управните спорови пред домашните судови, новиот Закон за судовите и новиот Закон за општата управна постапка беше усвоен во 2006 година.

Новиот Закон за судовите основа специјализиран Управен суд, така што од декември 2007 година Управниот суд е надлежен за решавање на спорите за кои претходно одлучуваше Врховниот суд.

Во согласност со одредбите од новиот Закон за општа управна постапка, сега Управниот суд е овластен да одлучува за вредноста во одредени случаи по поништувањето на управната одлука. Во тој

контекст, Законот оневозможува повеќе преиспитувања на случаите како што се на присутните, со што се намалува должината на управниот спор пред домашните судови.

За да се спречи неактивноста на државните органи во управната постапка, измените на новиот Закон за општа управна постапка беа усвоени во 2008 година. Тие воведоа голем број новитети во поглед на забрзувањето на управните постапки.

Кога кое било барање до администрацијата ќе се смета за прифатено, ако администрацијата не одговори на барањето во определен рок, тоа се смета за прифатено (на концепт на „премолчена дозвола“).

Роковите во управните постапки се, исто така, значително намалени. Правилата за доделување документи се поедноставени. Крајниот рок за доделување на документи е намален од 15 на 7 дена. Страните во управната постапка ќе се служат со сите релевантни документи само еднаш. Во случај на услуга со препорачано писмо, ако такво писмо не е примено од страна на примачот, поштата ќе остави белешка на вратата на неговиот или нејзиниот дом, каде што живее/престојува или на регистрираната адреса на корпоративниот примач, како што може да биде случај. Со такво известување примачот ќе бидат поканет да си ги подигне сите документи во рок од 7 дена. Ако примачот не успеал да ги подигне своите документи, ќе се смета дека услугата е уредно извршена. Исто така, сега е воведена и службата на документите во електронска форма. Понатаму, второстепениот орган ќе донесе решение за заслуги под одредени околности, на пример, во ситуации кога одреден спор е веќе еднаш вратен за преиспитување од страна на првостепените органи. Конечно, во согласност со овие измени, административните органи имаат обврска да ги задржат административните статистики како и да поднесуваат периодични извештаи до Министерството за правда.

б) *Ефикасноста на Управниот суд*: Почнувајќи од септември 2008 година, Управниот суд прифатил 3.751 нови случаи. Во текот на овој период, Управниот суд решавал по 3.375 случаи и успеал да се ослободи од 70% од дојдовните случаи. Во 2008 година, бројот на судиите во Управниот суд е зголемен (од 19 на 26). Покрај тоа, Управниот суд регрутираше голем број дополнителни судски службеници, со цел да се скрати должината на постапката пред тој суд.

в) Кампања за подигање на свеста: Неколку настани беа организирани со цел управата да се извести за законските измени

кои се воведени. Во октомври 2008 година беше спроведена широка медиумска кампања за подигање на свеста за измените и дополнувањата, вклучувајќи ги и правата на поединците во случаите на прекумерно траење на административните постапки.

г) Објавување и дистрибуција: пресудите на Судот се преведени и објавени на веб-страницата на Министерството за правда (www.pravda.gov.mk). Во случајот „Думановски“, пресудата беше доставена до Врховниот суд.

III. Заклучоци од тужената држава

Владата смета дека донесените мерки целосно ги поправија последиците за барателите на повредите на Конвенцијата, пронајдени од страна на Европскиот суд во овој случај, сметајќи дека овие мерки ќе спречат слични повреди во иднина и дека “Поранешната Југословенска Република Македонија” ги исполнила своите обврски од членот 46 став 1 од Конвенцијата.

АНЕКС 6

Направени исплати врз основа на досудена оштета од ЕСЧП или врз основа на спогодба, односно еднострана декларација

	Предмет	Основ на обесштетување	Материјална штета	Нематеријална штета	Трошоци	Вкупно по години
1	Спогодба	Пријателска спогодба	€ 77,000.00	€ -	€ -	
2	Повреда на членот 6 и членот 13 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,600.00	€ 1,500.00	
3	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 2,000.00	€ -	
4	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ 500.00	€ -	€ -	
5	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 2,000.00	€ -	
6	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,600.00	€ 600.00	
7	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 500.00	€ 200.00	
8	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 4,000.00	€ -	
						€ 91,500.00
9	Повреда на членот 6 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 3,600.00	€ 600.00	

10	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ -	€ 600.00	
11	Повреда на членот 3 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 3,000.00	€ 9,148.00	
12	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 2,600.00	€ -	
13	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ -	€ 600.00	
14	Повреда на членот 6 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 500.00	€ -	
15	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 500.00	€ -	
16	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,600.00	€ -	
17	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,500.00	€ -	
18	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 2,000.00	€ -	
19	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ -	€ 248.00	
20	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,300.00	€ -	
21	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,400.00	€ -	
22	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,070.00	€ -	

23	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,000.00	€ 500.00	
						€ 31,766.00
24	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 4,000.00	€ -	
25	Повреда на членот 3 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,000.00	€ 645.00	
26	Повреда на членот 3 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 15,000.00	€ 2,000.00	
27	Повреда на членот 3 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 3,000.00	€ 1,000.00	
28	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 2,000.00	€ -	
29	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 4,440.00	€ -	
30	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 2,000.00	€ -	
31	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 2,000.00	€ -	
32	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 800.00	€ -	
33	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,200.00	€ -	
34	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата и повреда на членот 13 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 5,300.00	€ -	

35	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 600.00	€ 200.00	
		Пријателски спогодби	€ 105,800.00	€ -	€ -	
		Еднострани декларации	€ 21,700.00			
						€ 172,685.00
36	Повреда на членот 11 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 5,000.00	€ 4,000.00	
37	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата и повреда на членот 1 од Протоколот 1	Пресуда	€ -	€ 1,600.00	€ 1,000.00	
38	Повреда на членот 5 став 1 (д) од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,540.00	€ 850.00	
39	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 10,000.00	€ -	
40	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,200.00	€ 600.00	
41	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 3,200.00	€ 600.00	
42	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 3,200.00	€ -	
43	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 600.00	€ -	
44	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 600.00	€ -	

45	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,600.00	€ -	
46	Повреда на членот 5 и 1(в) и 2 од Конвенцијата и повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 2,000.00	€ 180.00	
		Пријателски спогодби	€ 73,780.00			
		Еднострани декларации	€ 8,246.00			
						€ 119,796.00
47	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 500.00	€ -	
48	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 2,600.00	€ -	
49	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 800.00	€ 10.00	
50	Повреда на членот 5 став 4 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 765.00	€ -	
51	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 800.00	€ 60.00	
52	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,200.00	€ -	
53	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,600.00	€ 600.00	
54	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 6,000.00	€ 2,500.00	

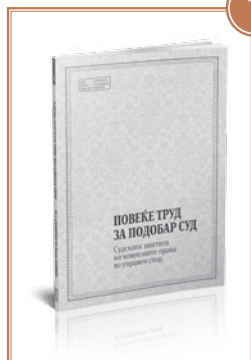
55	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ -	€ 1,000.00	
56	Повреда на членот 5 став 3 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ -	€ 2,000.00	
57	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,600.00	€ 250.00	
58	Спогодба	Спогодба	€ -	€ -	€ 7,000.00	
		Пријателски спогодби	€ 570,582.00	€ -	€ -	
		Еднострани декларации	€ 38,218.00	€ -	€ -	
						€ 638,085.00
59	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 3,000.00	€ -	
60	Повреда на членот 6 ставовите 1 и 3(г) од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 3,200.00	€ -	
61	Повреда на членот 6 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 1,200.00	€ -	
62	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 600.00	€ -	
63	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 2,400.00	€ 1,464.00	
		Пријателски спогодби	€ 150,570.00	€ -	€ -	
		Еднострани декларации	€ 34,663.00	€ -	€ -	
						€ 197,097.00

64	Повреда на членот 3 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 5,000.00	€ 1,400.00	
65	Повреда на членот 2 од Конвенцијата;	Пресуда	€ 3,900.00	€ 12,000.00	€ -	
66	Повреда на членот 6 и членот 3 од Конвенцијата;	Пресуда	€ -	€ -	€ 530.00	
67	Повреда на членот 6 и членот 13 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 5,400.00	€ 1,080.00	
68	Повреда на членовите 3, 5, 8 и 13 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 60,000.00	€ -	
69	Повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата	Пресуда	€ -	€ 2,500.00	€ 120.00	
						€ 91,930.00
ВКУПНО ЗА СИТЕ ГОДИНИ: € 1,342,859.00						

1

ПОВЕЌЕ ТРУД ЗА ПОДОБАР СУД

Судската заштита
на човековите права
во управен спор

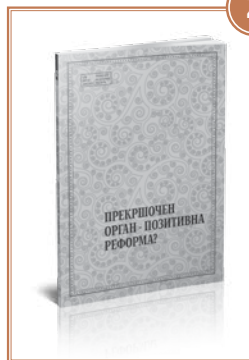

MORE EFFORTS FOR MORE EFFICIENT COURTS

Court protection of
human rights in
administrative disputes

2

ПРЕКРШОЧЕН ОРГАН - ПОЗИТИВНА РЕФОРМА?

MISDEMEANOR BODY - POSITIVE REFORM?

3

ИЗВЕШТАЈ ВО СЕНКА ЗА КОМИСИЈА ВО СЕНКА

Извештај за работата на
Комисијата за заштита
од дискриминација
во првата година од
нејзиното постоење

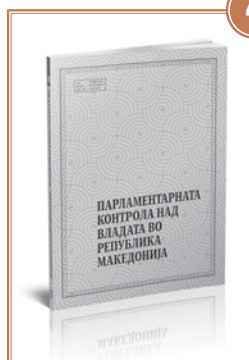

SHADOW REPORT FOR SHADOWED COMMISSION

Commission for Protection
against Discrimination's
Performance in the
First Year of Operation

4

ПАРЛАМЕНТАРНАТА КОНТРОЛА НАД ВЛАДАТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

PARLIAMENTARY CONTROL OVER THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

5

МАКЕДОНСКАТА ЛУСТРАЦИЈА (1999-2012 ГОДИНА)

Настани, изјави, наслови
Примена на
лустрациските прописи

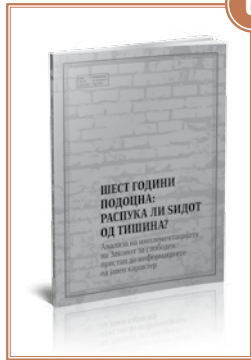
MACEDONIAN LUSTRATION (1999 - 2012)

Events, Statements,
and Newspaper Articles
Application of Lustration Laws

6

**ШЕСТ ГОДИНИ
ПОДОЦНА:
РАСПУКА ЛИ СИДОТ
ОД ТИШИНА?**

Анализа на имплементацијата на Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер

**SIX YEARS
LATER:
IS THE WALL OF
SILENCE CRACKING?**

Analysis of the Implementation of the Law on Free Access to Public Information

7

**ПРЕСУДИТЕ (ТРЕБА ДА) СЕ
ИМПЛЕМЕНТИРААТ**

Анализа на имплементацијата на пресудите на Европскиот суд за човекови права во Република Македонија

**THE JUDGMENTS
OUGHT TO BE IMPL-
MENTED**

Analysis of implementation of European Court of Human Rights' judgments in the Republic of Macedonia

8

**ПРАВНИТЕ
ПОТРЕБИ И
ПАТОТ ДО
ПРАВДАТА ВО
РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА.**

